

การปฏิรูปเศรษฐกิจแนวสังคมนิยมในประเทศไทยกับศาสตราจารย์ ดร.เออ์ชี่ ฮีเกน พรหมวงศ์ วัฒนางกูร • "Re-orientation Enlargement and Thailand" *Andreas List* • ตะวันออก - ตะวันตก วัฒนธรรมและการปฏิรูปเศรษฐกิจแนวสังคมนิยม วัฒนางกูร • "Re-orienting" the Global Learning Experience Higher Education in the Relations between

วารสารยุโรปศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2546

Journal of European Studies

Chulalongkorn University Vol.11 No.1 January-June 2003

EU - Mexico Free Trade Agreement Strategic and Regulatory Issues Philippe de Lombaerde • จากสู่ต้น
แนวสังคมนิยมในประเทศไทยกับศาสตราจารย์ ดร.เออ์ชี่ ฮีเกน พรหมวงศ์ วัฒนางกูร • "Re-orienting" the G
er • Growing Together: The European Union Enlargement and Thailand *Andreas List* • ตะวันออก - ตะ
ning Experience Higher Education in the Relations between the European Union and Asia and the Su
reement: Strategic and Regulatory Issues Philippe de Lombaerde • จากสู่ต้นติยาโก เต กัมโปเตตา - เส้นท
Studies" *Georg Wiessala* • บทบาทของฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป *สมญา หวงเทกคัก* • The EU - Mexico Free Tr
ริ่งเคสในสหภาพยุโรป *สมญา หวงเทกคัก* • The EU - Mexico Free Trade Agreement: Strategic and Regulator
between the European Union and Asia and the Subject of "European Studies" *Georg Wiessala* • บทบาท
nt and Thailand *Andreas List* • ตะวันออก - ตะวันตก วัฒนธรรมและการปฏิรูปเศรษฐกิจแนวสังคมนิยมในประเทศไทย

Journal of European Studies
Centre for European Studies (CES)
Chulalongkorn University

90.-

จากบรรณาธิการ

บรรณาธิการมีความยินดีที่จะเสนอวารสารยุโรปศึกษาฉบับล่าสุดในหัวข้อ “ปฏิสัมพันธ์ตะวันออก – ตะวันตก” เริ่มด้วยคำแถลงเกียรติยศโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศอิตาลี มาร์เกริตา โบนินแวย์ เรื่อง “EU – ASEAN Dialogue: An Italian Perspective” จากการบรรยายพิเศษซึ่งจัดโดยศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ และการออกแถลงการณ์ยุทธศาสตร์เอเชียฉบับล่าสุดเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้เพิ่มมุมมองใหม่ให้กับความร่วมมือระหว่างสองทวีปคือเอเชียและยุโรป *อังเดรฮัส ลิซท์* อัครราชทูตเอก คณะผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปแห่งประเทศไทย วิเคราะห์ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศไทยและสหภาพยุโรปในบทความเรื่อง “Growing Together: The European Union Enlargement and Thailand”

สำหรับตัวอย่างปฏิสัมพันธ์ตะวันออก – ตะวันตก เราขอนำเสนอภาพพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของแนวคิดสังคมนิยมและการปฏิรูปเศรษฐกิจในประเทศญี่ปุ่นหลังวิกฤติเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. ๑๙๒๙ ในบทสัมภาษณ์พิเศษ *ศาสตราจารย์ ดร.เออิจิ อิเซนา* จากมหาวิทยาลัยเทอเคียว (Teikyo University) ประเทศญี่ปุ่น เรียบเรียงและสัมภาษณ์โดยศาสตราจารย์ ดร.พรสรรค์ วัฒนางกูร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากนั้น *เกออก วิชาลา* จาก University of Central Lancashire ประเทศอังกฤษ และอาจารย์พิเศษประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แสดงความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชายุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในบทความเรื่อง

“ ‘Re-orienting’ the Global Learning Experience: Higher Education in the Relations between the European Union and Asia and the Subject of ‘European Studies’ ”

จากนั้น เรานำเสนอบทบาทที่น่าสนใจของประเทศฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป ในบทความเรื่อง “บทบาทของฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป” โดย *สุมนา พวงเพ็ชร์* คึก เจ้าหน้าที่บริหารวิชาการ ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์ นอกจากนี้ ยังมีบทความที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและทวีปอเมริกากลางคือประเทศเม็กซิโก *ฟิลิปเปอ เดอ ลงแบร์เดอ* นักวิจัยจาก United Nations University – Comparative Regional Integration Studies (UNU-CRIS) ได้เสนอข้อคิดเรื่องข้อตกลงระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศเม็กซิโกในบทความเรื่อง “The EU – Mexico Free Trade Agreement: Strategic and Regulatory Issues”

และสำหรับบทความด้านวัฒนธรรมประจำฉบับ เรานำเสนอบทความเรื่อง “จาริกสู่สันติยาโก เด กมโปเซลลา – เส้นทางวัฒนธรรมอันค้ำหนึ่งขงยุโรป” โดย *ศาสตราจารย์ ดร. โซติส โกวิทพัฒน์พงศ์* จากมหาวิทยาลัยเทนรี (Tenri University) ประเทศญี่ปุ่น

ในนามของคณะบรรณาธิการ บรรณาธิการต้องขออภัย *รองศาสตราจารย์ ใจ อึ้งภากรณ์* จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นอย่างสูงที่ได้ตีพิมพ์รายการอ้างอิงสำหรับบทความของอาจารย์เรื่อง “รุ่งอรุณกระแสใหม่ด้านทุนนิยมโลก ประเด็นท้าทายขบวนการเอ็นจีโอไทย” ในวารสารยุโรปศึกษาฉบับปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่ผ่านมาเนื่องด้วยเหตุผิดพลาดบางประการ คณะบรรณาธิการได้ตีพิมพ์รายการอ้างอิงดังกล่าวไว้ในส่วนท้ายของวารสารแล้ว

พรสรรค์ วัฒนางกูร

บรรณาธิการ

FROM THE EDITOR

The editor takes great pleasure in presenting to the readers of this issue of *Journal of European Studies* the main theme “East – West Interaction”. We begin with the “EU – ASEAN Dialogue: An Italian Perspective”, an honorary remark by Deputy Minister of Foreign Affairs of Italy, *Margherita Boniver*, who delivered the speech in a special lecture, organised by Centre for European Studies (CES) on 18th of February 2003 at Chulalongkorn University.

The enlargement of the European Union in May 2004 and a launch of new Asian Strategies in July 2003 have given a new perspective to the cooperation between Asia and Europe. *Andreas List*, First Counsellor of the European Union, Delegation of the European Commission to Thailand, analyses the hand-in-hand cooperation between Thailand and the EU in “Growing Together: The European Union Enlargement and Thailand”.

To make examples of East – west interaction, we would like to present a report of an interview with *Emeritus Prof. Dr. Eiichi Hizen*, Teikyo University, by *Prof. Dr. Pornsan Watanangura*, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. The report features the development of socialist ideas and traces the economic reform in Japan after the world economic crisis in 1929.

Georg Wiessala, Reader at University of Central Lancashire, England, and Visiting Lecturer at the Interdisciplinary Department of European Studies, Chulalongkorn University, also presents his critical view on the higher education programme of the European studies at Chulalongkorn University in “‘Re-orienting’ the Global Learning Experience: Higher Education in the Relations between the European Union and Asia and the Subject of ‘European Studies’”.

Then, *Summana Puangperksuk*, Academic Officer at Centre for European Studies, Chulalongkorn University scrutinises the interesting role of France in the EU from the beginning to the present in her article “Role of France in the EU”. Moreover, *Philippe de Lombaerde*, Research Fellow at United Nations University – Comparative Regional Integration Studies (UNU-CRIS), illustrates relations between EU and Mexico in his contribution “The EU – Mexico Free Trade Agreement: Strategic and Regulatory Issues”

As for the cultural aspect from Europe, *Prof. Dr. Chotiros Kovithvattanaphong*, Faculty of International Culture Studies, Tenri University, Japan, contributes an article on “The Saint James’ Way – The First European Cultural Route”.

In the name of the editorial staff, the editor would like to apologise to *Assoc. Prof. Giles Ji Ungpakorn*, Faculty of Political Sciences, Chulalongkorn University, because the last issue of the journal (Vol. 10 No. 2 July – December 2002) failed to list the bibliography of his essay “Challenges to the Thai N.G.O. Movement from the Dawn of a New Opposition to Global Capital”. The readers will find the bibliography attached at the end of this volume.

Pornsan Watanangura
Editor

สารบัญ

ความตกลงระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน: มุมมองจากอิตาลี มาร์เกริตา โบนินแวย์	1
ก้าวไปพร้อมกัน: การขยายสมาชิกของสหภาพยุโรปและประเทศไทย อังเดรอัสม์ ลิซท์	11
ตะวันออก – ตะวันตก วิวัฒนาการการปฏิรูปเศรษฐกิจแนวสังคมนิยม ในประเทศญี่ปุ่น : บทสนทนากับศาสตราจารย์ ดร.เออีชิ ฮิเซโน พรสวรรค์ วัฒนางกูร	27
ทิศทางใหม่ของการเรียนรู้ในยุคโลกาภิวัตน์: ความสัมพันธ์ระหว่าง สหภาพยุโรปและเอเชียทางการศึกษาในสาขาวิชา “ยุโรปศึกษา” เกออร์ก วิซาลา	41
บทบาทของฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป สุมนา พวงเพิกคิก	83
ข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและเม็กซิโก: การกำหนดยุทธศาสตร์และหลักเกณฑ์ ฟิลิปเปอ เดอ ลงแบร์เดอ	101

จาริกสู่ซันติยาโก เด กมโปซเตลา — เส้นทางวัฒนธรรม อันดับหนึ่งของยุโรป	119
---	-----

ไซดริส โกวิทวัฒนพงศ์

รายการอ้างอิงของบทความ	159
------------------------	-----

“รุ่งอรุณกระแสใหม่ด้านทุนนิยมโลกประเด็นท้าทายขบวนการเอ็นจีโอไทย”
ใจ อึ้งภากรณ์

CONTENTS

EU - ASIAN Dialogue: An Italian Perspective <i>Margherita Boniver</i>	1
Growing Together: The European Union Enlargement and Thailand <i>Andreas List</i>	11
East – West: Development of Socialist Economic Reform in Japan: Interview with Prof. Dr.Eiichi Hizen <i>Pornsan Watanangura</i>	27
‘Re-orienting’ the Global Learning Experience: Higher Education in the Relations between the European Union and Asia and the Subject of ‘European Studies’ <i>Georg Wiessala</i>	41
Role of France in the EU <i>Summana Puangperksuk</i>	83
The EU – Mexico Free Trade Agreement: Strategic and Regulatory Issues <i>Philippe de Lombaerde</i>	101
The Saint James’ Way – The First European Cultural Route <i>Chotiros Kovithvattanaphong</i>	119

Bibliography of the article	159
<i>“Challenges to the Thai N.G.O. Movement from the Dawn of a New Opposition to Global Capital”</i>	
<i>Giles Ji Ungpakorn</i>	

EU-ASIAN Dialogue: An Italian Perspective^{*}

Margherita Boniver^{**}

Mr. Chairman, Your Excellency, Ambassadors, Ladies and Gentlemen,

First of all I wish to thank the University of Chulalongkorn for organising and for hosting this event, and for giving me the opportunity to talk about a topic – the Asia-Europe relationship – that has turned out to be crucial in the aftermath of the 11th of September 2001.

The relations between Asian and European countries have evolved tremendously over the recent years, as well as the global context in which they operate. What is new about globalising is its speed and its intensity, and both these trends have been reflected in the dialogue between our two regions.

Traditionally, the dialogue between Europe and Asia has been supported by a series of Multilateral Institutions, which constitute the fora where our countries meet and discuss issues of common concern.

Indeed there are similarities between Asia and Europe as far as Multilateral Organisations are concerned: both ASEAN and the

^{*} Speech delivered in the special lecture “*EU – ASEAN Relations*”, organized by Centre for European Studies (CES) in collaboration with the Embassy of Italy, Bangkok, on 18 February 2003 at Chulalongkorn University.

^{**} Hon. Margherita Boniver, Deputy Minister of Foreign Affairs, Italy

European Union, for instance, share a common history of growing up in the context of the Cold War, but, at the same time, of developing towards an economic dimension by creating big regional markets. The ASEAN Free Trade Agreement (AFTA) by aiming at the establishment of a free trade area, marks a first step towards economic regional integration pursuing, though by a different path, the same goal that characterized, with the European Common Market, the first stage of European integration.

1. It is not surprising that the most spectacular results of the Europe-Asian relations are found in the *economic field*. Trade and investments have expanded substantially. Asia accounts for more than 20% of the total of EU exports, making it the third largest regional trading partner (after the rest of Europe and North America). On the investment side, Asia is Europe's fourth-largest regional investment destination.

As far as cooperation funding is concerned, the European aid efforts account for a third of the total development aid flows to Asia.

These figures are also the results of an ever-diversifying dialogue that has been going on –and increasingly so- after the financial and economic crisis that erupted in 1997.

Moreover, the Asia-Europe Meeting, by including North East Asian countries, offers a broader framework for economic dialogue. As a matter of fact, originally ASEM responded to the need for better economic partnership that would close the ideal triangle connecting Asia, North America and Europe. The second ASEM, held in London in 1998, adopted a plan that was meant to deal with some of the consequences of the East-Asia crisis, by

creating the ASEM Trust Fund. It has been so successful that it is now being replenished in order to start a second phase of activity. In Copenhagen, during the last ASEM Summit, our Leaders decided to further strengthen our economic cooperation, especially on the financial side. Much has been said about the possible use of the Euro as a reserve currency for central banks.

2. The second pillar of the dialogue between Asia and Europe is the *political* one. The European Union has been the first regional organisation to establish relations with ASEAN, first informally, then, from 1980, as a Dialogue Partner. Meetings with the European Troika occur on an annual base at the margins of the ASEAN Ministerial and a Ministerial EU-ASEAN Summit is planned every two years. The last one, where I had the honour of representing my country, took place in Brussels last January.

Political dialogue between Asia and Europe on security issues takes place within the ASEAN Regional Forum (ARF). ARF also meets at the margins of the ASEAN Ministerial but encompasses many more countries – 23, including, incidentally, both North Korea and the United States – and works with a progressive approach based on confidence building measures. It also involves civil society. In less than a decade, ARF has come to play a central role in the security of the Region.

Starting in 1996, the political dialogue between Europe and Asia marked a further step forward by creating the Asia-Europe Meeting (ASEM) to which I already referred to under the economic pillar. Let me underline that the first ASEM Summit took place right here in Bangkok, and under the Italian Presidency of the European Union.

ASEM provides an original formula for dialogue, at different levels. From Senior officials (that meet every year) to Foreign, Economic and Finance Ministers, as already mentioned, up to Heads of Government and Heads of State, that get together on an informal basis every two years. ASEM represents not only a mere inter-governmental forum, although it offers the image of traditional summit diplomacy, it is also slowly evolving into an instrument of regional integration and co-operation.

Moreover ASEM has led to some concrete results in intra-regional cooperation. It is now usual to have Political Declarations issued at the Summits and at the Foreign Affairs Meetings. These statements touch not only “domestic” issues like the situation in the Korean Peninsula, but also problems arising outside the natural borders of ASEM, like the relations between India and Pakistan or the Middle East. Another, less spectacular but yet important, concrete outcome of the ASEM process are the ASEM initiatives. By sponsoring seminars, workshops and conferences on technical issues, ASEM guarantees a follow-up to the discussions held at political level. An example is the “home affairs” cluster, which includes topics such as migration flows and transnational crime. There is no doubt that addressing such issues contributes to the practical work aiming at reducing the root causes of instability and violent conflict, including what represents the most despicable and dangerous mode of violence: terrorism.

3. The Europe-Asia dialogue is finally at *people*. Mutual knowledge and understanding probably constitutes the most important, although less spectacular, field of inter-regional cooperation. Cultural diversity both between and within the two regions has led to different perceptions and has inspired theories centred on the existence of different, and contrasting, “values”. I

think that there are ways of addressing this issue that are misleading and counterproductive insofar as they depict an imaginary world of self-contained cultural entities which are able to interact only in a mode of suspicion and hostility. We believe, on the contrary, that the difference of cultures and traditions is not only a fact, but it is a positive contribution to a world in which diversity is a value in itself as well as the necessary source of dynamism and change. But how could one imagine that the fundamental aspirations and qualities of human beings can diverge? Dignity, devotion to family and community, compassion for the disadvantaged are traits that form an essential part of all cultures and of all ethical and religious heritages. Certainly the languages in which they are formulated are different, the institutions which are built to guarantee them are not the same, but if it is true – as I strongly believe – that such common human foundation is there, then our task is to seek the maximum degree of convergence through a dialogue that is conducted on the basis of mutual respect. This is even more necessary, I would say urgent, at a stage when globalisation is challenging all of us, irrespective of our differences in traditions, approaches and institutions, with the same opportunities but also the same risks. How to have rapid change without social disruption? How to open our borders while countering the menace of organised crime? How to pursue the national interest of our own country while strengthening the international system? How to have peace without condoning the activities of those who threaten it? These are the pressing questions of our time. None of us can elude them. No one can pretend they are not relevant. Dialogue and cooperation, in this situation, are not a possible option but an objective necessity. And in this dialogue and cooperation it belongs to Europe and Asia – rich both in ancient traditions and in faith in the future – to play a very significant role.

Here again, ASEM has been chosen as the framework for dialogue between the two regions on social and cultural affairs. As a matter of fact, there has always been a social pillar, next to the economic and political ones, in the ASEM agenda. ASEM also fostered the creation of an institution, the Asia-Europe Foundation (ASEF), working since 1997 in Singapore, that organises cultural events, conferences, and what is named “people to people exchange”. This is, in my view, a most interesting experience: ASEF targeted younger generations to build a future closer Asia-Europe relationship. ASEF organises an annual meeting aimed at young people that are leaders in their field, the Asia Europe Young Leaders Symposium. ASEF also organizes a Young Parliamentarians Meeting: last year’s edition was hosted by Italy in Venice. The younger generation may be showing us the preview of the world to come: a world of persistent national pride and cultural specificity, and yet one of cosmopolitan ease in traveling, relating, understanding, finding common ground. We have an extraordinary occasion of fostering this natural talent of young people. We should make it a priority to give them the opportunities and the channels for realising what is their natural tendency toward dynamism and their vital appreciation of difference and change.

And this finally leads me to hint to the role of Italy in the Asia-Europe dialogue.

First of all, let me state that Italy fully endorses the policy towards Asia set out by the European Union, as made public by the paper “Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnership”, published by the Commission in September 2001. It encompasses a new approach, in which both political and

economic issues are taken into consideration. It will guide the European policy for the next years.

This means that we should try to build on the existing dialogues that I have already mentioned. Amongst the initiatives for 2003 that will take place during our presidency, let me recall the ARF Meeting, the UE-ASEAN meeting and the ASEM Foreign Affairs Ministers' Meeting. These will be important opportunities to broaden the field of our cooperation. In this regard, let me single out an Italian initiative, the ASEM Ministerial on Environment that will be hosted in Rome in October 2003.

I would like to end by saying that, after September 11th and in the present, turbulent and dangerous stage of world affairs, we are convinced that the interrelation between our two regions has become even more crucial. Asians and Europeans have, more than ever, a common task – one that aims at satisfying common interests and is founded on common values. We have to defend our security against the threat coming from a new, vicious brand of transnational terrorism as well as that which arises from the danger of weapons of mass destruction in the hands of reckless, aggressive leaders. And, our worst nightmare, from the possibility that these two threats might combine. Without security there can be no development, no trade, no growth of creative and free societies. But the way in which we pursue our security should be one that is at the same time compatible with our values: those of an open society, a society based on the rule of law, respectful of both material and spiritual needs, capable of recognizing the rights of citizens while eliciting from them the recognition of their duties towards society as a whole. At the same time, Asians and Europeans must work together to restart a global mechanism of prosperity that lately has been less than dynamic, to give new

วารสารยุโรปศึกษา

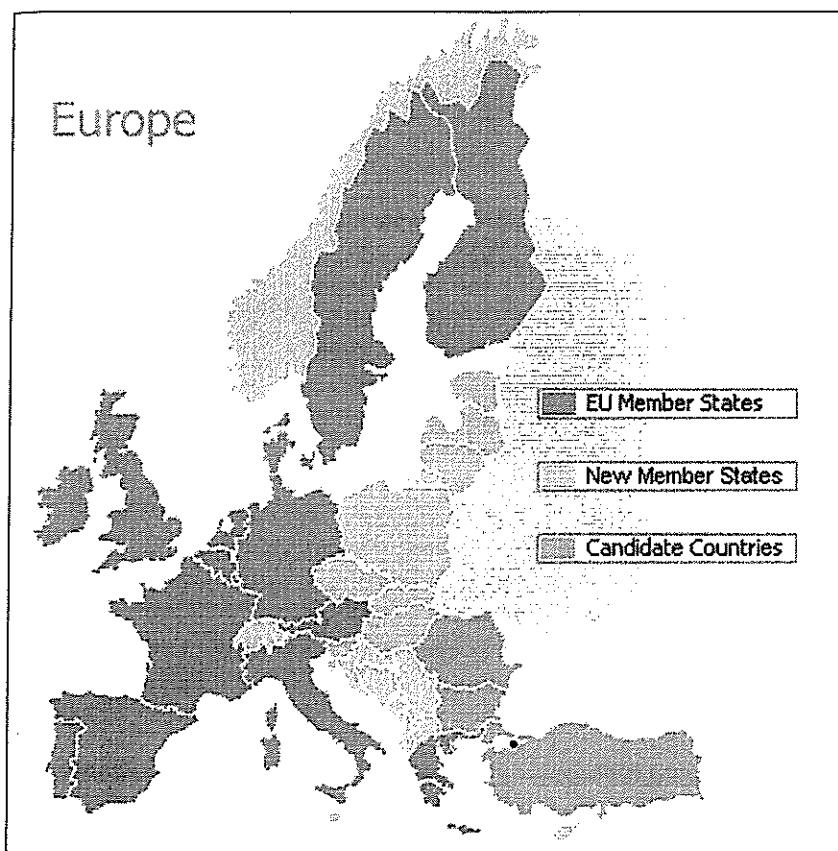
vitality to international trade and economic cooperation. We have the capacity to do it, we have a still unused potential of joint creativity and innovation that must be translated into new, daring initiatives. Pessimism on the future of the world economy is a self-fulfilling prophecy. Let us work together to prove it wrong.

Thank you.

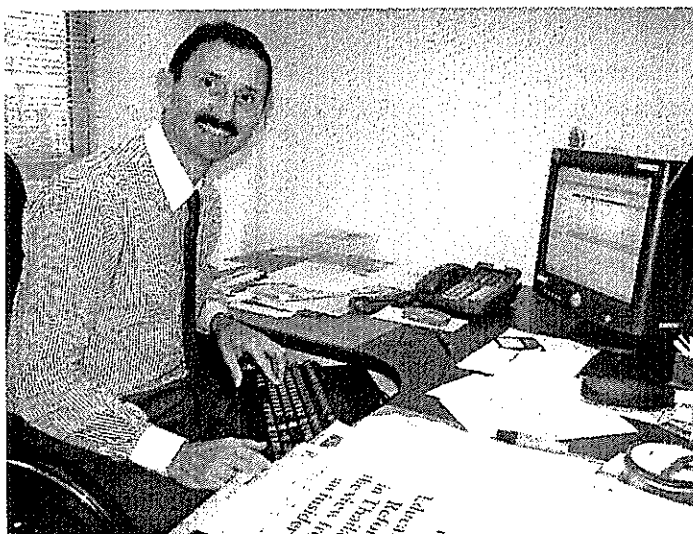
Margherita Boniver
Deputy Minister of Foreign Affairs, Italy
(2001 – present)

ภาพจาก www.italiamiga.it.br

แผนที่แสดงการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป

ที่มาของภาพ www.europa.eu.int

Andreas List
First Counsellor
Delegation of the European Commission to Thailand
(2001 – present)

บทคัดย่อ

ก้าวไปพร้อมกัน: การขยายสมาชิกของสหภาพยุโรปและประเทศไทย

โดย อังเดรอส ลิซท์

ในบทความนี้ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า การขยายตัวของสหภาพยุโรปโดยเพิ่มจำนวนสมาชิกจาก ๑๕ ประเทศเป็น ๒๕ ประเทศ ในปี ค.ศ. ๒๐๐๔ นั้นเป็นเหตุการณ์พิเศษที่มีใช้เพียงการเพิ่มจำนวนสมาชิกของสหภาพยุโรปให้มีมากขึ้นเท่านั้น แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงเชิงหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งยวด เป็นการเริ่มยุคใหม่ของยุโรปที่ก่อปรด้วยสันติภาพ ตลอดจนเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรดารัฐประเทศที่เคยจัดระบบเศรษฐกิจวางแผนเบ็ดเสร็จโดยรัฐแต่ผู้เดียวให้เป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี บรูณาการใหม่ของสหภาพยุโรปนับเป็นการปิดฉากยุคมืดของประเทศสมาชิกใหม่จากยุโรปตะวันออกที่เคยมีอดีตผูกพันอยู่กับลัทธิคอมมิวนิสต์

และถ้าเราพิจารณาประชาชนที่เป็นเป้าหมายของการบูรณาการนี้ จะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับทิศทางใหม่ของสหภาพยุโรป อีกทั้งยังเชื่อมั่นด้วยว่าทุกอย่างจะดีขึ้นหลังการบูรณาการยุโรปที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์เก่าแก่ระหว่างหลายชาติดีขึ้นท่ามกลางสันติภาพใหม่ เช่น ความสัมพันธ์สันติในลักษณะใหม่ระหว่างเยอรมนีกับโปแลนด์ สาธารณรัฐเชคกับออสเตรีย ขณะนี้ ในประเทศสมาชิกใหม่ทุกประเทศมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย (ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน) มีการเลือกตั้งในระบอบรัฐสภา และมีสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพ

แต่ในขณะเดียวกัน สหภาพยุโรปพร้อมสมาชิกใหม่ยังต้องร่วมกันเผชิญกับปัญหาที่ต้องมีมาตรการจัดการคือ “มาตรการโคเปนฮาเกน” (Copenhagen

Criteria) ครอบคลุมมาตรการสามประการ ทางการเมืองและกฎหมาย ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนมาตรการที่จะเอื้อให้ประเทศสมาชิกใหม่สามารถปฏิบัติได้ตามสนธิสัญญาที่จะบรรลุถึงเป้าหมายและคุณค่าของสหภาพยุโรป

ปฏิบัติการเพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์นี้เปรียบเทียบกับ “ชิมโพนีที่ยังแต่งไม่จบ” เป็นนวนิยายรักที่ยังค้างอยู่ที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนรับผิดชอบจะต้องร่วมทำงานด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสิทธิมนุษยชน ความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย และระบบกฎหมาย เพื่อบรรณาการของยุโรปที่ยังไม่จบสิ้นเช่นกัน

**Growing Together:
The European Union Enlargement and Thailand**

Andreas List^{**}

Sawasdee krab,
Excellencies, Ambassador Schmallenbach,
Distinguished guests,

I have the privilege to kick off with the first presentation, and I promise that I will not abuse this privilege by lecturing you, by giving you too many boring historic details. Let me rather start on a personal note, to give an idea what the forthcoming 2004 enlargement of the Europe Union is about. I am sitting here, in front of you, as an Austrian, born in Vienna. My mother comes from an Austrian family, but was born in Budapest. My grandfather, still Austrian, was born in Trieste, an important town in the North of Italy. A part of my family stems from Germany, from the Rhine area.

Telling you this may shed some light on the *sense of togetherness* that this EU enlargement is about. And I think I am the typically

^{*} A presentation from the international seminar "*Growing Together: The European Union Enlargement and Thailand*" given at the Le Royal Meridien Hotel, Bangkok on 10 July 2003

^{**} Mr. Andreas List, First Counsellor, Delegation of the European Commission to Thailand

example of the *homo europeus*, the European being, as I am sharing this sense of togetherness. And this is why we could speak in certain ways about an *unprecedented* enlargement at this time. It is very easy to attribute features like historical, or unprecedented, to a certain political development. So, let's have a very quick look back into history.

In 1957, the 6 founding fathers signed the Treaty of Rome. At that time, Germany, France, Italy, the Netherlands, Belgium, and Luxemburg created the beginning of what is today the European Union. In 1973, Denmark, Ireland and UK joined. You may call this a logical, but delayed enlargement, because of hindrances for the UK to join earlier. In 1981 Greece joined, this time for different reasons. It was rather meant to export political stability to a country that has overcome difficult times under an autocratic regime.

And a similar political motive was behind the 1986 enlargement, when Spain and Portugal joined; bringing the total membership to 12. Then the "easy enlargement", as I would call it, was in 1995, when Austria, Sweden and Finland joined. Easy insofar, as 3 small wealthy, neutral countries came in, bringing in lots of fresh money, but without much noise.

And soon, in 2004, a large number of 10 new countries will be joining. These can roughly be divided into 2 groups: 2 Mediterranean Islands, i.e. Malta and Cyprus, and 8 countries from Central and Eastern Europe. The idea is to let them join

a success story. A success story that exceeds half a century, a time of peace. The division of the whole continent after the WW II and the Cold War is finally over.

Here we need to ask: *why* do we enlarge? What is the propelling reason behind this? I told you my introductory story. I gave you a little hint on this, on the historic reason.

This integration finally brings to a close a very dark chapter, one of the darkest chapters of European History. The new members leave behind a dark past, the communist past. We have been cut off from each other for 40 years. And it is a kind of sense of homecoming, if you want; therefore, the 2004 enlargement is fundamentally different from most preceding ones.

This is not about just adding a few more members to the Union.
This is not just about exporting political stability.
This is about to set up a new, peaceful Europe.

You shouldn't forget that for many centuries, European history has been written with blood and tears. The cultural links that bind us together, the sense of togetherness, interestingly, is very strong among elites. Chopin is a part of French music history as he is of Polish history, and Mozart's opera *Don Giovanni* premiered in Prague, not in Vienna. Some of the finest examples of 18th century Baroque architecture outside Italy are to be found in the Baltic States.

Ambassador Schmallenbach will brief you about the economic reasons of enlargement. Let me just mention the figure of about 450 million consumers. The number is a bit optimistic; probably we should include Khun Pansak into that number. But after all, the overarching idea of this enlargement is agreement on common values. We agree to be together, to have similar ideas about democracy and solidarity, and we share the respect for human rights.

Now we have to ask: *who* are the people, who want to enlarge? Or, maybe we should ask who are the people who oppose enlargement? The overall answer is simple: everywhere, inside the current EU of the 15, and among the electorates of new member states, there is general and majority approval of this enlargement.

Most people acknowledge this enlargement as a necessity, and as an opportunity for all parts of our good old continent. Citizens within the current EU 15 can be roughly divided into a few groups. There is the group of idealists. They say, the EU should enlarge, as a matter of principle. And there is the group of realists. They say: we need to enlarge – small is maybe beautiful, but bigger is better.

And those who are afraid of enlargement are feeling – or fearing – the economic consequences. They warn: Just imagine the jobseekers coming into the current Union. But overall, much more

than half of the population welcomes or gladly accepts enlargement.

Later we will hear about the cost of enlargement. And enlargement costs money to European tax payers. And some are afraid of these costs. But consider this: isn't the real question this: can we afford *not* to enlarge? What will be the cost of staying where we are?

Then you have other groups, i.e. the citizens, the electorates in the new member states. You hear some people saying: everything was better before, and our country should first get its own act together. Yes, there is a process of transformation taking place, and change has brought about unemployment.

Remember: this is not a simple an enlargement. This is a *fundamental* shift in paradigms: From a failed State operated, planned economy to a liberal market economy.

A majority of people realizes that building peace and reconciling Europe is so important. And many are ready to pay the price. Think of the reconciliation between Germany and Poland, or think of the difficult relationship between the Czech Republic and Austria. Now we find each other as new neighbours in the new, peaceful environment.

This is why we have an electorate of people saying Yes in the acceding countries. There is an enormous amount of agreement on this. This explains the huge percentage of Yes votes in the various

referenda held so far. Formally, enlargement is about to take place next year. But the benefits of this transition are already visible:

In all new member States, we have today democratically elected governments and multiparty Parliaments. In all countries we see free media. In all countries, we have a judiciary largely or totally independent from outside influences.

Politically speaking, never in history, Central and Eastern Europe has been so stable and peaceful as today. The economic reforms are underway, in an instant you will hear more in detail. Already now, we can say trade between the EU15 and the new member States grew rapidly.

Over the last 10 or so years, we gradually got closer. The GSP was extended from the European Union to the 10 new States. Plus the European Commission launched a huge programme of financial assistance. The programme is called “Phare” It is the biggest and most comprehensive program of assistance ever launched in history. It amounts approximately to 3.2 billion Euros annually, to be spent in the 10 new member States.

As I said, getting together is sometimes like a date, it is a sometimes-difficult relationship that needs to be nurtured to develop. At the beginning, there is a shy encounter. After that, the question is: shall we, or shall we not? And once the clear answer was ‘Yes, we shall’, a formal association process was set in motion; the tool of which was the conclusion of Europe

Agreements between the Union and individual new member States. The agreements cover political dialogue, they cover the establishment of a free trade area, they cover what we call “legal approximation” – which means bringing the legal body of the Union, the body of laws and regulations in the EU, in line with the law of the acceding State.

In 2004, enlargement will therefore not come as a shock; it has been well prepared for over 10 years. And these 10 years have been very successfully invested. Formal applications have been launched in the mid 90's. As in any love affair, this is a two-sided story. The European Union has launched an invitation. The EU invited 10 new member states to apply for membership, so the applications were the logical consequence of the 1993 invitation. In 1993, the EU defined the criteria for membership. These are the so-called “Copenhagen criteria”. They concern basically 3 areas.

One is ‘democracy.’ New countries should have stable institutions; they should respect the rule of law, and respect human rights, and protect and promote minorities. The second criteria is ‘market economy.’ New countries should have the capacity to cope with competitive pressure. Thirdly, new countries should have the capacity to fulfill the obligations deriving from the treaties. They should be able to achieve the values and the aims of the Union.

The negotiations were sometimes difficult. They were divided into 31 chapters, some more difficult like agriculture, and some easier ones like education. The European Commission has always

screened the so-called achievement. Achievement means that the body of law, to which I referred earlier, is fully in line with the EU and the respected new member states. This existing body of law is called the '*Aquis* or *Aquis Communautaire*.'

And finally, the wedding rings were exchanged, through the accession agreement signed in May in Athens, at the cradle of democracy. This accession has to be ratified by all Parliaments of current and future member States. This leads us to a very simply question: All ends that ends well. But: *where* does it end, where does the Europe end? Accession in 2004 is not an end to history, and it is not an end of history of enlargement.

Negotiations with Romania and Bulgaria continue; Croatia has applied for membership. The Italian Ambassador said an instant ago that logically there are countries that should and could, and probably will, join one day.

And such, the unfinished symphony – or unfinished love story, if you want – may continue. One day, it could be Switzerland and Norway, maybe Iceland. I don't know whether these are true love stories. Maybe one day they turn out to be marriages of convenience. And with regard to Turkey, I would like to quote Commissioner Verheugen, who is responsible for enlargement. He said "the European Commission will evaluate progress, particularly in the field of human rights, democratic stability, democracy, and the rule of law. There is a close link with the Turkish contribution and helping to settle the Cyprus issue."

We have seen that the forthcoming enlargement – as important as it is – is not the end of history of enlargement. Enlargement will go on, but it must be accompanied by another important development: that is institutional reform.

The European Union has to change its working mechanism for various reasons. For the time being, there are more questions than answers how to do this.

Many Europeans perceive the European Institutions as remote and technocratic, they call them the ‘Brussels machinery.’ The European citizen, as I said before, broadly accepts the aims of the European Union, but he does not always perceive the connection between these aims and the work of the institutions.

It is a kind of a paradox: the Europeans want to see “more Europe”, they want to tackle together unemployment, security and other important issues; social, political, economic issues, but they don’t want to have the European Union having a say in all aspects.

And we have to be very clear about this: there will be no progress if the will of the electorates is not taken seriously into account. The citizen expects tangible benefits from the Union. And there is an institutional answer to this: we need to improve the democratic life of the Union; we need to have more understandable procedures and clear competences. A Union of six may never feel the need to change, but a Union of 25 with the mechanics of the 6 will become

unmanageable, and hence there is a need to improve the workings of the institutions.

And finally, the question is: what role has the Union to play in the world? Europeans want to see “more Europe”, and they want to see “more Europe” projected into the future, they want to see “more Europe” involved in foreign affairs and security issues. And all these are ambitious tasks, which require a response. And such an answer is intended by the draft Constitution. The draft Constitution was elaborated by the so-called Convention. The Convention was a conference chaired by Mr Giscard d’Estaing, and it worked out the single, basic document, which is the draft of a European Constitution. The Convention submitted a proposal in June, a month ago. Here are a few elements of this text. In very rough terms, what is contained in that draft?

There is a proposal for an EU President. Possibly he or she can be an elderly leader from one of the member States. There is an EU Foreign Minister proposed, who should be assisted by a European Diplomatic service. German Foreign Minister Fischer is seen as a possible candidate. In the law making Council of ministers, majority voting will become the rule. That is reducing the possibility for a national veto.

And there will be maybe a maximum number of 15 Commissioners. Therefore, not every Member State may have one commissioner anymore. And most importantly, there will be a more powerful European Parliament. The European Parliament

has always benefited from reforms; this will certainly be the case this time as well.

How to follow up? Ambassador Janfolla has mentioned the inter-governmental conference. It will convene in October, and it has to formally adopt this proposal. And hopefully we can discuss the outcome of the conference in our next seminar with Dr Charit and the Center for European Studies.

Finally, let me conclude by saying this: We are a Union of different people.

We are French, and Spanish, and German, and Italian, and Austrian, and Irish, and so forth. The diversity of our family is protected though the Treaty. This diversity is also a reality, even if we share the sense of togetherness. Clearly, we have diverging views and arguments. We hackle about import tariffs and quotas, we argue about the mad cow disease, and the distribution of structural funds and about farm aid. We cannot abolish conflict. We will always have varying interests. •

But we have learned to address conflicts in a civilised manner. We argue about national interests – or about what some believe to be national interests – only to find out that very often solutions on a European scale work much better for everyone. European integration is a splendid achievement. Look what we have achieved throughout the last 50 years. European integration is still today a most remarkable and unprecedented approach. You have

วารสารยุโรปศึกษา

no other region in the world, which is integrated to the extent of the European Union.

As we stand in for the same values – peace and democracy, solidarity and human rights - we want to protect and promote them inside the Union. And we try to promote them outside. After all, the European Union is by far the largest donor of development assistance and humanitarian aid in the world. War and hatred have been passed down in Europe from generation to generation. All this is now a thing of the past.

Today, we take peace and democracy, and solidarity for granted. But we need to work on these values on a daily basis. And I may assure you: we *will* work on them.

Thank you very much - khob-khun-krab.

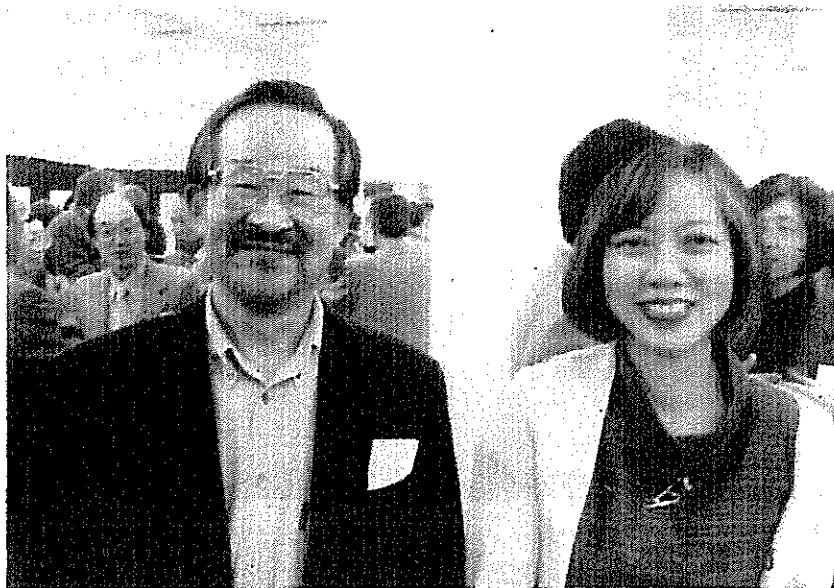
แถวนั่งจากซ้าย:

คุณธารุณี สีเซน ศาสตราจารย์ ดร.เออีซี สีเซน และคุณจรรยา นาสุภา

แถวยืนจากซ้าย:

คุณศิริพร ยอดกระมลศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชูลีห์ ชูชาติ

และศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาสุภา

ศาสตราจารย์ ดร. พรสวรรค์ วัฒนางกูร (ขวา)
ในระหว่างงานเลี้ยงรับรองการประชุมด้านอักษรศาสตร์เยอรมัน
ที่เมืองเซนได (Sendai) ประเทศญี่ปุ่น ตุลาคม 2546

ตะวันออก – ตะวันตก วิวัฒนาการการปฏิรูปเศรษฐกิจแนวสังคมนิยมในประเทศญี่ปุ่น
บทสนทนากับศาสตราจารย์ ดร.เออิชิ ฮิเซน*

พรสวรรค์ วัฒนางกูร**

ความนำ

ในปี ค.ศ. 1929 (พ.ศ. 2472) เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก เริ่มจากที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤติเศรษฐกิจนี้ วิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวนำไปสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมในประเทศญี่ปุ่นซึ่งพลิกโฉมหน้าของประเทศโดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ต่างจากประเทศอื่นในเอเชีย

เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า เป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษาว่า ญี่ปุ่นมีปฏิกิริยาโต้ตอบเพื่อแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจโลกในต้นศตวรรษที่ 20 อย่างไร เพื่อนำไปเป็นข้อคิดเทียบเคียงหรือเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในระยะเวลาเดียวกัน หรือผู้ศึกษาอาจนำข้อคิดที่ได้ นำมาเทียบเคียงกับวิธีแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจตอนปลายศตวรรษที่ 20 (ค.ศ. 1997) ในประเทศไทยและในประเทศเอเชียอื่นที่ย่อมทำได้

จากการศึกษา เราได้พบว่า ในขณะที่บางประเทศในยุโรปกลาง เช่น เยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศต้นตอแนวคิดสังคมนิยมเอง และยังเป็นประเทศต้นแบบของญี่ปุ่นใน

* ศาสตราจารย์ ดร.เออิชิ ฮิเซน (Prof. Dr.Eiichi Hizen) ศาสตราจารย์สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทอเกียว (Teikyo University) ตั้งแต่วันที่ ค.ศ. 2000

** ดร. พรสวรรค์ วัฒนางกูร ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การปฏิรูปทางสังคมและเศรษฐกิจ มีวิธีแก้ไขปัญหาระดับชาติที่ค่อนข้างเป็นเอกเทศอย่างมาก แต่ประเทศญี่ปุ่นกลับมีวิธีแก้ไขปัญหามาระยะยาวที่มีพื้นฐานทางความคิดและเป็นวิชาการที่มั่นคงหนักแน่นเป็นอันมาก ดังที่เราจะได้ศึกษาต่อไป นั่นคือเยอรมนีได้ถือโอกาสใช้วิกฤติเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. 1929 แก้ไขสถานการณ์คนว่างงานให้ฟื้นตัวขึ้นเพื่อเกื้อหนุนให้ประโยชน์แก่แนวคิดทางการเมืองของพรรคนาซีโดยฮิตเลอร์ (Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei - NSDAP) โดยพรรคนาซีริเริ่มรื้อถนนทางหลวงทั่วประเทศที่คนไทยรู้จักในนามของ “เอาโตบาห์น” (Autobahn) มีการเริ่มอุตสาหกรรมรถยนต์สำหรับประชาชนคือรถโฟล์กสวาเกน (Volkswagen) และอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกมากซึ่งบางส่วนได้แปรรูปกลายเป็นโรงงานผลิตอาวุธในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง นับเป็นการแก้ปัญหาที่ทำให้จำนวนคนว่างงานในประเทศเยอรมนีในขณะนั้นลดลงมาก อีกทั้งยังเป็นคะแนนเสียงให้พรรคนาซี ช่วยให้ฮิตเลอร์ชนะการเลือกตั้งและกลายเป็น “ผู้นำ” ประเทศ (Führer) ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1933 ในที่สุด ส่วนประเทศญี่ปุ่นโดยนักคิดและนักปกครองกลับแก้ไขปัญหาวุ่นเฉพาะหน้าในอีกรูปแบบหนึ่งแตกต่างออกไป

ผู้เขียนได้อธิบายผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจโลกปี ค.ศ. 1929 ในประเทศเยอรมนีอย่างคร่าวๆ เพื่อจะได้นำมาเทียบเคียงกับเหตุการณ์ในประเทศญี่ปุ่นที่เราจะได้ศึกษาต่อไป และจะได้พบว่า ปฏิกริยาของประเทศญี่ปุ่นในการแก้ไขผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจโลกนั้น มีรากฐานจากแนวคิดสังคมนิยมมาร์กซิสต์ของเยอรมัน อีกทั้งญี่ปุ่นยังได้เรียนรู้จากลักษณะโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมของประเทศเยอรมนีที่เป็น “สังคมชุมชน” (civil society) ในลักษณะ federative ที่การปกครองทางการเมืองของประเทศกระจายอำนาจอยู่ในมือของเจ้าผู้ครองแคว้นทั่ว

ประเทศมาแต่โบราณ มิใช่เป็นการรวมอำนาจสู่ศูนย์กลางเมืองหลวงดังเช่นประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรีย หรือในอีกหลายประเทศในยุโรป รวมทั้งประเทศไทย ด้วยลักษณะ “สังคมชุมชน” อันประกอบด้วยชุมชนท้องถิ่น (community) หลายรูปแบบนี้เอง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรมโดยแต่ละชุมชนและในแต่ละแคว้น ทำให้ศูนย์กลางทางวัฒนธรรม การเมือง รวมทั้งศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้ากระจายอยู่ทั่วประเทศเยอรมนี

เกี่ยวกับประเด็นผลกระทบวิกฤติเศรษฐกิจโลกต่อประเทศญี่ปุ่นในต้นศตวรรษที่ 20 อันนำไปสู่การศึกษาอย่างจริงจังเรื่องแนวคิดทางสังคมของยุโรป โดยเฉพาะแนวคิดสังคมนิยมจากเยอรมนี และเป็นจุดหักเหสำคัญในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่นำไปสู่การปฏิรูปโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างสำคัญ ในศตวรรษที่ 20 นั้น ผู้เขียนได้มีโอกาสสนทนากับศาสตราจารย์ฮิเซน (Hizen)¹ ระหว่างการสัมมนาไทย - ญี่ปุ่นครั้งที่ 8 ว่าด้วยประวัติศาสตร์เปรียบเทียบญี่ปุ่น - ไทยระหว่างนักวิชาการชาวญี่ปุ่นจากหลายมหาวิทยาลัยและกลุ่มนักวิชาการไทยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่นเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545

ศาสตราจารย์เออิชิ ฮิเซน เป็นศาสตราจารย์ Emeritus จากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย Tokyo และ มหาวิทยาลัย Niigata ขณะนี้ประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัย Teikyo ประเทศญี่ปุ่น

¹ บทสัมภาษณ์นี้ ผู้เขียนเรียบเรียงจากการสนทนากับศาสตราจารย์ฮิเซนเป็นภาษาอังกฤษระหว่างการสัมมนานานาชาติไทย - ญี่ปุ่นครั้งที่ 8 ที่เชียงใหม่เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545

วารสารยุโรปศึกษา

ผู้เขียน: ทำไมคนญี่ปุ่นจึงสนใจศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของเยอรมนี มีสาเหตุอะไรเป็นแรงจูงใจ

ศาสตราจารย์อิเซน: ก่อนอื่นผมขออธิบายว่า การที่นักวิชาการหรือคนญี่ปุ่นศึกษาเรื่องราวของชาติอื่นหรือวิชาการที่เป็นของชนชาติอื่นนั้น เป็นเพราะคนญี่ปุ่นต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด การศึกษาเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับชาติอื่น ไม่ว่าจะเป็นเอเชียหรือยุโรปตะวันตกก็ดี ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่จะนำไปสู่การรู้จักตนเองและเป็นตัวของตัวเองของคนญี่ปุ่นที่จะ “ดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ” (sovereign) จริงๆ แม้การสัมมนาไทย – ญี่ปุ่นที่ผมและเพื่อนๆ ชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นนักวิชาการจากหลายมหาวิทยาลัยได้ร่วมมือกันจัดกับเพื่อนนักวิชาการชาวไทยจากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว ก็เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดนี้ ดังนั้น แนวการศึกษาเชิงเปรียบเทียบจึงเป็นวิชาการที่เราให้ความสำคัญมากในญี่ปุ่น เพราะจากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เราจะได้รู้ว่าสิ่งใดดีเหมาะสม ไม่เหมาะสม หรืออะไรที่เป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้สำหรับบ้านเมืองของเรา

ผมขอกลับมาที่คำถามของอาจารย์เรื่องความสนใจเรียนรู้เรื่องแนวคิดจากเยอรมนี โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ดังที่ผมได้เกริ่นกับอาจารย์ไว้แล้วถึงที่มาของความสนใจนี้ว่า เริ่มจากวิกฤติเศรษฐกิจโลกหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในปี ค.ศ. 1929 ครั้งนั้น เป็นเพราะคนญี่ปุ่นตระหนักดีว่า สาเหตุสำคัญของวิกฤติเศรษฐกิจนี้มาจากระบบทุนนิยม (capitalism) ล้มเหลวหรือมีจุดบกพร่อง ดังนั้น กุญแจสำคัญของการแก้ปัญหาก็คือหาทางแก้ไขข้อบกพร่องของระบบทุนนิยม นั่นเอง

ผู้เขียน: แนวการศึกษาเริ่มมาอย่างไร มีเหตุการณ์หรือหลักการอะไรที่สำคัญ

ศาสตราจารย์ฮิเซน: สำหรับความสนใจแนวคิดด้านสังคม และในที่สุดนำไปสู่แนวคิดสังคมนิยมหรือมาร์กซิสต์ในญี่ปุ่น มีประเด็นหรือเหตุการณ์สำคัญ 4 อย่างเกิดขึ้นในญี่ปุ่นช่วงนั้น

หลังจากที่เรารู้สาเหตุของความล้มเหลวทางเศรษฐกิจว่าเกิดจากข้อบกพร่องของระบบทุนนิยมหลังปีค.ศ. 1929 แล้ว เราได้ศึกษาบทเรียนจากชาติตะวันตกเจ้าของระบบหลายชาติ คือ แนวคิดจากประเทศอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส และปรัสเซียจากเยอรมนี เราได้พบกลุ่มมาร์กซิสต์ในยุโรปตะวันออก คือในประเทศฮังการีได้แก่กลุ่ม Varga ที่ศึกษาลัทธิมาร์กซิสต์เยอรมัน ทำให้เกิดการถกเถียงกันมากในหมู่นักวิชาการญี่ปุ่นเป็นก้าวแรก ดังนั้นเหตุการณ์แรกคือการ “ไม่ลงรอยกันทางปัญญา” นี่เอง ที่เป็นที่มาของกลุ่มคอมมิวนิสต์ในประเทศญี่ปุ่นอันนับเป็นเหตุการณ์ที่สอง และเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่การปฏิรูปที่ดิน (land reform) หลังสงครามโลกครั้งที่สองในประเทศญี่ปุ่นเป็นเหตุการณ์ที่สาม เพราะเดิมนั้นญี่ปุ่นมีระบอบศักดินา (feudalism) ที่ค่อนข้างชัดเจนจนถึงสมัยเมจิราว ค.ศ. 1869 หลังจากนั้นมีการศึกษาเรื่องลัทธิมาร์กซ์โดยนักวิชาการชาวญี่ปุ่นอย่างจริงจังต่อเนื่อง มีกลุ่มซ้ายหัวก้าวหน้าที่เป็นกลางรวมตัวกันเป็นเหตุการณ์ที่สี่ กลุ่มนักวิชาการญี่ปุ่นกลุ่มที่สี่นี้สนใจแนวคิดเชิงสังคมจากอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซียและเยอรมนีซึ่งได้รับอิทธิพลจากลัทธิมาร์กซิสต์และเลนิน นักวิชาการกลุ่มนี้จะมีอิทธิพลกับนักวิชาการรุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งรวมถึงตัวผมเองด้วย

วารสารยุโรปศึกษา

ผู้เขียน: อาจารย์ช่วยกรุณายายความเล่ารายละเอียดถึงกลุ่มนักวิชาการญี่ปุ่นที่อาจารย์กล่าวถึงว่ามีใครบ้าง และมีแนวคิดอย่างไร

ศาสตราจารย์ฮิเซน: นักวิชาการกลุ่มแรกที่ศึกษาแนวคิดมาร์กซิสต์ และสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวคิดเชิงสังคมหรือสังคมศาสตร์ของญี่ปุ่น คือ “กลุ่มกรรมกรและชาวนาโรโนฮา” (Ronoha) กลุ่มนี้ได้ออกวารสารด้านสังคมและการเมืองชื่อ *Rono* และเป็นผู้ริเริ่มศึกษาแนวคิดด้านสังคมนิยม เรียกร้องไม่ให้ญี่ปุ่นยึดติดกับระบบทุนนิยมอย่างเดียว ยังผลทำให้ญี่ปุ่นเบนเข็มจากทุนนิยมด้านเดียวสู่ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

ส่วนกลุ่มที่สองชื่อ “โคซาฮา” (Kosaha) เป็นกลุ่มที่พัฒนาแนวคิดทุนนิยมในประเทศญี่ปุ่น และเน้นความสำคัญของชนบทดินาดั้งเดิมในญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม กลุ่มนี้มีความสำคัญทำให้เกิดการเริ่มต้นวิชาสังคมศาสตร์ในฐานะศาสตร์ในประเทศญี่ปุ่น

สำหรับนักวิชาการกลุ่มที่สามคือกลุ่มซ้ายหัวก้าวหน้าที่เป็นกลาง (left-liberal) มีศาสตราจารย์ฮอตซูกะ (Prof. Ohtsuka) เป็นผู้นำสำคัญ กลุ่มนี้จะศึกษาแนวคิดของตะวันตกหลายชาติตามที่ผมได้พูดถึงแล้ว

ผู้เขียน: ทั้งหมดนี้ เท่ากับว่า วิชาสังคมศาสตร์ในญี่ปุ่นเริ่มมาจากการเริ่มศึกษาแนวคิดสังคมนิยมและลัทธิมาร์กซิสต์ผนวกกับการเทียบเคียงกับแนวคิดเดิมของญี่ปุ่นใช่ไหมคะ

ศาสตราจารย์ฮิเซน: เป็นอย่างนั้นครับ และวิธีการศึกษาของกลุ่มหลังนี้ก็ยิ่งวิวัฒนาการแบบเปรียบเทียบด้วย โดยเทียบผลการปฏิบัติสังคมนิยมของเลนินกับระบอบทุนนิยม

แบบอเมริกันที่ยังมีการพัฒนาอยู่ นอกจากนั้น ยังได้ศึกษาเปรียบเทียบกับระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจในแคว้นปรัสเซียของเยอรมนี ทำให้พบข้อเท็จจริงที่ว่า ปรัสเซีย ญี่ปุ่น และเยอรมนีมีรากฐานสังคมเป็นศักดินาล้วนๆ กัน แต่จะมีข้อแตกต่างกันอยู่ซึ่งผมจะได้กลับมาพูดอีกครั้งในจุดนี้

ส่วนยุโรปตะวันตก เช่น อังกฤษ รวมไปถึงสหรัฐอเมริกาที่จะมีการพัฒนาอีกแบบหนึ่ง รวมถึงการพัฒนาประชาธิปไตยที่ต่างออกไปด้วย ก่อนหน้านั้นผมได้พูดถึงการปฏิรูปที่ดินในญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองคือเมื่อเกิดวิกฤติการณ์เศรษฐกิจโลก ค.ศ. 1929 อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ให้นักวิชาการญี่ปุ่นตื่นตัวศึกษาเรื่องสังคมนิยม มาร์กซิสม์และคอมมิวนิสต์ เกิดกลุ่มนักวิชาการหัวซ้ายอย่างที่ผมเล่าถึง คลื่นสังคมนิยมนี้ชะงักไปช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองและกลับมาใหม่หลังสงครามที่ญี่ปุ่นมีเวลาเต็มที่ที่จะทำนุบำรุงเศรษฐกิจของตนเอง

เราถามตัวเองว่า จะประเมินคุณภาพของตนเองได้อย่างไร คำถามนี้ทำให้หันกลับไปศึกษาการปฏิรูปในยุโรปทั้งด้านเกษตรกรรมและสังคมอุตสาหกรรมอีกระลอกหนึ่ง หลังสงครามเกิดการปฏิรูปที่ดินในประเทศญี่ปุ่นช่วงปี ค.ศ. 1945 – 1946 ภายใต้การปกครองของอเมริกัน เราพบว่า เมื่อประเทศญี่ปุ่นยังเป็นระบบเจ้าของที่ดินแบบศักดินาซึ่งมี landlord ชาวนาญี่ปุ่นทำงานให้ landlord การปฏิรูปที่ดินที่เกิดขึ้น จะมีผลเปลี่ยนแปลงทำให้ชาวนาเพาะปลูกเพื่อตัวเองอย่างแท้จริง

นักวิชาการคนสำคัญของช่วงนี้คือ ศาสตราจารย์ฮอทซูกะ (Professor Ohtsuka) ซึ่งเป็นคริสเตียน ท่านได้ศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ของยุโรปและอเมริกา มีทั้งเศรษฐศาสตร์แบบอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน และรัสเซีย เรียนรู้แนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) รวมทั้งได้รับ

วารสารยุโรปศึกษา

อิทธิพลจากแนวคิดของเลนิน โดยเฉพาะท่านสนใจศึกษาเรื่องราวของเยอรมนีเปรียบเทียบกับรัสเซีย

ตัวผมเองก็ได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดเชิงสังคมนิยมจากศาสตราจารย์ฮอททุเกะผู้นี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นของสำนักสังคมนิยมในญี่ปุ่นซึ่งนิยมแนวการพัฒนาประเทศให้เป็นสมัยใหม่ตามแบบเยอรมนี และทำให้ผมเองเริ่มสนใจศึกษาแนวคิดเชิงสังคมนิยมจากนักคิดเยอรมันด้วย

ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เยอรมนีทบทวนตนเอง พัฒนาวिकासศาสตร์เชิงประวัติที่ผมเห็นว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่น่าสนใจ เพราะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ตัวผมเองเริ่มเรียนเรื่องนาซีเยอรมัน และได้แปลเอกสารวิชาการบางชิ้นจากภาษาเยอรมันออกเป็นภาษาญี่ปุ่น เพราะเห็นว่า เยอรมนีเป็น “โลกที่มีความพิเศษ” สูงเมื่อเทียบกับอังกฤษและฝรั่งเศสตรงที่ว่า เยอรมนีเคยเป็นศักดินา แต่เป็นศักดินาที่เป็น “ท้องถื่น” คือ “rural society” แบบเยอรมันที่ปกครองแบบสหพันธ์ (federative) มาแต่โบราณ ดังนั้น โครงสร้างสังคมของเยอรมนีจึงมีรากฐานมาจากชนบดักดินาที่เดิมก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20 แต่ละชนชั้นของสังคมค่อนข้างเป็นเอกเทศไม่เกี่ยวกัน มีเจ้า ชนชั้นกลางคือพ่อค้า และชนชั้นล่าง เช่น ชาวนาที่บางส่วนพัฒนาต่อมากลายเป็นกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพ ในเยอรมนีจึงมีการรวมกลุ่มกันของคนแต่ละชนชั้นมาแต่โบราณเป็นชนบดั้งเดิม และที่พิเศษคือ การรวมกลุ่มของชนแต่ละอาชีพ เช่น ยุงเคอปรัสเซีย (Prussian Junker)² คนเยอรมันจะแข่งเรื่อง

² การรวมกลุ่มของชนแต่ละอาชีพทำให้เกิดสมาคมอาชีพ (Gilde) ในเยอรมนี แต่ละอาชีพต้องเรียนเมื่อระบบที่ตายตัว และมีการฝึกงาน เช่น ช่างทองจะเรียนวิชาจากครูหรือ Meister ที่สอบได้ประกาศนียบัตรแล้วหลังจากประกอบอาชีพมาแล้วอย่างน้อย 5 - 8 ปี แล้วต่ออาชีพ สอบได้เป็น Meister แล้วจึงจะมีสิทธิสอนคนอื่น

แนวคิดด้านชุมชนมาก รากฐานของกฎหมายจึงมาจากประชาชน ไม่ได้มาจากผู้ปกครอง

ผู้เขียน: อาจารย์บอกว่า คักดินาของเยอรมันกับรัสเซียไม่เหมือนกันนัก แม้จะมีรากฐานคล้ายกัน อาจารย์กรุณาขยายความตรงนี้ด้วยค่ะ

ศาสตราจารย์ฮิเซโนะ: ขนบคักดินาของเยอรมนีต่างจากคักดินาของรัสเซียที่ต้องพิจารณาที่ตัว “เจ้าของที่ดิน” หรือ “landlord” เอง ในเยอรมนีจะมี landlord หลายคนมาก เป็นเจ้าผู้ครองแคว้นแต่ละแคว้น ในขณะที่ landlord ใหญ่ของรัสเซียคือ องค์จักรพรรดิเอง ทำให้คักดินาของรัสเซียมีความเป็น “ราชการ” (Bürokratie) สูง เพราะเป็นการรวมทุกอย่างสู่ศูนย์กลาง เมื่อนานเข้าก็เป็นการเบ็ดเสร็จรวมอำนาจโดยพระเจ้าซาร์พระองค์เดียว

เมื่อเรียนวิชาจบก็จะฝึกงานระยะหนึ่งโดยได้ค่าจ้าง สำเร็จวิชาแล้วต้องออกจากหมู่บ้านไปแสวงหาที่ทำมาหากิน ณ ตำบลอื่น ภาษาเยอรมันเรียกว่า ปีแห่งการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ (*Wanderjahre*) เป็นการหาประสบการณ์อาชีพ และเรียนรู้โลกไปในตัว กับป้องกันมิให้แย่งอาชีพกันเองในตำบลเดิมที่เรียนวิชาจากครูด้วย นอกจากนี้ กลุ่มพ่อค้าของเมืองท่าติดทะเลทางเหนือของเยอรมนี อันมีฮัมบวร์ก (Hamburg) เบรเมน (Bremen) ลือเบค (Lübeck) คีล (Kiel) เป็นต้น ได้รวมตัวจัดตั้งสมาคมการค้าในลักษณะสหพันธ์ที่เรียกว่า “กลุ่มเมืองสหพันธ์การค้าฮันซา” (Hansastädte) ชื่อของสายการบิน Lufthansa (แปลตรงตัวว่า กลุ่มสหพันธ์การค้าทางอากาศ) ก็สะท้อนแนวคิดนี้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มของชุมชนในลักษณะอื่นอีก เช่น กลุ่มนักร้องประจำตำบล นักดนตรีประจำราชสำนักของแต่ละเมือง เป็นต้น ดูรายละเอียดใน ชาร์ (นามแฝง): ว่าด้วยเรื่องกิน – วัฒนธรรมใส่กรอก. ใน *บันไดไม่รู้โรย*. ตอนที่ 1 พฤศจิกายน 2529. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, หน้า 64 – 68, ตอนที่ 2 ธันวาคม 2529, หน้า 78 – 82. [ผู้เขียน]

วารสารยุโรปศึกษา

ส่วนในเยอรมนีนั้น เนื่องจากดินแดนแบ่งเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อย คักดินาแบบเยอรมันแต่เดิมจึงรวบอำนาจน้อยกว่า ไม่มีเจ้าองค์ใดที่มีอำนาจมหาศาลเหนือทุกคนในแคว้นแคว้นเช่นในรัสเซีย และตรงจุดนี้ ผมเห็นว่า ทำให้เยอรมันมีความเป็น “ยุโรป” มากกว่ารัสเซียซึ่งไม่ค่อยเป็นยุโรปนัก หรือเป็นยุโรปเพียงส่วนหนึ่ง ถ้าจะแจกแจงในรายละเอียดในความแตกต่าง คงเป็นดังนี้

Zentralism ในรัสเซีย	Feudalism ในเยอรมนี
<p>ชาร์</p> <p>Bürokratie</p> <p>ทาวนา โครงสร้างสังคมเกษตรอย่าง</p> <p>หลวมๆ</p> <p>ระบบส่วยแบบรัสเซีย (tributal) รวม</p> <p>อำนาจสู่เมืองหลวง landlord คือ</p> <p>พระเจ้าซาร์</p>	<p>ลักษณะแบบสหพันธ์ แบ่งเป็นแคว้น มี</p> <p>จักรพรรดิ กษัตริย์ ขุนนาง</p> <p>พ่อค้า</p> <p>ทาวนา</p> <p>ระบบคักดินาเยอรมันเป็นชุมชนท้องถิ่น</p> <p>landlord คือขุนนางแต่ละแคว้น</p> <p>แบ่งกระจายทั่วประเทศ</p>

มาถึงตรงนี้ ผมเลยอยากจะขยายความเลยต่อไปถึงอีกประเด็นหนึ่ง เรื่องลักษณะความเป็นยุโรปในสายตาของผมในฐานะนักวิชาการชาวญี่ปุ่น

ทวีปยุโรปนั้นเก่าแก่มากช้านาน สมัยกลางคือยุคสมัย³ ก่อนหน้านั้นจะเป็นยุคโบราณหรือ ancient time⁴ เส้นชายแดนของยุโรปตะวันออกนั้นคือชายแดน

³ ตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 – 6 ถึง 13 [ผู้เขียน]

ด้านตะวันตกของรัสเซีย ดังนั้น จริง ๆ แล้วคำว่า “ยุโรป” เวลาที่เราพูดถึงมักหมายถึงเพียงยุโรปกลาง หรือยุโรปทิศตะวันตกเท่านั้น ส่วนยุโรปกลางฝ่ายตะวันออก ตั้งแต่โปแลนด์ไปถึงรัสเซียก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง บ้านเมืองผู้คนเป็นอีกลักษณะหนึ่งเฉพาะตัว เยอรมนีจึงตั้งอยู่ในทำเลที่เป็น “ยุโรปกลาง” (Central Europe) และประวัติศาสตร์ของยุโรป ถ้ามองในภาพรวมแล้ว นับว่าเป็นประวัติศาสตร์ของการรุกสู่เขตตะวันออกมาตลอด โปแลนด์เป็นชาติที่ตกเป็นเป้าหมายของการรุกเขตแดนนี้ โปแลนด์ต้องการได้รับการยอมรับจากยุโรป ส่วนเยอรมนีก็ตั้งอยู่ในเขตภูมิศาสตร์พิเศษเมื่อมองเทียบกับรัสเซีย ทำให้มีความพิเศษอยู่ในตัวด้วย

ผมสนใจเยอรมนีมาก โดยเฉพาะวรรณคดีเยอรมัน กวีนิพนธ์ของริลเคอ⁴ (Rainer Maria Rilke) งานวรรณกรรมของโธมัส มันน์ (Thomas Mann) ซึ่งผมคิดว่าทำให้ผมเข้าใจความรู้สึกที่เป็นสองฝักสองฝ่ายในตัวเองได้ดีขึ้น เหมือนอย่างที่โธมัส มันน์บรรยายไว้ในนวนิยายหลายเรื่องของเขา

ผู้เขียน: ที่จริงอยากคุยกับอาจารย์ต่ออีกเรื่องวรรณกรรมและกวีเยอรมันที่อาจารย์สนใจและชอบ ซึ่งทั้งที่อาจารย์เองเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวญี่ปุ่น แต่กลับสนใจด้านวรรณคดี แถมยังเป็นวรรณคดีเยอรมันอีกด้วย

วันนี้ เราได้ความรู้จากอาจารย์มากเกี่ยวกับที่มาและวิวัฒนาการของการศึกษาแนวคิดสังคมนิยมมาร์กซิสต์ในญี่ปุ่น ตลอดจนการพัฒนาการปฏิรูปทาง

⁴ ภาษาเยอรมันใช้คำว่า Antike หมายถึงอาณาจักรและวัฒนธรรมของชาวกรีกและชาวโรมันโบราณ [ผู้เขียน]

⁵ รายเนอร์ มาเรีย ริลเคอ (Rainer Maria Rilke 1875 - 1926) กวีชาวออสเตรียน งานกวีนิพนธ์ของริลเคอได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสัญลักษณ์นิยมของฝรั่งเศส (Symbolism) และวรรณศิลป์ยุคสมัยใหม่ “อวองการ์ด” (Avantgarde) ปลายศตวรรษที่ 19 ต้นศตวรรษที่ 20 ด้วย

วารสารยุโรปศึกษา

เศรษฐกิจในประเทศญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่เป็นปฏิสัมพันธ์อย่างสำคัญระหว่างชนบและแนวคิดของญี่ปุ่นเองและปรัชญาทางเศรษฐศาสตร์สังคมจากยุโรป ตลอดจนวิธีการและระบบเศรษฐกิจแบบตะวันตก ทำให้เราเห็นและเข้าใจวิธีคิด วิธีศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบอย่างเป็นวิชาการของคนญี่ปุ่นชัดเจนขึ้น ต้องขอบพระคุณอาจารย์มากค่ะที่ให้เกียรติมาให้ความรู้พวกเรา

ตะวันออก – ตะวันตก วิวัฒนาการการปฏิรูปเศรษฐกิจแนวสังคมนิยมในประเทศญี่ปุ่น

ประวัติของ ศาสตราจารย์ ดร. เออิชิ ฮิเซน (*Prof. Dr. Eiichi HIZEN*)

ปีเกิด 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1935

การศึกษา University of Kyoto, Faculty of Economics 1962

Doctor of Economics University of Kyoto 1973

การทำงานตั้งแต่จบการศึกษา

1962 – 1968	Assistant Lecturer, Rikkyo University, Faculty of Economics
1968 – 1973	Associate Professor, Yokohama National University, Faculty of Economics
1973 – 1995	Associate Professor, University of Tokyo, Faculty of Economics
1995 – 2000	Professor, Niigata University, Faculty of Economics
2000 - ปัจจุบัน	Professor, Teikyo University, Faculty of Literature

ผลงานหลัก

1. *Doitu-keizaiseisakusi-Josetu* (Japanese. History of Prussian-German Economic Policy). Miraisha, 1973.
(A comparative study in the Prussian-German and English developments)
2. *Doitu to Rossia* (Japanese. Germany and Russia). Miraisha, 1986.

วารสารยุโรปศึกษา

(A comparative study in the agricultural institutions of
Germany and Russia in modern times.

สำหรับหนังสือเล่มที่สองนี้ ศาสตราจารย์ฮิเซนได้รับรางวัล Nikkei Prize
ในปี ค.ศ. 1986

บทคัดย่อ

ทิศทางใหม่ของการเรียนรู้ในยุคโลกาภิวัตน์: ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรป
และเอเชียทางการศึกษาในสาขาวิชา “ยุโรปศึกษา”

โดย เกออก วิสชาลา

ในบทความนี้ ผู้เขียนศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเอเชีย – ยุโรปในประเด็นการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ การศึกษาระดับอุดมศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ และปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในเชิงกว้าง ผู้เขียนเริ่มจากการศึกษานโยบายทั่วไปด้านการศึกษา เยาวชน และวัฒนธรรมของสหภาพยุโรป และศึกษาเอกสารยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ของคณะกรรมการยุโรปเรื่อง “ความร่วมมือกับกลุ่มประเทศโลกที่สามด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา” แล้วศึกษาความตกลงระหว่างเอเชียและยุโรปด้านการศึกษาเป็นประเด็นต่อไป โดยประเมินเอกสารยุทธศาสตร์ด้านภูมิภาคเอเชียของคณะกรรมการยุโรประหว่างปี ค.ศ. ๑๙๙๔ - ๒๐๐๓ รวมถึงหลักทางวัฒนธรรม ในกระบวนการใหม่ของการประชุมเอเชีย – ยุโรปหรืออาเซม

เนื้อหาส่วนหลักของบทความนี้เป็นการศึกษาสถานภาพของการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาระหว่างเอเชียและสหภาพยุโรปซึ่งขณะนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีและมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวในอนาคต โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์สมมุติฐานที่เรียกร้องให้เอเชียและยุโรปเน้นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น และวิเคราะห์เรื่องของการปรากฏทางวัฒนธรรม ทศนคติทั่วไปในกลุ่มสังคม ความร่วมมือ และค่านิยม นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์การทำงานของหน่วยงานการศึกษาที่เชื่อมโยงสหภาพยุโรปและเอเชียเข้าด้วยกัน เช่น University Association for Contemporary European

Studies (UACES) ในประเทศอังกฤษ มูลนิธิเอเชีย – ยุโรป หรือ “อาเซฟ” (Asia – Europe Foundation – ASEF) และสำหรับความร่วมมือด้านการศึกษาระดับภูมิภาค ผู้เขียนศึกษาโครงการยุโรปศึกษาในเอเชีย กลไกของเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนเงินทุนของยุโรปและเอเชีย และโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ความรู้ด้านยุโรปในประเทศที่มีวัฒนธรรมต่างกัน โดยวิเคราะห์หลักสูตรยุโรปศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นกรณีศึกษา และในตอนท้ายได้แจกแจงข้อสรุปเรื่องความสัมพันธ์ของการศึกษาในบริบทเอเชีย – ยุโรป พร้อมทั้งเสนอแนะแผนการสำหรับความร่วมมือทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างเอเชียและยุโรปในอนาคตด้วย

“Re - Orienting” the Global Learning Experience*

Higher Education in the Relations between the European Union and Asia and the Subject of ‘European Studies’

Georg Wiessala**

I Introduction

Tout homme éclairé est un homme libre (Voltaire)

This article examines the role of education in the relationship between Europe and Asia. In it, I use the term *reorientation* in a twofold sense: *Re-orientation* - with a small ‘o’ - stands for re-thinking, or re-direction of European policies concerning educational and cultural matters; in this sense, the term denotes an adaptation to the challenges posed by economic, social and cultural globalization and mounting international interdependence. This meaning extends, in particular, to the twin dangers inherent in the new hyper-terrorism and in the escalating erosion of people’s liberties through global policies, which are becoming more hegemonic and unilateralist. Spelt with a capital ‘O’, however, the term *Re-Orientation* can reveal a second level of meaning: in this second - but not *secondary* - sense, it signifies,

* The Title of this paper was adapted from a short article by the author in the *European Voice* newspaper (‘EU Study Programmes’ supplement 2002)

** Georg Wiessala, Reader in International Relations, Department of Education and Social Science, University of Central Lancashire, is the holder of the *Asia Portfolio* of the London-based University Association for Contemporary European Studies (<http://www.uaces.org>). He has published widely on relations between the European Union and Asia.

quite literally, a stronger prioritization of educational interaction *towards the Orient*.

Regardless of which meaning one might prefer, this paper aims to demonstrate how educational interaction between Europe and Asia, can, by its very nature, become a catalyst, or dynamic contributor, in rejecting a so-called ‘clash of civilizations’ (cf. Ioan Voicu, *Bangkok Post* 2002). What has become known as ‘people-to-people-contacts’ between continents can, arguably, lead to a more mutual appreciation of cultural differences; educational cooperation may thus go some way towards counteracting a wholesale equation of ‘terrorism’ with any race, religion or creed in East or West.

Following a critical review of the European Union’s principles and main programmes in the areas of education, vocational training, youth and culture, this article moves on to discuss, in some more detail, the position of education and training in the framework of the European Union’s ‘Asia Policy’. It will show how this policy emerged from earlier, more fragmented, programmes, which were implemented by an *élite* of the EU’s Member States, in particular the UK, France and Germany.

This article will also demonstrate in which way matters of educational and cultural cooperation between Europe and Asia became more firmly entrenched in overall political and economic, East-West dialogue, how it was ‘institutionalized’ and grew into an official ‘pillar’ of Asia-EU relations. This latter development will be investigated, firstly, through the prism of Asia-related policy-initiatives of the European Union Executive, the European Commission, and, secondly, from the point of view of the participants of the Asia-Europe Meetings (ASEM). In order to

illustrate these points, I will look at a number of educational actors in Europe and Asia, which were instrumental in the inter-continental dialogue about cultures and education, and proved to be successful in combining implementation of EU policy with a dialogue that was sensitive to a variety of cultural norms and values. The paper will close with a brief examination of the main cooperation initiatives, institutions and programmes, which provide a link between contemporary Asian and European educational actors and will look briefly at the future prospects of Euro-Asian exchange.

II The European Dimension of Education

The vitality and efficiency of any civilization can be measured by the appeal that its culture has for other countries. We need to ensure that the European higher education system acquires a world-wide degree of attraction equal to our extraordinary cultural and scientific traditions.

(Source: Bologna Declaration, June 1999)

This section will discuss the outlines of education policies in the European Union (EU) in as far as they impinge on EU-Asia relations. The main principles of European Union activity in the field of education are contained in articles 3 I (q), 149 and 150 of the EC Treaty. Social Policy, or ‘Social Progress Policies’ (Moussis, 2000: 167), constitutes one of the key activities by means of which the Community fulfils its tasks. Initiatives concerning ‘education’, ‘training’ or ‘youth’ form only a small part of a larger bundle of policies. Inside this policy-amalgam, most European initiatives in the area of education are connected with the idea of a diverse and ‘social’ Europe, emphasizing

peoples' skills and entitlements. This is a concept which gained stronger currency throughout 2002/3, both internationally and on the agendas of national research bodies (e.g. ESRC, 2003: 8, 19). At the most fundamental level, EU Education Policy thus aims to make '*a contribution to education and training of quality and to the flowering of the cultures of the member states*' (articles 2 and 3 ECT). However, in view of the very significant unemployment figures within the EU, education and training must also be conceived of as instruments of an active labour market and 'employability policy', and as a pre-requisite of technological progress and advancement in the diverse regions of Europe. In this line of argument, the Council of Ministers of the EU acknowledged in 2002 that education is an indispensable part of the member states' employment strategies (Decision 2002/177/EC). It forms a wider, 'market-building', policy and can address existing socio-economic disparities in Europe. It possesses the potential to contribute to regional competitiveness, equality of wealth and social cohesion.

In the wider perspective of East-West relations upon which this paper is based, education, by means of cultural exchange, also forms part and parcel of the EU's widening arsenal of external relations and global diplomacy. As far as Asian countries are concerned, this is particularly evident in the European Union's cultural and academic contacts with the People's Republic of China. The various layers and initiatives of the burgeoning EU-China cooperation (Meissner, 2002; Wiessala, 2002: 93/4; Hodges, 2003) reveal a plethora of education-related programmes. Most of them aim at the support for legal and financial reform, democracy, human rights or local governance in China. In 2003, selected examples of these bilateral initiatives comprised: the *Euro-China Academic Network (ECAN)*, the *China-Europe*

International Business School (CEIBS), the EU-China Vocational Training Programme, the EU-China Higher Education Cooperation Programme and the EU-China European Studies Centres Programme. In its key policy papers on China, Hong Kong and Macau from 1995,¹ the Commission confirmed this agenda: it envisaged Sino-EU higher education networks, European Studies Programmes and human resource development as essential tools for nurturing incipient democratic change in the PRC and called for a ‘redoubling’ of European efforts in the area of higher education.² Educational cooperation thus evolved into a policy for the benefit of a wider EU agenda of ‘constructive engagement’. More intense educational exchange, information networks, as well as European cultural visibility and ‘profile’, all aimed to foster transition from within China towards economic and social reforms and a more open society.

The Amsterdam Treaty acknowledged the wider role of education in European politics in a more significant way than any previous Treaties had done. One of the more notable achievements of the Treaty was the addition of a new key objective to the European Community Treaty (ECT, *Preamble, recital nine*). The new insertion, or ‘recital’, tasked the European Community to ‘*promote the development of the highest possible level of knowledge for their peoples through a wide access to education and through its continuous updating*’. For some observers this confers on education something akin to a ‘constitutional’ status within the European Union (Church and Phinnemore, 2002: 334). But the

¹ See, for example: COM (95) 279 (at point B 2, C 1, D 1); COM (1998) 181 (at point C 2, pp. 19/20 and E); COM (2000) 552 (at points B 2, p. 7, C 2, pp. 10/11); COM (2001) 265 (at point 3, p. 5, point 5.5., p. 19)

² COM (95) 279, at point D 1, p. 14 and D 2, p. 15

proponents of 'constitutionalization' in European education have so far failed to address a more fundamental issue: what exactly *are* the underlying 'European' values that can inform a European 'knowledge-based' economy and how can appropriate political guidelines for their implementation be formulated? Observers and policy-makers alike should be aware of the need for much more reflection on these issues. Taken at face value, a further 'upgrading' of education within the EU framework appears to be a development worth supporting in the long term. But, ironically, there is an attendant danger of an increase in 'narrow-mindedness' in the EU's striving towards an all encompassing 'Europe of Knowledge' or 'European Knowledge Society' (European Commission, DG Education and Culture, 2002: 3).

This ultimately has to do with *what kind of values* the Union seeks to embrace or disseminate, and touches on the question of whether or not the EU possesses a 'vision' an 'identity', or even an underlying 'metaphysical', even 'spiritual', dimension. This risk becomes evident on closer inspection of the relevant EU statements on education policy. Edy Korthals Altes expressed this unerringly, when observing (2003: 41): 'it seems unlikely that the EU will succeed in setting itself free from the narrow-mindedness, so typical for an economic cocoon. Indicative for this state of mind was the triumphant declaration – at the European summit meeting in Lisbon – that the EU should become the "*most competitive and knowledge intensive economy in the world*". A rather meager vision if this is compared with the broad perspective of the founding fathers. Schuman, Monnet, De Gasperi, Adenauer, Spaak, Beyen and many others never thought about integration as an objective in itself but as a means to *serve* the great cause of peace, reconciliation, prosperity and justice in our world'. These arguments are, of course, equally pertinent regarding the ultimate

guiding impulse of other EU policies, such as the Common Foreign and Security Policy (CFSP), Trade Policy or Development Assistance. However, the entrenchment of key principles of EU educational collaboration in the relevant policy areas is, arguably, much further advanced than the academic debate about their ideological justification or constitutional status.

Beyond the ideological debate, there are significant legal limits to EC involvement in the sensitive area of education. The Union itself acknowledges that (e.g.: Delegation, 2000: 5). While harmonisation and integration across the European Union remain overriding objectives in a number of policy areas, such as the Internal Market or the Single Currency, the dictum of *vive la différence* definitely rings true in the field of education. The member states retain primary responsibility for educational policy within the Community, and at the Community level, education - including higher education - do *not* form part of a ‘common’ or ‘unified’ European policy. Competencies for both content and organization of learning remain firmly within national remits. More than that, the Community is expressly banned from impinging on ‘content and organization of educational systems’, and from interfering with member states’ competence in the areas of ‘linguistic and cultural diversity’ (article 149 (1) ECT). This basic rule is a direct derivative of article 6 (3) [ex 6] of the TEU, compelling the Union to ‘respect the national identities of its Member States’.

Within this framework of what might be termed educational subsidiarity, provided by Community Law, action at EU level is thus only justified where it can provide ‘added value’, where, ‘by acting together, the members states can achieve more than if they were to act alone’ (COM (2001) 385, at 1.1.). The European

Commission, as the Community's executive, thus assumes a complementary role. It is responsible for implementing the 'European dimension' of education, which was first called for in the *Magna Charta Universitatum* (1988), the *Sorbonne Declaration* (1998) and the *Bologna Declaration* (1999). Many of these initiatives emphasized the role of Universities as sources of a 'world-class reference' standard³ for the development of a European cultural dimension. The EU's own ambitions towards a *European Higher Education Area* by 2010 acted as a catalyst for the gestation of these Europe-wide approaches to education. In September 2003, a conference in Berlin further investigated the implications of these new schemes, promoting the theme of *Realizing the European Higher Education Area*.⁴ Individual European Council meetings, such as the summits of Lisbon (March 2000), Stockholm (March 2001) or Barcelona (March 2002), helped to highlight the impact of the strong trends of globalization and internationalization in education. Last, but by no means least, the Council of Europe, in its role as observer, promoter and mediator in educational matters, contributed significantly to the growing 'European-ness' of learning (Council of Europe, 2002). Over the last decade, the *Bologna Process*, named after the original document of 1999, bound together more than 40 European countries as signatory states, reflecting an ambition to attain what was termed educational conversion 'from all directions' (Davies, 2003: 23). The *Bologna Process* was very successful in articulating and fine-tuning the main goals of overall European educational collaboration. These encompassed the promotion of a number of parallel developments:

³ See: *Rapid Database*, IP/03/194

⁴ The conference website was at: <http://bologna-berlin2003.de/haupt1.htm>

- The ‘European’ dimension to education and of a European co-operative effort
- The widest possible access to education and quality of provision
- European benchmarking and quality assurance
- Student and staff mobility, exchange and an increase in language proficiency⁵
- More transparency and the Europe-wide recognition of diplomas and qualifications
- The processes of life-long learning, distance education, ‘e-learning and ICT’⁶
- The vocational relevance of education and training⁷ and matters of employability
- The development of ‘democratic societies’ through educational exchange
- The communication and dissemination of the European Union’s ‘cultures’ and ‘values’⁸

Opening up education and training systems to the wider world, exchange and mobility and mutual recognition of qualifications became in themselves vital, legally enforceable, parts of the Single Market and of the Four Freedoms (in particular: the freedom of movement for persons and freedom of establishment). By contrast, the terms ‘development of democratic societies’ and ‘values’,

⁵ See: Commission Report: COM (2002) 597; Commission Action Plan COM (2003) 449 on *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity* (Brussels, 24 July 2003). See also: *Rapid Database*, IP/03/1112; the year 2001 was designated the ‘European Year of Languages’

⁶ COM (2001) 172, of 28 March 2001; see also: *Rapid Database*, IP/03/168, IP/03/481, IP/03/619 and: <http://europa.eu.int/comm/education/elearning/index.html>

⁷ Article 149 ECT; see also: *Rapid Database*, IP/03/481 and: European Commission, DG Education and Culture, 2002:4; COM (2002) 214

⁸ *Rapid Database*, IP/02/1066

contributed to a frequently contentious debate about the scope and contents of EU educational policy, especially in relations with the EU's partners in China and in other Asian countries (cf *infra*). By the end of 2003, a large number of new and established EU programmes existed in the three key areas of 'Education', 'Training' and 'Youth'⁹. In its *Guide to Programmes and Actions* (European Commission, DG Education and Culture, 2000), the Commission surveyed over 20 initiatives. Amongst those, the JEAN MONNET, LINGUA, COMETT, TEMPUS,¹⁰ LEONARDO I and II,¹¹ YOUTH FOR EUROPE, ERASMUS¹² (SOCRATES AND COMENIUS) and ERASMUS MUNDUS (ERASMUS WORLD) programmes¹³ formed some of the more prominent and well-known examples. The European Commission was proficient in shaping this area through its legislative initiatives and concept papers, such as the 1997 strategy, *Towards a Europe of Knowledge*,¹⁴ covering the period from 2000 to 2006. In the last decade, the Commission's 'action plans', 'work programmes', 'green' and 'white' papers and 'strategies' covering educational and vocational initiatives reflected a range of ambitions and priorities. Some of the main concepts were:

⁹ See: *General Report 2002*, points 521-550 for details

¹⁰ Rapid Database: IP/02/567, 667

¹¹ See: COM (2002) 315

¹² In 2003/2004, over 2000 Higher Education institutions participated in the ERASMUS Programme (*Rapid Database*, Press Release IP/03/542)

¹³ Commission proposal at: COM (2002) 401, Brussels, 17 July 2002; *Rapid Database*, IP/02/1066

¹⁴ At: COM (1997) 563

- Teaching and Learning – Towards the Learning Society (COM (95) 590)
- Education, Training and Research: Trans-National Mobility (COM (96) 462)
- Towards a European Research Area (ERA) (COM (2000) 6)¹⁵
- ‘E-Learning’ (COM (2000) 318; COM (2001) 172)¹⁶
- Making a European Area of Life-Long Learning a Reality (COM (2001) 678, 1939; General Report 2002, at point 516)
- ‘Inter-Cultural’ Dialogue and Understanding (COM (2002) 401; Rapid Database, IP/02/567)
- Investing Efficiently in Education and Training (COM (2002) 779)
- The Role of Universities in the Europe of Knowledge (COM (2003) 58)

III ‘People-to-People’ Contacts: EU Educational Cooperation with Third Countries and with Asia:

- *When planning for a year, plant corn;
When planning for a decade, plant trees;
When planning for life, train and educate people...*
(Chinese proverb, Guanzi (ca. 645 BC))

¹⁵ ERA provided grants since 1984, with a total value, up to the present, of more than € 43 billion

¹⁶ The ‘E-Learning Action Plan’ (COM (2001) 172 promoted the three ‘priority areas’ of ‘bridging the digital divide’, ‘virtual Universities’ and ‘school-twinning via the Internet’ (cf. General Report 2002, at point 520)

European educational collaboration with third countries is not a new phenomenon: it was included in the provisions on education of the Treaty of Rome (article 149, III). In a number of cases (e.g. US, Canada) educational cooperation was made the subject of explicit bilateral agreements between the EU and the countries concerned. Moreover, a series of EU *Research Framework Programmes*¹⁷ targeted the area of multinational academic cooperation and promoted the extension of the *European Research Area (ERA, cf: supra)* and the construction of international academic 'networks of excellence'. In this context, Framework Programme 6 (FP 6) was particularly relevant for EU-Asia relations since it opened up the possibilities of the European Research Area to developing countries and thus stimulated more, and easier, 'intercontinental mobility' between Asian and European researchers. The initiative also encouraged cooperation in a number of 'priority areas' pertinent to the EU-Asia dialogue, such as 'international cooperation', 'citizenship and governance' and 'the knowledge-based society'.¹⁸

The agenda for international educational collaboration was expanded and advanced by specific policy prescriptions of the European Commission, most notably the July 2001 paper on *Cooperation with Third Countries in the Field of Higher Education*.¹⁹ In this communication the Commission stressed the role of world wide educational cooperation in the eradication of poverty and called for a stronger collaborative effort amongst Universities. The strategy emphasized, in particular, the need to

¹⁷ At the time of writing: FP 6 covered the period of 2002-2006 and operated on a funding base of around € 17 billion

¹⁸ See: <http://www.cordis.lu/fp6/citizens.htm>

¹⁹ COM (2001) 385 of 18 July 2001; Report at: COM (2002) 323; *General Report 2002*, at point 519

strengthen ‘European Studies capacities in third countries’ (cf *infra*) and paved the way for the extension of relevant Community activities (e.g. Action Jean Monnet) to non-European partner countries. The strategy was implemented by the Council of Ministers and the European Parliament through the ‘co-decision procedure’ contained in article 251 ECT. In addition to the Commission in its role as the Union’s initiator of policies, a significant number of outside bodies also contributed to the formulation of pan-European educational policies. The following agencies specialized in educational matters, to varying degrees: the Council of Europe, the *Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)*, the *Committee of the Regions*, the *European Centre for the Development of Vocational Training*, the *European Training Foundation*,²⁰ the *European Voluntary Service for Young People* and the *European University Institute*.²¹ The European *Eurydice* education network formed an essential resource for the work of these and other bodies through its monitoring of education systems in 30 European countries, and in its coordinating function, with the help of the comprehensive *Eurybase* database.

As far as the Asian continent is concerned, a large part of the contemporary EU-Asian cultural and educational interaction is embedded in the EU’s widening academic and technical cooperation with ASEAN, the *Association of South East Asian Nations* (Wiessala, 2002a: 72). However, before there was any coordinated, supranational, European Union activity, Euro-Asian cultural exchange was a diverse field. Few common denominators

²⁰ Turin, founded in 1990; see reports at: COM (2001) 810 and COM (2002) 440

²¹ Florence, founded in 1976; the EUI was funded with € 5.3m in Commission contributions in 2002

existed, except, perhaps, the basic subdivision of all cooperation into *language-based*, *educational* and *cultural* spheres. Other than this, Euro-Asia contacts were typically defined by contrast. The intensity of inter-cultural contact was as diverse as its targets and duration (ECCC, 1996a, 1996b). The strong, 'privileged', presence, in Asia, of the UK, Germany and France, for example, continued to shape international education in 2003. In the case of Sino-UK educational joint ventures, few have identified the rationale for this as clearly as Hodges (2003): 'Now, China's leaders are ready for education change. Britain's leaders, for their part, are keen to establish a relationship with a country that could well turn out to be the next world superpower, and to ensure that the UK plays a part in that development'. These and other cases of educational cooperation in the service of the national interest continued to contrast with a less powerful involvement of other European nations. Strong attention to some Asian countries, such as China or India, stood out against less exhaustive cooperation with others, for example those in South East or West Asia. More often than not, these 'historical recurrences' (ECCC, 1996b: 106), were a direct reflection of the European colonial heritage. They mirrored the cultural and economic impact of the five EU member states with a colonial history on the Asian Continent (The UK, France, Spain, Portugal and The Netherlands). But historical recurrences also came to mean an increased awareness of a historical phenomenon: European expansion and colonization had depended on the growth and spread of education and the 'scientific revolution' which had been such a vivid characterization of post-Renaissance Europe. This was what Goody (1996: 224) termed the 'great burst forward' in knowledge, fuelling, for better or for worse, the reality and perception of the 'uniqueness' and 'superiority' of the West in relation to Asia. Contemporary events with a global impact, such as the successive wars in Afghanistan

or the enduring economic links between former colonizers and former colonies can be explained against this background: they contribute to the existence of a number of ‘special ties’ between selected European countries and some Asian ones, which have endured to the present day. They can also explain the continued existence of ‘traditional’ Euro-Asian patterns of trade and exchange.

Before there was such a thing as a more integrated EU involvement in international cultural affairs, a plethora of cultural relations existed on a bilateral level between the member states of the EU and Asian countries. Conceptually these cooperation projects were situated within a Euro-Asian dialogue framework for which Meissner (2002: 194/5) coined the term ‘enlarged culture’. Despite the variety of such programmes, significant disparities between them conditioned both the policies and the means of the intercontinental bilateral cultural exchange. The less institutionalized, development-oriented, short-term- and grant-based, approach taken by many Northern European countries, for instance, contrasted starkly with a more formal method by Southern European partners, which favoured a more lasting cultural presence, or ‘establishment-effect’ (ECCC, 1996b: 105), leading to more long-term economic cooperation and investment. Moreover, while some European countries preferred ‘direct intervention’ in the educational field, others relied more on the presence of their national ‘operators’, opinion leaders or *Multiplikatoren* (educators) in Asia. As a comparison between, for example, the *German Academic Exchange Service (Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD)* and the *British Council* shows, ‘cultural diffusion’ and ‘cooperation’ - the two ‘traditional’ types of cultural and educational action - were both present, to varying degrees, in the emerging exchange between European

actors. While these bilateral exchanges between European Union member states and Asian countries led to a welcome degree of 'Europeanization', and frequently manifested itself in spontaneous collaboration between European actors in Asia (ECCC, 1996a: 108), the overall impact of Euro-Asian educational initiatives was, on the whole, insufficient, uneven and fragmented. University cooperation, for instance, which targeted mainly European and Asian *élites*, was extremely varied in relation to the Indian subcontinent, but almost unheard of in South East Asia.

In terms of direct, coordinated, EU involvement, three points should not be overlooked: firstly, the European Union acted mainly as a (financial) catalyst for increased cooperation, essentially harnessing existing synergies between member state activities. This developed in connection with earlier initiatives and through the Union's emerging, wider, framework of EU-Asia cooperation. Secondly, 'equality' had to be established as a solid base for EU-Asian cultural partnerships. Rothermund (2001: 9) summarized what needs to be remembered most: 'for cultural partnership, both hegemony and exclusiveness would be unacceptable. If hegemony is accepted, the partner who can only aim at acculturation soon ceases to be one. If exclusiveness is taken for granted, there can be no partnership at all'. Following this line of argument, the EU placed calls for a 'partnership of equals' between Europe and Asia at the centre of its Asia-related policies since 1994.²² And, last, but not least, EU-Asia relations acquired what may be called a two-pronged 'learning dimension'. The first aspect of this learning dimension - perhaps the more important one - was the fact that people from the two continents began learning *about one another*, learnt to appreciate one

²² For example in: COM (94) 314, at pp. 1 and 2

another’s cultures and values. They had to begin to appreciate their commonalities and differences and to experience what I defined elsewhere as the underlying ‘software’ of each other’s societies (Wiessala, 2002b: 18). Only in this way did it seem possible, in the longer term, to shed the ‘historical baggage’ of Colonialism, to overcome what Edward Said termed *Orientalism* and to look beyond a euro-centrist, isolationist or unilateralist, view of the world. What became known as academic links, ‘people-to-people-contacts’, or as the ‘human face’ of EU-Asia contacts, could thus be interpreted and promoted as a valuable tool in ‘getting to know’ partners in Asia or Europe better and in overcoming intractable stereotypes and differences in value-systems. In the post-colonial context of Asia-Europe relations this was a significant exercise. For better or worse, the debate about ‘Asian Values’ both facilitated this new Euro-Asian discourse, and was, in turn, fed and driven by it. It also demonstrated that the practical, ‘people-to-people’ approach to educational exchanges could bear rich fruit.

Against this more philosophical background, it was equally as important to the EU that people from Europe and Asia also started to *learn with one another*, in practical, day-to-day contact, in debate and discussion and in a healthy discourse about methods, styles of negotiation or argument. This was a ‘long march to mutual understanding’ (cf: Hodges, 2003:4). It was predicated on the fulfillment of an essential condition: the considerable physical, as well as conceptual, distance between Europe and Asia had to be bridged, by means of the provision of funding and the organization of – and continuing support for – common programmes, initiatives and courses. The main benefit of this part of the ‘learning dimension’ of Asia-Europe relations was soon evident, in that participants in the new EU-Asia exchanges could use their specialized knowledge in order to enhance their career prospects

and acquire a higher profile in preparation for first post-University employment destinations (Wiessala, 2003). Initiatives such as the *EU-China Higher Education Cooperation Programme* (1997-2001) or the *China-Europe International Business School* (CEIBS) in Shanghai demonstrated the potential of this variety of cultural networking (cf also: Meissner, 2002).

This twofold ‘learning dimension’ of Asia-Europe relations was vital in constructing more productive East-West contacts and in spinning what one observer called ‘the original world-wide web’ (Chirathivat and Lassen, 1999: 43), i.e. a network of learning, which could link Europeans and Asians. The emergence of this *East-West www of learning* was accompanied by intense scholarly debate as to its purpose and merits. The discourse of the last decade emerged from a realization of the ‘double-edged sword’ (IEES, 2001: 142) of increased European-Asian interdependence and the urgent need to overcome the many stereotypes and information deficits. Representative of many similar viewpoints, Ioan Voicu (2002) summarized: ‘[...] education is crucial in overcoming and preventing pre-conceived opinions and stereotypes. Human resource development, including educational exchange, fosters mutual understanding and the concept of lifelong learning’. This recognition entailed the provision of expertise about international relations and the EU, and the upgrading of human resources to spread the message. In this context, University cooperation between European and Asian institutions of higher learning was increasingly seen as ‘not a goal in itself’, but as a component in the building of the store of knowledge and understanding that was deemed necessary for dialogue and cooperation (Chirathivat and Lassen, 1999: 32). The resulting, increased, commitment in this area created a new demand for ‘educational connectivity’ and knowledge. This development was

consolidated by the appearance of the new, 'cultural' pillar of the Asia-Europe Meetings (ASEM) from 1996 (Chirathivat and Lassen, 1999: 32, 69; IEES, 2001: 21).

The debate that ensued coalesced around four main issues: it comprised, firstly, a more general discussion as to the nature of area studies, or, more specifically, 'European Studies'. Educationalists and policy-makers alike pointed to the nature of these subjects as essentially 'multi-disciplinary' and raised important questions about their nature, scope and methodology (e.g. Chirathivat and Lassen, 1999: 9, 15, 21; IEES, 2001: 77, 81, 160-166). The argument extended, secondly, to an analysis of how the educational dimension in EU-Asia relations could contribute to the construction of 'world order' and stabilize an increasingly uncertain world, characterized by financial crises, globalization and terror (IEES, 2001: 96). A third branch of the dispute focused on socio-cultural issues, asking whether Euro-Asian educational exchange was, in fact, truly beneficial for large groups of the respective populations, or for their respective 'élite elements' only. Large states, such as China or India, were often used as examples of the disproportionate dissemination of the yields of educational exchange (e.g.: IEES, 2001: 102). A last faction of observers investigated the potential for collaborative research between Asian and European scholars and among Asian academics. Analysts examined, in particular, the desirability of 'denser Asia-Europe networks' (Chirathivat and Lassen, 1999: 39 *et seq.*, 74/5, 79, 97-104, 105-110; IEES, 2001: 145/6). In terms of contents, a large number of contributors to this group focused on different degrees of economic integration within the EU and in Asia / ASEAN, while others looked more towards the future of the EU as a global actor and the element of 'reciprocity' in EU-Asian exchange, thus

closely connecting with strands of similar research in Europe (Chirathivat and Lassen, 1999: 32, 59 *et seq*).

This energetic debate among scholars and educationalists was stimulated by a number of European Commission concept papers concerning academic and other relations with Asia. The core of the Commission's 'Asia Strategy' (cf: Wiessala, 1999, 2002) is comprised of three substantial policy blueprints: *Towards a New Asia Strategy* of 1994 (COM (94) 314), *Europe and Asia: A Strategic Framework for Enhanced Partnerships* (COM (2001) 469) and *A New Partnership with South East Asia* (COM (2003) 399/4). The 'learning dimension' encompassed by these and related communications was significant on account of the strong emphasis they placed on the 'human', cultural and educational dimension in Asia-EU relations. This was done deliberately, in order to complement the otherwise overwhelmingly economic and political thrust of the EU-Asia partnership. On the surface of it, the prioritising of educational links between Europe and Asia served an overtly political purpose: it was meant to carry forward the European Union's desire to increase its 'potential', 'presence' and 'profile' in Asia. A closer look at these policy frameworks also revealed their more long-term aims. And amongst those aspirations, the desirability of improved higher education and training links with Asian partners figured prominently.

Achieving these ambitions, according to the 1994 *New Asia Strategy*, would include: '*support to European and Asian Studies Centres and joint Management and Technical training programmes, implemented whenever possible with the active participation of European and Asian companies*'.²³ Other parts of

²³ COM (94) 314, at point IV, and at point 2.1.4 (p. 19)

the Commission's 1994 *New Asia Strategy* emphasized the importance of intensified Euro-Asian collaborative research and development (R & D) (*ibid*, at point IV, 2.2.5). The Commission's 2001 follow-up paper (COM (2001) 469) further acknowledged the need to strengthen mutual awareness (at p. 3). This was to be achieved by means of: '*Educational, scientific and cultural exchanges with Asia, through support for enhanced cooperation between higher education institutions, an intensification of academic, research and student exchanges between our two regions, and the promotion of structural networks enabling mutually beneficial cooperation*'.²⁴ Recent regional programmes with a wider remit, such as the Commission's new *Asia Link Initiative*, are amongst the first tangible results of these suggestions. The subject of Higher Education in the EU's foreign relations received a major new impetus through a key Commission proposal of 2001, which covered *Cooperation with Third Countries in the Field of Higher Education* (COM (2001) 385). Referring to established Community Programmes, such as *ERASMUS* or *SOCRATES*, this document was innovative because it stressed a 'value-added' interpretation of the EC Treaty's provisions on education, vocational training and youth (cf articles 149 and 150 ECT). It concluded: '*the Community should ensure that its education activities include the international dimension in a more systematic way*'.²⁵ This was to be achieved mainly by means of 'added-value-', high-quality- human resource development, university cooperation and staff/student exchanges.

Over the last few years, Asia-Europe educational cooperation increasingly took its cue from these priorities. From 2002 onwards,

²⁴ COM (2001) 469, at point 4.2. F (p. 19)

²⁵ COM (2001) 385, at point 10 (page 4)

the area of education was further promoted through a series of *Country Strategy Papers* (CSP), in which the Commission presented the perspectives and prospects for the improvement of its relations with individual partner countries in Asia.²⁶ Education figured prominently in the majority of these papers, although, given the heterogeneity of the Asian continent, it was not surprising that individual country strategies carried different priorities and plans. Mindful of the dangers of generalisation, it is possible to summarise the main thrust of these policies. In this context, two points are worth making: firstly, the Commission's Country Strategy Papers on Asia encompassed all branches of education, from primary to post-University level and life-long learning. And secondly, 'education' in the EU's dialogue with Asian countries was re-conceptualised in two main ways. It became either a tool of Development Policy aiming to improve an Asian country's infrastructure and the fight against poverty. Alternatively, educational exchange with Asia helped with the building of democratic institutions, thus informing the deepening East-West dialogue about human rights and political matters. The Commission's newest communication on Asia, *A New Partnership with South East Asia* (COM (2003) 399/4), of 9 July 2003 broadly reconfirmed these trends. Furthermore, it stressed the 'added-value' dimension in educational exchange between the two continents by elevating education and culture to the level of one of its six 'key priorities' (COM (2003) 399/4, at page 4). In the communication, observers also found the continuation of a significant new rationale for EU educational cooperation with Asia: next to the well-established aims of increasing awareness

²⁶ By mid-2003, the Commission had published Country Strategy Papers on the following countries and regions in Asia: Bangladesh, Bhutan, Cambodia, Central Asia, China (PRC), East Timor, India, Indonesia, Laos, Malaysia, North Korea, Pakistan, Philippines, Thailand and Vietnam.

and European presence, education becomes a tool for the alleviation of suffering and poverty in Asia, and an instrument of scientific and infrastructural development, covering, in particular, areas such as health and private sector development.²⁷ This is where the Union’s ‘Asia Policy’ and ‘Education Policy’ showed signs of overlap, and it was at this point that they could be conceptually linked to the more ‘traditional’ field of the Community Development Policy, with its emphasis on ‘progress through learning’ and the endorsement of self-help through stimulation of private enterprise.²⁸ It is worth mentioning here too that this educational and development ethic can also be derived from, and is informed by, the wider context of the United Nations’ *Millennium Development Goals (MDG)*.²⁹

The ‘added-value’ argument also emerged from the *Asia-Europe Meetings (ASEM)*, held from 1996 onwards. In fact, ASEM - which is a biennial *process* of summit meetings, an interface, between Asian and European leaders, rather than an international *organisation* - has become one of the main channels for social, cultural and educational concerns in the Europe-Asia relationship. East-West cooperation in education already benefited from the work of relevant international bodies, such as *UNESCO*, the *European Universities Association (EUA)*, the *Association of Universities of Asia and the Pacific (AUAP)* and the *International Association of Universities (IAU)*. However, it was, arguably, only the institutional networking instigated by the ASEM which began

²⁷ COM (2003) 399/4, at pp. 17/8, 21 and Annexe III, pp. 43-44

²⁸ See: *Communication on the Commission’s approach to Future Support for the Development of the Business Sector* (COM (2003) 267) and: *Communication on the Reform of State-Owned Enterprises in Developing Countries with Focus on Public Utilities* (COM (2003) 326)

²⁹ UN 2000, United Nations ‘Millennium Declaration’

to establish a genuinely inter-continental culture of understanding and dialogue between Asian and European participants. As a consequence, ASEM-related human resources initiatives, such as the *Asia-Europe Foundation (ASEF)*, the *ASEF University*,³⁰ the *ASEM DUO Fellowship Programme*, the *ASEM Education Hubs Education and Research Network (AEH-EARN, 2000)*, and the *Asia-Europe Classroom (AEC)* initiative helped to intensify the vital, ‘inter-civilizational’, contact between the Asian and European continents (Yeo Lay Hwee, 1999: 13/4). A thriving Asia-Europe educational exchange is now established as the third ‘pillar’, or ‘cluster’, of the ASEM process, with the other two clusters consisting of economic topics and political matters. The ASEM 4 summit in Copenhagen in 2002 re-emphasised the value of educational interaction and afforded high priority to the areas of academic exchanges, inter-University co-operation and the facilitation of electronic networking between schools and other education providers in Europe and Asia.

At this stage, a first, general, conclusion can be drawn: although policy research in the service of industry and finance is important, Asia-EU educational contacts *do not exist exclusively* to facilitate the promotion of European business and investment. The European-Asian relationship is overcoming the constraints of a purely economic involvement. A Commission communication for ASEM 1 in 1996 put into place much of the ideological groundwork for this: “*ASEM could express support for the two-way development of scholarship and university exchange programmes, taking into account projects already established*

³⁰ The *Eighth ASEF University* was held from 7-21 September 2003 in Coventry, UK (http://www.asef.org/asef-uni/2_asefuni/asefuni_2003.html)

under our economic cooperation programme."³¹ And in an additional 1997 'working paper' in preparation for ASEM 2,³² the Commission stressed that: *'Particular emphasis should be put on building key networks, particularly in fields such as University cooperation, student exchanges, science and technology. The Asia-Europe Young Leaders' Symposium is a tangible result of this 'people-to-people-process'.*

IV Educational Actors and the Subject of 'European' Studies

'[...] the separation of Asia and Europe was the basis for the creation of Europe and its Renaissance – that is, that Europe could only be defined against the east, in opposition to it. But looking back at the Renaissance today, we can see that this approach is inaccurate. It excludes the peoples and cultures whose presence was central to creating the spirit of the Renaissance, a Renaissance more diverse and less unified than has often been assumed' (Jerry Brotton: The Renaissance Bazaar, p. 34)

From the point of view of the European Commission and a large number of Universities across Europe, the global promotion of the subjects of area studies, or specifically 'European Studies', was an obvious conduit for these policy frameworks and blueprints. The 'opening-up' of the Jean Monnet funding programme to institutions of higher education in non-European countries has its

³¹ COM (96), 4, at point 5c), page 8

³² *Perspectives and Priorities for the ASEM Process*, SEC (97) 1239, at point 3.2, page 4

roots here. In this context, the Commission pledged that: *'it is important to strengthen European Studies capacities in third countries. For example, the Commission will extend the network of European Union Studies Centres and Jean Monnet Chairs around the world, so as to provide a full service to interested academics and to demonstrate the activity of the EC in this field within universities.'*³³ In a more general context, Shararil Talib (1999: 45) pointed out that the study of European integration in Asia was 'historically relevant' for the Asian intellectual and political *élites*, simply because 'nothing remotely comparable happened' in Asia. And, in spite of much research on the subject, political groupings such as the *Association of South East Asian Nations (ASEAN)* remain considerably less ambitious - and less committed - than the EU in their efforts towards regional integration.

But the emergence of 'European Studies Programmes' and 'Centres for European Studies' in at least a dozen Asian countries also shows that this exchange represents, essentially, an evolutionary and dialectical encounter. One of the most significant statements in the Commission's 2001 Asia strategy demonstrated a modest recognition of this and highlighted the amount of work still to be accomplished: *'Europe has a great deal to offer in the field of higher education and scientific research, yet the great majority of Asian students studying abroad tend to go to North America and Australasia as a first priority. Equally, the number of European academics or students with links to Asia remains very small, while European Studies remains an underdeveloped field in most Asian countries.'*³⁴

³³ COM (2001) 385, at point 4. 23

³⁴ COM (2001) 469, at point 4.2. F, and at p. 19; COM (2003) 3994, at p. 25

The Commission's educational strategy represented an important test for a number of educational actors, such as the worldwide network of *European Union Studies Associations* (ECSA, EUSA), or, in the case of the UK, the *University Association for Contemporary European Studies* (UACES).³⁵ The challenge of developing European Studies research and teaching was also the concern of a number of relevant 'think-tanks' and NGOs, such as the *Asia-Europe Vision Group* or the Singapore-based *Asia-Europe Foundation* (ASEF).

The scope of activities developed by these and other associations in response to the Commission's funding guidelines was extremely broad and varied. It included significant institutional adaptation, such as the foundation in 1999 of an 'Asia Portfolio' on the part of the UK's UACES. The Asia Portfolio was tasked with establishing and maintaining contacts with partner associations, Universities and other Europe-related institutions in Asia, through promotional and conference activities, guest lectures, joint workshops and research. In many other cases, programmes similarly aimed at funding and consolidating the 'people-to-people-contact' called for by the EU's strategies. The field of European Studies in Higher Education thus developed into a naturally suitable vehicle for the promotion of the 'human dimension' in EU-Asia relations.

As a number of observers pointed out, (e.g.: Yeo Lay Hwee, 1999: 27), the continuation of this development was, however, predicated on the condition that the subjects of 'European' and 'Asian' studies were made more 'relevant' and 'contemporary'. The number of educational initiatives connected to the EU-Asia

³⁵ <http://www.uaces.org>

relationship, which fulfil these initial requirements is relatively small. The following is a non-exhaustive selection of the most significant of them. In the context of this paper these initiatives are defined as 'significant' if and when they fulfil three main criteria: (1) the participation of significant numbers of students, stable retention-rates and satisfactory 'first-destination' results; (2) the provision of significant amounts of EU funding, and; (3) a significant potential for long-term academic exchange, self-sufficiency and research collaboration, both inside Asian academe and internationally. Bearing these provisos in mind, the following cultural and educational programmes, networks and institutions represent some of the most significant achievements, reflecting the evolving 'learning dimension' within EU-Asia relations:

- The ASEAN-EU University Network (AUN, value: € 7.767.500, AUN Newsletter, 2002)
- The Southeast Asia-Europe University Network (ASE-Univ)
- The 'Campus in Asia' and 'Campus in Europe' proposals (Rothermund, 2001: 10/11)
- The Asia-Europe Classroom (AEC) initiative ³⁶
- The 'Asia-Link' Scheme
- The MA Programme in European Studies at Chulalongkorn University, Bangkok
- The EU-China Higher Education Programme (1997-2001) and the EU-China European Studies Centres Programme (ESCP, from 2003)
- The European Union Studies Programme at Universiti Malaya (UMESP)

³⁶ The *Third Asia-Europe Classroom International Teachers' Conference* was scheduled to take place, from 28 September to 2 October 2003, in Bogor, Republic of Indonesia

- The European Union Studies Programme in the Philippines
- The European Studies Programme in Vietnam (ESPV, 2002-2004)
- The Asia-Europe Foundation (ASEF) in Singapore

From within this variety of programmes and initiatives, the case of European Studies in Thailand is both instructive and exemplary; the *Interdisciplinary European Studies Programme* at Chulalongkorn University in Bangkok is widely seen as one of the ‘most successful’ EU-related educational projects in the Southeast Asian region (Chirathivat and Lassen, 1999: 1-9, 15-29; IEES, 81, 160-166). It evolved against the background of a number of favourable social and historical conditions: the Kingdom of Thailand is one of the few Asian countries which has never been subjected to European Colonialism. In the view of many observers it has evaded this mainly by skilful diplomatic manoeuvring in relation to the 19th and early 20th Century European colonial powers and by what Curtin (2000: 150) called ‘defensive modernization’: the ‘acceptance and assimilation’ of European cultural and technological influence in order to escape European conquest (cf. also: Apinan Pavanarit, 2000: 127-130; M.R. Chakrarot Chitrabongs, 2000: 119-125).

Modern Thailand thus possesses a rich and diverse tradition of interest in, and lively exchange with, Europe particularly symbolized in the person of King Chulalongkorn (Rama V, reigned: 1873-1910), who visited Europe in 1897, and after whom the oldest, and most prestigious Thai University is now named. At the time of writing, the Thai Higher Education system is in flux and is undergoing a process of reform in the areas of quality

assurance, staff development, student skills acquisition and University autonomy.³⁷

In mid-2003, the study and research components of the programme functioned within a framework determined by three overlapping 'pillars': the *Thai European Community Studies Organization (Thai ECSA)* – the Thai equivalent of UACES in the UK – the *Centre for European Studies at Chulalongkorn University* and the *Interdisciplinary Master of Arts Programme in European Studies (MAEUS)*. The MA Programme drew on the disciplines of history, economics, law and political science and successfully married a one-year intensive programme of study - including tuition by visiting European lecturers - with a study-trip to Europe for the participants of the programme.

V Conclusions and Outlook

This article has shown that cultural, educational and academic cooperation has become an increasingly significant and, indeed, indispensable part of Asia-Europe cooperation. What is now established in political parlance as 'people-to-people-exchange' between Asian countries and the EU has moved out from the shadow of predominantly political and economic patterns of interaction, to become another constituent part of the relationship. The high priority both sides are now affording to issues of cultural exchange has a mixed parentage and can be traced to a number of main contributories.

Most notable amongst those is the value both the European Union and Asian countries have traditionally put on matters of education

³⁷ See: *Thai Higher Education Review*, Vol. 1, No. 4, April-June 2003: 2-3, 13-17

and self-improvement. Within the last decade the Community's policies on education and culture had to become progressively more open to the outside world under the influence of globalization, a changed international security environment and the EU's democratization- and human rights- agenda. Moreover, the enhanced attention the EU has given Asia since 1994, through a large number of policy blueprints, white papers and 'country-strategies', has moved matters of educational cooperation much higher up the agenda of East-West relations, capitalizing on the valuable, parallel bilateral experience of some member states in the field of cultural exchange. As a result, Asian and European partners realized, to a much higher degree, the value of learning in the context of doing business, while recognizing at the same time the many gaping lacunae in the understanding of each other's cultures and value systems, which remained to be filled. Last, but not least, this process of prioritization was accompanied by a deliberate promotion of educational matters which were now targeted through new channels of Europe-Asia communication, such as the Asia-Europe Meetings (ASEM). The new geo-political situation after 11 September 2001 and the fight against terrorism in both Europe and Asia have been major catalysts for these developments.

Within this framework, a large number of academic and educational initiatives co-exist, bringing Asian and European participants much closer together at an ever-accelerating pace. Most of these schemes illustrate a number of significant common features, such as a high degree of institutionalization, and a concentration on the study of European politics, business, law or history. By encompassing, in particular, an element of 'European Studies', or 'EU Studies', these programmes prove that this field is the most appropriate, and, to-date, most fruitful, area of

cooperation between European and Asian nations. While the duration, funding and participation rates in these programmes and study centres exhibit a degree of variation, there are some prominent examples which successfully combine the twofold ‘learning dimension’ of EU-Asia relations – learning *from* and *with* one another – with a more practical approach to teaching and research in European Studies in general. The *Interdisciplinary Master of Arts Programme* at Chulalongkorn University in Bangkok, Thailand is a notable example of these.

In terms of the future of educational cooperation between Asia and Europe (the EU in particular) it is to be expected that the picture will become considerably more diversified and complex, commensurate with the growth of the EU’s stature and self-perception as an international actor and diplomatic player on the global stage. The process of compartmentalization, or ‘pillarization’, of education in EU-Asia relations shows few signs of abating in the foreseeable future. However, a burgeoning proliferation of academic exchange between European and Asian partners will increasingly be seen as a double-edged sword: on the one hand, it carries the undeniable potential to overcome misunderstandings, avoid breakdowns of communication and bring about enhanced international awareness, or simply better career prospects. But on the other hand, it will also be seen as a ‘mushrooming’ phenomenon and will lead to confusion, competition, overlap and manifestations of ‘forum-fatigue’ amongst the participants in the dialogue and the many institutions, think-tanks and other bodies involved.

The educational dimension will continue to make measured but momentous progress on its way to nurturing relations between the EU and Asia. It now represents a major challenge for Universities,

governmental and research institutions involved in this process on both continents, to try and respond to these tensions and to strive towards more ‘product’ and less ‘process’.

N.B.: Comments and feedback on this paper are always very welcome. Please write to: Georg Wiessala, Reader in International Relations, University of Central Lancashire, Department of Education & Social Science, Preston, PR1 2HE. E-mail: Gwiessala@uclan.ac.uk

Bibliography and Further Reading

- Altes, Edy Korthals (2003): 'Spiritual Values in European Public Life', in: Chappell, David W.: *Socially Engaged Spirituality – Essays in Honor of Sulak Sivaraksa on His 70th Birthday* (Sathirakoses-Nagapradipa Foundation: Bangkok): 30-44
- Apinan Pavanarit: 'What Are the Lessons for Asia-Europe Relations Today?' in: Tingsabadh, Charit (ed., 2000): *King Chulalongkorn's Visit to Europe – Reflections on Significance and Impacts* (Bangkok: Centre for European Studies, Chulalongkorn University): 127-130
- Asia-Europe Foundation, Singapore (2002): *Promoting Better Understanding between the Peoples of Asia and Europe* (Singapore: ASEF)
- ASEAN University Network (AUN): AUN Newsletter: 'ASEAN, We Are One'. Vol. 3, No. 1, January 2002
- Bainbridge, Timothy (2002): *The Penguin Companion to European Union* (3rd ed., London: Penguin)
- Centre for European Studies at Chulalongkorn University (CES): *CES Newsletter*: Vol. 10, No. 4, October-December 2002; and Vol. 11, No. 1, January-March 2003
- Centre for European Studies at Chulalongkorn University (CES, 2003): *The Center for European Studies*
- Chirathivat, Suthiphand, with Lassen, Poul-Henrik (1999): *European Studies in Asia* (Bangkok: Centre for European Studies at Chulalongkorn University, CES)
- Church, Clive H. and Phinnemore, David (2002): *The Penguin Guide to the European Treaties* (London: Penguin)
- Commission of the European Communities
(1995): *EU-Asia Relations: Higher Education*

- (2003) *General Report of the Activities of the European Union 2002* (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities; cited as: "*General Report*")
- Commission of the European Communities, Directorate-General for Education and Culture
- (2000): *Guide to Programmes and Actions* (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities)
- (2002): *Le Magazine – Education and Culture in Europe*, Issue 18 (2002): *The Europe of Knowledge – New Horizons for Education and Training* (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities)
- Council of Europe, Steering Committee for Higher Education and Research, (2002): *The Bologna Process: Achievements and Challenges*, 13 August 2002 (CD-ESR (2002) 6)
- Curtin, Philip D.(2000): *The World and the West* (Cambridge: Cambridge University Press)
- Davies, Howard: 'Bologna: Converging from all Directions', in: *European Voice*, 23-29 October 2003, page 23 (EU Studies)
- Delegation of the European Commission to Australia and New Zealand ('Delegation'): 'Education in the EU: 15 Ways of Teaching and Learning', in: *European Union News*, Vol. 18, No. 6, September-October 2000, page 5
- Economic and Social Research Council (ESRC, 2003): *Annual Report and Accounts 2002-03* (London: TSO) (<http://www.tso.co.uk/bookshop>)
- European College for Cultural Co-operation (*Collège Européen de Coopération Culturelle*)

- (1996a) *Educative, Linguistic and Cultural Policies of Co-operation with the ASEAN – A Study of the European Union Member States' National Policies* (Study Report to the European Communities, Commission, D.G. 1) (Luxembourg: ECCC, September 1996)
- (1996b) *Educative, Linguistic and Cultural Policies of Co-operation with the Countries of South Asia – A Study of the European Union Member States' National Policies* (Study Report to the European Communities, Commission, D.G. 1b) (Luxembourg: ECCC, November 1996)
- European Parliament, Directorate-General for Research (1999): *Fact Sheets on the European Union* - Section 4.16.0: Education, Vocational Training and Youth Policy (ISBN 92-828-8091-5)
- European Studies Programme Vietnam (ESPV): *Newsletter*, December 2002 / January 2003 (Hanoi: ESPV)
- Goody, Jack (1996): *The East in the West* (Cambridge, CUP)
- Instituto De Estudos Europeus De Macau (IEEM, 2001): *European Studies in Asia* (Macau: IEEM)
- Hodges, Lucy: 'Long March to Mutual Understanding', in: *The Independent, Education Supplement*, 20 November 2003, pp. 4/5
- Instituto De Estudos Europeus De Macau (IEEM, with: University of Macau and Université Libre de Bruxelles, 2002): *Master in European Studies, 2002-2004* (leaflet)
- Islam, Shada: 'A New Era in EU-ASEAN Relations?' in: *The Nation* (Bangkok), 27 July 2003, page 7A
- Journal of Southeast Asian Education, Vol. 1, No. 1, July 2000: *Challenges in the New Millennium*

- Meissner, Werner: ‘Cultural Relations Between China and the Member States of the European Union’, in: *The China Quarterly*, No. 169, March 2002 (Special Issue: *China and Europe since 1978: A European Perspective*): 181-203
- Ministry of University Affairs, Thailand (1995): *International Programs in Thai Higher Education Institutions* (Bangkok: International Cooperation Division, Ministry of University Affairs)
- Ministry of University Affairs, Thailand: *Thai Higher Education Review* (ISSN 1685-5078): Vol. 1, No. 3, January – March 2003; Vol. 1, No. 4, April – June 2003
- Moussis, Nicholas (2000): *Guide to European Policies* (6th, revised edition, Rixensart: European Study Service) ISBN 2930119276
- M. R. Chakrabort Chitabongs: ‘European Cultural Influences: Stand-Off, Acceptance and Assimilation’, in: Tingsabhadh, Charit (ed., 2000): *King Chulalongkorn's Visit to Europe – Reflections on Significance and Impacts* (Bangkok: Centre for European Studies, Chulalongkorn University): 119-125
- Rothermund, Dietmar: ‘Cultural Partnership between Asia and Europe’, in: Chirathivat, Suthiphand, Knipping, Franz, Lassen, Poul Henrik and Chia Siow Yue (eds., 2001) *Asia-Europe on the Eve of the 21st Century* (Bangkok and Singapore: Centre for European Studies and Institute of Southeast Asian Studies): 9-16
- United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention (UNODCCP): *Eastern Horizons – News on the Fight Against Drugs and Crime in East Asia and the Pacific*: No. 11, September 2002 (Bangkok: UNODCCP); No. 12, December 2002 (Bangkok: UNODCCP); No. 13, March 2003 (Bangkok: UNODCCP)

Voicu, Ioan: 'Unity in Diversity – The Educational Component in ASEM' is Taking Quiet But Significant Strides to Smooth Relations Between Europe and Asia', in: *Bangkok Post*, Sunday, 6 October 2002

Wiessala, Georg

(1999) 'An Emerging Relationship: The European Union's New Asia Strategy', in: *World Affairs*, Vol. 3 No. 1: 96-112

(2002a) *The European Union and Asian Countries* (London: Sheffield Academic Press)

(2002b) 'Reading the Software of Asian Society', in: *European Voice*, Vol. 8, No. 22, 6-12 June 2002 (*EU-Asia Relations Supplement*): 18

(2003) 'Beyond "Distant Neighbours": Keeping Asia-Europe Relations in the Focus of Your Career', in: *European Voice*, March 2003 (*EU Study Programmes Supplement*)

Yeo Lay Hwee (1999): 'ASEM: Beyond Economics', in: *Panorama – Insights into Southeast Asian and European Affairs*, Mo. 4/1999 (Manila: Konrad Adenauer Foundation): 5-38

Further Information and Selected Websites

ASEF University Library:

http://www.asef.org/asef-uni3_infocenter/infocenter_library.html

ASEM DUO Fellowship Programme:

<http://www.aseduo.org>

ASEM Education Hubs – Education and Research Network (AEH-EARN):

<http://www.aeh.asef.org/main.asp>

Asia-Europe Foundation, ASEF (1, Nassim Hill, Singapore 258466):

<http://www.asef.org>

Asia-Link Initiative:

http://europa.eu.int/comm/europeaid/projects/asia-link/index_en.htm

Centre for European Studies at Chulalongkorn University (3rd Floor, Vidyabhathana Building, Phya Thai Road, 10330 Bangkok, Thailand)

<http://www.ces.chula.ac.th>

Council of Europe: <http://www.coe.int>

Delegation of the European Commission in China:

<http://www.delchn.cec.eu.int>

Delegation of the European Commission in Thailand:

<http://www.deltha.cec.eu.int>

ERASMUS University Charter:

<http://www.socleoyouth.be>

European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP):

<http://www.cedefop.eu.int>

European Commission: DG Education and Culture:

http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

European Community Studies Association (ECSA) Thailand:

<http://www.ces.chula.ac.th/ecsa.htm>

European Studies Programme Vietnam: <http://www.espv.org>

European Training Foundation (Turin): <http://www.etf.eu.int>

European University Institute (Florence): <http://www.iue.it>

FP 6 (6th Framework Programme): <http://www.cordis.lu>

Institute of European Studies, Macau: <http://www.ieem.org.mo>

Institute of Southeast Asian Studies, 30 Heng Mui Keng Terrace, Singapore 119614:

<http://www.iseas.edu.sg>

วารสารยุโรปศึกษา

MA Programme in European Studies, Chulalongkorn University,
Bangkok:

<http://www.maeus/grad/chula.ac.th>

Nordic Institute for Asian Studies, NIAS, Leifsgade 33, DK-2300
Copenhagen, Denmark:

<http://nias.ku.dk/>

ABSTRACT

Role of France in the EU

by Sumana Puangperksuk

France has played a leading role in the EU since its birth, but skeptically, she is losing her power nowadays due to a new face of British – EU relation policy by PM Tony Blair or the US role in the EU. However, she may be able to retain her powerful voice by German cooperation, especially in the Common Foreign and Security Policy area. Besides, year 2003 was the 40th anniversary of Franco-German relation after the Elysée Treaty in 1963. The research contains the analysis of French role since the beginning of the EU and whether she is losing her clout. There are also chapters dedicating to Franco-German Relation and how Germany assists France in maintaining her front position in the Union.

โรแบร์ต ชูมัน (Robert Schuman) และ ฌอง มอแน (Jean Monnet)
ผู้ริเริ่มแนวคิดการบูรณาการสหภาพยุโรป

บทบาทของประเทศฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป

สุนนา พวงเพิกคิก**

แม้สหภาพยุโรปจะมีสถาบันทางการเมืองและหน่วยงานต่างๆ ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถาบันกลางในการบริหารและผลักดันกลไกการทำงานของสหภาพยุโรป ถึงกระนั้นทฤษฎีของ โมราฟซิก (Moravcsik) ยังให้ข้อสังเกตว่า แท้จริงแล้วนั้น สหภาพยุโรปถูกผลักดันโดยประเทศสมาชิกใหญ่ อย่างเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และ เยอรมนีต่างหาก โมราฟซิกเชื่อว่ายิ่งประเทศนั้นมีขนาดและบทบาทภายในชุมชนมากเท่าไร ยิ่งจะทำให้อำนาจมากขึ้น ประเทศสมาชิกอื่นๆ จะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นมากขึ้น ฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมนีเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทมากภายใน สหภาพยุโรป เนื่องจากมีคะแนนเสียงมากกว่าประเทศสมาชิกอื่น และยังสามารถชี้ชวนให้ประเทศอื่นๆ เห็นด้วยกับนโยบายของตน ดังนั้นจากทฤษฎีของโมราฟซิก จึงสรุปได้ว่า สถาบันกลางของสหภาพยุโรปอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของสามประเทศมหาอำนาจนี้มากกว่าที่จะเป็นไปตามความประสงค์โดยรวมของประเทศสมาชิกทุก ๆ ประเทศ

หนึ่งในประเทศมหาอำนาจภายในสหภาพยุโรปตามความเห็นของโมราฟซิก คือฝรั่งเศส ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในกระบวนการบูรณาการสหภาพยุโรป ฝรั่งเศสพยายามที่จะสร้าง “ตัวตนของยุโรป” (European Identity) เพื่อที่

* บทความนี้แปลจาก “French Role in the European Union” สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2545

** นางสาวสุนนา พวงเพิกคิก เจ้าหน้าที่บริหารวิชาการ ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารยุโรปศึกษา

ประเทศยุโรปจะได้ไม่ต้องพึ่งพิงสหรัฐอเมริกา สร้างความเป็นปึกแผ่นหลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ของยุโรปเอง และเพื่อให้ยุโรปกลับมาเรืองอำนาจดังเดิมอีกครั้ง ประเทศฝรั่งเศสมีส่วนสำคัญในการกอบกู้อำนาจและความรุ่งเรืองกลับมายังยุโรปก็จริง แต่ถ้าหากขาดความช่วยเหลือจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างเยอรมนีแล้วความสำเร็จในการฟื้นฟูยุโรปนั้นคงไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม ในการก่อตั้งประชาคมยุโรป บางครั้งฝรั่งเศสก็ไม่ได้ดำเนินการอย่างถูกต้องในการที่จะสร้าง “ตัวตนของยุโรป” ให้เกิดขึ้น เพราะโดยมากฝรั่งเศสมักมุ่งเน้นในการก่อตั้งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งประเทศสมาชิกอื่นๆไม่ค่อยเห็นดีเห็นงามด้วยเนื่องจากความหวาดกลัวที่หากเมื่อนโยบายทางด้านการเมือง การต่างประเทศ และความมั่นคงต้องนำไปรวมกับประเทศอื่นๆแล้ว ก็จะทำให้การสูญเสียอธิปไตยของชาติ นอกจากนั้นการที่เยอรมนีครองความเป็นหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจในประชาคม และความสัมพันธ์พิเศษที่สหรัฐอเมริกามอบให้แก่ประเทศอังกฤษ ยิ่งทำให้บทบาทของฝรั่งเศสยิ่งดิ่งลง ประเทศสมาชิกหันไปให้ความสำคัญกับสองประเทศดังกล่าวมากขึ้น จึงทำให้เกิดคำถามว่า ประเทศฝรั่งเศสกำลังสูญเสียอำนาจภายในสหภาพยุโรปจริงหรือไม่ ถ้าจริง สูญเสียไปเพราะเหตุใด และทำอย่างไรฝรั่งเศสจึงจะกลับมามีอำนาจดังเดิมได้อีกครั้ง และในโอกาสที่ปี พ.ศ. 2546 เป็นปีที่ครบรอบความสัมพันธ์ฝรั่งเศส-เยอรมนี สนธิสัญญาเอลิเซ่ 40 ปี ฝรั่งเศสจะใช้โอกาสนี้เพื่อช่วยให้ได้รับความนิยมนกลับมาเหมือนเดิมด้วยหรือไม่

จุดยืนของฝรั่งเศสในการก่อตั้งประชาคมยุโรป

ฝรั่งเศสเป็นทั้งกลไกที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดการบูรณาการและเป็นอุปสรรคจากหนามที่ส่งผลให้กระบวนการบูรณาการต้องหยุดชะงักในช่วงปี 60 หรือที่เรียกว่า Stagnation แต่ไม่ว่าจะส่งผลในแง่ใด ฝรั่งเศสก็มีจุดมุ่งหมายเดียวทุกยุคทุกสมัยคือต้องการให้ยุโรปสามารถยืนหยัดด้วยตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอีกต่อไป ฝรั่งเศสเชื่อว่าสิ่งสำคัญที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของยุโรปคือการมีนโยบายร่วมทางด้านการต่างประเทศและความมั่นคง โดยเฉพาะการมีกองกำลังเป็นของตัวเอง จุดมุ่งหมายทางด้านการเมืองนี้จึงเป็นตัวขับเคลื่อนบทบาทของฝรั่งเศสในสหภาพ ในขณะที่ด้านเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนบทบาทความสำคัญของเยอรมนี ซึ่งส่งผลให้เยอรมนีได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เพราะสมาชิกในสหภาพต้องการเห็นความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าที่จะยอมเสียผลประโยชน์โดยเพื่อมีนโยบายร่วมทางด้านการต่างประเทศและความมั่นคงดังที่ฝรั่งเศสต้องการให้เป็น

บทบาทของฝรั่งเศสและการก่อตั้งสหภาพยุโรป

ความคิดริเริ่มที่จะนำประเทศยุโรปตะวันตกมาบูรณาการกันเกิดจากฝรั่งเศส ซึ่งมีทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว โดยเริ่มจาก อาริสต์ดีต บร็องด์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของฝรั่งเศสช่วงปี ค.ศ. 1925 - 1931 ซึ่งพยายามจะรวมยุโรปโดยใช้เครื่องมือทางรัฐศาสตร์เป็นหลักเหมือนกับนักคิดชาวยุโรปคนอื่นๆ แต่ต้องประสบความล้มเหลวเนื่องจากความหวาดกลัวที่จะต้องสูญเสียอธิปไตยของประเทศสมาชิก กอปรกับในขณะนั้น ยุโรปยังไม่ต้องการความร่วมมือทางการเมืองเป็นหลัก หลัง

สงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปตกอยู่ในขั้นวิกฤตและต้องการการฟื้นฟูโดยด่วน แม้อเมริกาจะให้ความช่วยเหลือ โดยการให้เงินเพื่อก่อตั้งองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจของยุโรป (Organisation for European Economic Cooperation) แต่ยุโรปเองโดยเฉพาะฝรั่งเศสไม่ต้องการพึ่งพิงอเมริกามาก ดังนั้นแผนของโรเบิร์ต ชูมานน์ (Robert Schumann) รัฐมนตรีการต่างประเทศและ ชอง โมเน (Jean Monet) ที่จะรวมเศรษฐกิจเป็นภาคๆ โดยเริ่มจากภาคถ่านหินและเหล็กกล้าของยุโรป จึงประสบความสำเร็จและเป็นจุดเริ่มของการบูรณาการยุโรปตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อประสบความสำเร็จทางการรวมภาคเศรษฐกิจแล้ว ฝรั่งเศสจึงริเริ่มแผนที่จะรวมภาคการเมืองการต่างประเทศและความมั่นคงอีกครั้ง โดยความคิดที่จะก่อตั้งประชาคมการป้องกันแห่งยุโรป หรือ European Defence Community เนื่องมาจากคำสั่งจากอเมริกาให้เยอรมนีติดอาวุธได้อีกครั้ง (Rearmament) ซึ่งขณะนั้นอยู่ในช่วงสงครามเย็น อเมริกาไม่สามารถให้การคุ้มกันเยอรมนีได้ด้วยตัวเอง เนื่องจากงบประมาณส่วนหนึ่ง สหรัฐอเมริกาต้องนำไปใช้จ่ายในสงครามเกาหลีที่ประทุขึ้นพร้อม ๆ กันนั้น ดังนั้นอเมริกาจึงต้องการให้เยอรมนีแข็งแกร่งพอที่จะป้องกันตัวเองจากอิทธิพลคอมมิวนิสต์ จึงออกคำสั่งติดอาวุธใหม่ สร้างความหวาดกลัวให้แก่ฝรั่งเศสอย่างมากและริเริ่มที่จะก่อตั้งประชาคมป้องกันตนเองดังกล่าวขึ้น โดยมุ่งให้ประชาคมนี้มีอำนาจเหนือรัฐ (Supranational Body) เพื่อฝรั่งเศสจะได้มีอำนาจควบคุมนโยบายทางทหารของเยอรมนีได้อย่างทั่วถึง แต่ก็ต้องล้มไปเนื่องจากสภาแห่งชาติไม่อนุมัติให้ผ่าน และการไม่เห็นด้วยของประเทศสมาชิกอื่น ๆ ที่จะก่อตั้งสถาบันทางการทหารที่มีอำนาจเหนือรัฐดังกล่าว

จากบทเรียนความล้มเหลวในความพยายามรวมอำนาจทางการเมืองต่างประเทศ และความมั่นคงทำให้ฝรั่งเศสเลิกล้มความตั้งใจที่จะก่อตั้งองค์การเหนือรัฐทางด้านนั้น ๆ อีก และในปี ค.ศ. 1957 ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าก็พัฒนามาเป็นประชาคมเศรษฐกิจแห่งยุโรป และแม้จะไม่สามารถก่อตั้งองค์การเหนือรัฐทางการเมืองป้องกัน แต่ฝรั่งเศสก็ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งประชาคมพลังงานแห่งยุโรป (European Atomic Energy Community) ซึ่งแม้จะไม่ใช้การป้องกันโดยตรง แต่ฝรั่งเศสก็รู้สึกปลอดภัยขึ้นเมื่อได้มีอำนาจควบคุมพลังงานที่สำคัญที่สามารถนำไปใช้ในการสงครามได้ ซึ่งเป็นการควบคุมแหล่งอาวุธของเยอรมนีทางอ้อมนั่นเอง

ระหว่างที่ยุโรปกำลังประสบความสำเร็จในการบูรณาการภาคเศรษฐกิจอย่างมาก นายพล ชาร์ล เดอ โกลล์ (General Charles de Gaulle) ก็เข้ามาเป็นประธานาธิบดีของฝรั่งเศส โดยมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ยุโรปปราศจากอำนาจและบทบาทของอเมริกาโดยสิ้นเชิง นายพล ชาร์ล เดอ โกลล์เป็นนักชาตินิยมที่ต้องการเห็นฝรั่งเศสเป็นชาติมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่และเป็นอิสระ เขาเชื่อว่าการที่อังกฤษมีความสัมพันธ์พิเศษกับอเมริกาอาจเป็นได้ศึกให้อเมริกาในขณะเดียวกันก็ได้ อีกครั้งการกระทำของอังกฤษที่ผ่านมาก็เรียกว่า Awkward Partner ทำให้นายพล เดอ โกลล์เห็นว่าอังกฤษจะเป็นภาระให้แก่ประชาคม ดังนั้นเขาจึงพยายามกันอังกฤษออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปโดยการประท้วงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของอังกฤษถึงสองครั้ง ส่งผลให้การบูรณาการของประชาคมยุโรปถึงจุดหยุดนิ่ง เพราะแม้อังกฤษจะไม่เห็นด้วยกับการรวมทางการเมือง แต่ด้านเศรษฐกิจ อังกฤษก็มีความสำคัญต่อประเทศสมาชิกดั้งเดิมอื่น ๆ เช่นกัน การประท้วงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประเทศอังกฤษโดยนายพล เดอ โกลล์นี้ สร้างความไม่พอใจให้แก่ประเทศสมาชิกอย่างมาก

วารสารยุโรปศึกษา

อย่างไรก็ดี หลังจากที่นายพล เดอ โกลล์ประกาศลาออกในปี ค.ศ. 1969 ยุโรปก็ซบเซาลงอีกครั้งหนึ่ง โดยความร่วมมือของประเทศสมาชิก และในที่สุด อังกฤษก็สามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมยุโรปได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1973

บทบาทของฝรั่งเศสในปัจจุบัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทและอำนาจของฝรั่งเศสในสหภาพยุโรปมีดังนี้

ก. ประเทศอังกฤษและความสัมพันธ์พิเศษกับสหรัฐอเมริกา

เมื่อนายโทนี แบลร์ ได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศอังกฤษ นโยบายการต่างประเทศก็ได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากที่เคยพยายามตั้งตนเป็นสันโดษจากสหภาพยุโรปและร่วมมือเท่าที่จำเป็น กลายเป็นนโยบายสนับสนุนสหภาพยุโรป ซึ่งการเปลี่ยนรูปแบบนโยบายนี้ส่งผลให้บทบาทของฝรั่งเศสในสหภาพลดลงอย่างมาก และไม่เพียงแต่สนับสนุนสหภาพยุโรปเท่านั้น นายโทนี แบลร์ยังตั้งความหวังที่อังกฤษจะกลายเป็นหัวใจของยุโรป (Heart of Europe) และพยายามเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งในขณะนั้น ความพยายามสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับสหรัฐอเมริกาส่งสร้างความพอใจแก่สมาชิกส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเนเธอร์แลนด์และอิตาลี เป็นอย่างมาก แต่กลับสร้างความไม่พอใจให้ฝรั่งเศสที่พยายามให้ยุโรปสามารถยืนหยัดด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งความสัมพันธ์พิเศษใดๆกับสหรัฐอเมริกามาโดยตลอด ในขณะที่ประเทศสมาชิกอื่นกลับเห็นว่าเป็นการดีที่อังกฤษจะเข้ามามีอำนาจถ่วงดุลฝรั่งเศสซึ่งกุมบังเหียนควบคุมสหภาพยุโรปแต่เพียงผู้เดียวมาเป็นเวลานาน

ข. การขยายสมาชิกภาพ

ประเทศเข้าใหม่ส่วนมากครั้งหนึ่งเคยตกอยู่ในอำนาจคอมมิวนิสต์มาก่อน และได้รับการช่วยเหลือ ปลดปล่อยเป็นประชาธิปไตยโดยสหรัฐอเมริกา ประเทศเหล่านั้นจึงคอยสนับสนุนอเมริกาด้วยความรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง นอกจากนั้น หลังจากได้รับการปลดปล่อยแล้ว อเมริกายังคงให้เงินสนับสนุนประเทศยุโรปกลางและตะวันออกเพื่อพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังสามารถยุติวิกฤตการณ์โคโซโวได้อีกด้วย สมาชิกใหม่จึงเข้าข้างอังกฤษมากกว่าฝรั่งเศสเนื่องจากอังกฤษมีสัมพันธพิเศษกับอเมริกา

ที่ร้ายไปกว่านั้นคือเมื่อบรรดาประเทศสมาชิกใหม่วางตัวเข้าข้างสหรัฐฯ ในวิกฤตการณ์สงครามในอิรัก ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู. บุช กลับมีความเห็นว่าประเทศสมาชิกใหม่ควรอยู่เงียบๆ มากกว่า (They should have kept quiet.) ยิ่งทำให้ความนิยมของฝรั่งเศสตกต่ำ และได้รับการต่อต้านจากบางประเทศที่เห็นว่าฝรั่งเศสวางอำนาจบาตรใหญ่เกินไป

นอกจากนั้น ด้านนโยบายเกษตรร่วม (Common Agricultural Policy – CAP) ที่ฝรั่งเศสเคยเป็นตัวตั้งตัวตีที่สำคัญ และได้รับผลประโยชน์จากนโยบายนี้มากที่สุด หลังการขยายสมาชิกภาพรับประเทศใหม่ 10 ประเทศ ซึ่งล้วนแต่มีผลผลิตทางการเกษตรเป็นสินค้าหลักของประเทศ ก็ยิ่งลดบทบาทของฝรั่งเศสลงอีก ผลประโยชน์จะไม่ตกอยู่ที่ฝรั่งเศสเพียงประเทศเดียว เพราะอีกสิบประเทศก็ต้องการให้รัฐบาลกลางของสหภาพยุโรปเห็นความสำคัญของภาคเกษตรของตนเช่นกัน

ค. วิฤตการณ์สงครามในอิรัก

ถึงแม้ความนิยมของฝรั่งเศสจะลดลงเพราะความสัมพันธ์พิเศษของอังกฤษและการสนับสนุนอเมริกาของประเทศสมาชิกใหม่ แต่ฝรั่งเศสก็พยายามยืนหยัดจุดมุ่งหมายที่อยากให้ยุโรปมีสิทธิ์มีเสียงในเวทีโลกเป็นของตนเอง ไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจของสหรัฐอเมริกา จึงหันมาจับมือกับเยอรมนีและรัสเซียต่อต้านการทำสงครามอิรัก เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าสหภาพยุโรปสามารถถ่วงดุลย์อำนาจกับสหรัฐอเมริกาได้ ยิ่งไปกว่านั้น ฝรั่งเศสและเยอรมนีมีความคิดริเริ่มที่จะก่อตั้งกองกำลังป้องกันตนเองของยุโรป (European Defence) อีกครั้ง ถึงแม้ว่ากองกำลังดังกล่าวจะยังไม่ได้รับการพัฒนาดังเดิมที่ แต่ฝรั่งเศสก็ประสบความสำเร็จในความพยายามที่จะรักษาเสียงของตนเองในสหภาพให้ยังคงยิ่งใหญ่เช่นเดิม ยิ่งไปกว่านั้น ยิ่งกระแสนการต่อต้านการทำสงครามอิรักของประธานาธิบดีบุชแห่งสหรัฐอเมริกามีมากขึ้นเท่าไร ยิ่งส่งผลให้สหภาพยุโรปได้รับความนิยมในเวทีโลกมากขึ้น สังเกตได้จากค่าเงินยูโรที่ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐกลับลดลงอย่างรวดเร็ว

แต่ถึงแม้สหภาพยุโรปจะได้รับความนิยมมากขึ้นในเวทีโลก ก็ไม่ได้หมายความว่าฝรั่งเศสจะสามารถฟื้นฟูอำนาจและบทบาทของตนที่เคยมีอยู่มากในอดีตให้เป็นเหมือนเดิมได้ เนื่องจากการเพิ่มจำนวนสมาชิก และลักษณะและการพัฒนาของประเทศสมาชิกใหม่ส่งผลให้อำนาจไม่ขึ้นอยู่กับประเทศใดประเทศหนึ่งอีกต่อไป เกิดการกระจายอำนาจภายในสหภาพ ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีต่อประเทศสมาชิกเล็กๆที่จะไม่ถูกกดขี่อีกต่อไปในการออกความเห็นในนโยบายต่างๆของสหภาพยุโรป แต่เป็นสัญญาณที่ไม่ดีต่อฝรั่งเศส ที่จะถูกจำกัดบทบาทลง ดังนั้นฝรั่งเศสจึงต้องหันไปพัฒนา

ความสัมพันธ์กับเยอรมนีมากขึ้น เพื่อคงอำนาจใหญ่ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของสหภาพไว้อยู่กับตน

ความสัมพันธ์ฝรั่งเศสและเยอรมนี

กล่าวได้ว่าฝรั่งเศสและเยอรมนีเป็นหัวใจในการขับเคลื่อนสหภาพยุโรปมาตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้ง ย้อนกลับไปเมื่อช่วงริเริ่มการบูรณาการยุโรป แผนชูมาน (Schumann Plan) ก็เป็นหนึ่งในนโยบายที่จะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี หลังจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยได้ก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป จากนั้นเป็นต้นมา ฝรั่งเศสและเยอรมนีจึงกลายเป็นมหาอำนาจหลักในยุโรป กิจกรรมต่างๆจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ต่อเมื่อสองประเทศนี้มีความเห็นที่ลงรอยกัน แม้ในยุคของนายพล ชาร์ลส์ เดอ โกลล์ จะทำให้การเจริญเติบโตของยุโรปเกิดการชะงัก แต่ในเรื่องความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเยอรมนียังดำเนินไปในทางที่ดีเสมอ

แต่กระนั้น ฝรั่งเศสก็ยังคงหาทางที่ทำให้ตนเป็นที่หนึ่งในยุโรป หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงแม้เศรษฐกิจของฝรั่งเศสจะสามารถฟื้นตัวและกลับมารุ่งเรืองได้ดีและเร็วเพียงใดก็ไม่เท่าเยอรมนีที่เป็นผู้นำในด้านเศรษฐกิจยุโรปมาโดยตลอด ดังนั้น ฝรั่งเศสจึงเบนเข็มไปพยายามสร้างอำนาจในด้านการเมืองและการต่างประเทศแทน (แม้ว่าปัจจุบัน สหราชอาณาจักรจะมีอำนาจทางการเมืองมากกว่าฝรั่งเศสในบางครั้งแล้วก็ตาม) และพยายามชักจูงให้เยอรมนีหันมาสนับสนุนตนมากกว่าที่จะไปร่วมมือกับทางสหรัฐอเมริกา

วารสารยุโรปศึกษา

ช่วงปี ค.ศ. 1980 การขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตมาสู่ยุโรปตะวันออก และการที่อิทธิพลดังกล่าวคือปลานเข้าใกล้พรมแดนเยอรมนีขึ้นมาทุกทีๆ ทำให้ฝรั่งเศสวิตกกังวลว่าเยอรมนีอาจหันไปจับมือกับโลกคอมมิวนิสต์ เพราะพื้นเพประวัติศาสตร์ของเยอรมนีมีความเกี่ยวข้องกับทางสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกมายาวนาน ดังนั้นฝรั่งเศสจึงพยายามหาข้อผูกมัดทางความร่วมมือด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจไว้กับฝรั่งเศสและยุโรปฝั่งตะวันตก อย่างเช่นจะเห็นจากการทำสนธิสัญญาเอลิเซ่ (Elysée Treaty) ในปี ค.ศ. 1963 เพื่อความสัมพันธ์ที่ยาวนานและมั่นคงระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมันตะวันตก แต่อย่างไรก็ตาม การรวมตัวกันของเยอรมันตะวันตกและตะวันตกสร้างความประหลาดใจกับฝรั่งเศสอย่างมาก อีกทั้งการที่ประธานาธิบดีของเยอรมนี Kohl และ Mikhail Gorbachev ประธานาธิบดีแห่งสหภาพโซเวียต มาร่วมมือกันในการทำสัญญาระดับทวิภาคีเกี่ยวกับนาโต้ ทำให้เกิดข้อแตกร้าวในความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสและเยอรมนีในที่สุด ถึงแม้ประชาชนฝรั่งเศสจะเห็นว่า การกลับมารวมกันของเยอรมันตะวันตกและตะวันตกจะเป็นเรื่องดี แต่พวกเขาก็พอจะเดาได้ว่ามันจะทำให้ความสัมพันธ์ รวมทั้งความสำคัญของฝรั่งเศสในยุโรปลดน้อยถอยลงอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการรวมตัวกันของเยอรมันตะวันตกและตะวันตก ฝรั่งเศสในยุคของมิตเตอเรองต์ได้ริเริ่มแผนการที่จะรวมเศรษฐกิจของเยอรมนีโดยแผนเดอลอร์ (Delors Plan) เพื่อนำไปสู่นโยบายร่วมทางการเงิน และการใช้เงินสกุลเดียวกัน (€) เพื่อไม่ให้เยอรมนีเรื่องอิทธิพลอีกครั้งและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของยุโรปให้มีอำนาจในเวทีโลกมากขึ้นทัดเทียมกับสหรัฐอเมริกา

สงครามอ่าวเปอร์เซียชี้ให้เห็นว่ายุโรปไม่เพียงแต่ต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านเศรษฐกิจ แต่ยังหมายถึงทางด้านนโยบายการต่างประเทศและการทหารอีกด้วย เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในดินแดนยุโรปยังมีอยู่มากมาย รวมถึงสงครามในคาบสมุทรบอลข่านก็เป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าความรุ่งเรืองและความร่วมมือทางเศรษฐกิจไม่ได้ช่วยให้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาหมดไป ยุโรปยังคงต้องการกำลังจากอเมริกาในการแก้ปัญหาทางยุโรปตะวันออกอยู่ดี ตั้งแต่เมื่อครั้งก่อตั้งประชาคมยุโรป ฝรั่งเศสแสดงจุดยืนในความต้องการที่จะรวมนโยบายทางด้าน การต่างประเทศและความมั่นคงมาโดยตลอดอยู่แล้ว แต่จนถึงปัจจุบัน สหภาพยุโรปก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปในความร่วมมือด้านนี้ได้ อย่างแน่นอน ในขณะที่โลกกำลังประสบปัญหาจากผู้ก่อการร้าย สหภาพยุโรปเองก็พยายามที่จะก่อตั้งกำลังทางทหารเพื่อใช้ในการป้องกันตัวเอง และพยายามที่จะมีนโยบายการต่างประเทศเดียวกัน แต่ทว่าความหลากหลายของประวัติศาสตร์ในแต่ละประเทศสมาชิกส่งผลให้สหภาพยุโรปไม่สามารถมีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ บางประเทศสมาชิกเห็นด้วยกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาในการแก้ปัญหาผู้ก่อการร้าย ในขณะที่ยักษ์ใหญ่อย่างฝรั่งเศสและเยอรมนี รวมถึงประเทศสมาชิกบางประเทศไม่ต้องการให้สหภาพยุโรปไปเกี่ยวข้องจนถึงการต่อต้านการกระทำของสหรัฐอเมริกา เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การขัดแย้งภายในและทำให้ความร่วมมือด้านนี้ต้องหยุดชะงักไป

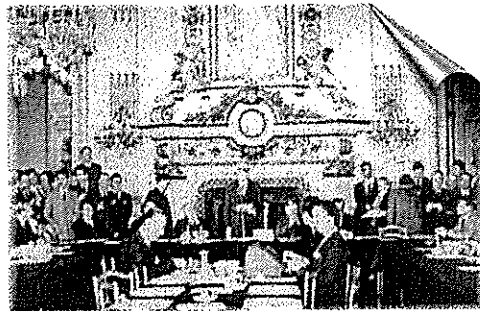
วารสารยุโรปศึกษา

อนาคตของยุโรปในสายตาของฝรั่งเศสและเยอรมนี

หกประเทศผู้ก่อตั้งสหภาพยุโรป (ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก) ต่างรู้ว่าอำนาจของตนในประชาคมกำลังจะลดลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อขยายสมาชิกภาพเป็น 25 ประเทศ และต่างก็ต้องการที่จะคงอำนาจตัวเองเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นวิธีใด เยอรมนีรู้ว่าสามารถใช้ความแข็งแกร่งและความเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจในการคงอิทธิพลภายในยุโรปได้ แต่สำหรับฝรั่งเศส ผู้ที่ต้องการจะเป็นหนึ่งทางด้านการเมืองการต่างประเทศต้องลำบากใจเมื่อนายโทนี แบลร์ มีนโยบายนำอังกฤษให้เป็นหัวใจของยุโรป ดังนั้นฝรั่งเศสจึงหันไปร่วมมือกับเยอรมนีอีกครั้ง เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจของอังกฤษและเพื่อป้องกันไม่ให้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่ผ่านมาจากอังกฤษเข้ามามีบทบาทในสหภาพยุโรปได้มาก การครบรอบ 40 ปี ในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2546 ของสนธิสัญญาเอลิเซ่ (Elysée Treaty) ที่ทำขึ้นระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนีจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเป็นไปอย่างราบรื่นและก้าวหน้ามากขึ้น เพราะต่างฝ่ายจะได้มีโอกาสในการทำ ความเข้าใจระหว่างกันและเสนอนโยบายความร่วมมือเพื่อให้คงความเป็นผู้นำในสห ภาพยุโรปไว้ได้ต่อไป นายกรัฐมนตรี เกอฮาร์ด ชโรเดอร์ ได้กล่าวถึงไว้ว่า ยุโรปไม่ สามารถจะพัฒนาไปได้หากขาดความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนี จากสนธิ สัญญาดังกล่าว ฝรั่งเศสและเยอรมนีได้ริเริ่มแผนต่างๆด้วยกันมากมาย อาทิเช่นการจัดตั้งกองกำลังทางทหารของสหภาพยุโรป เพื่อให้ไม่ต้องพึ่งพิงนาโต้ไปอีกต่อไป และ ความคิดที่จะให้มีประธานาธิบดีของสหภาพยุโรปเพื่อเป็นตัวแทนในการตัดสินใจของสหภาพยุโรปในยามเกิดวิกฤตการณ์ ซึ่งปัญหานี้เป็นมุขตลกล้อเลียนยุโรปโดย อเมริกามาช้านาน

บทบาทของประเทศฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป

ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนีในอนาคตคาดว่าจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เนื่องจากทั้งสองต่างเข้าใจว่าการรวมตัวช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ จะช่วยให้บทบาทของทั้งสองไม่ลดลงไปในสหภาพยุโรปที่ขยายสมาชิกภาพอยู่เรื่อยๆ อีกทั้งจะช่วงถ่วงดุลอำนาจของอังกฤษและป้องกันอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาซึ่งจะทำให้สหภาพยุโรปสามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพิงประเทศใด ๆ โดยเฉพาะอเมริกา

การประชุมสุดยอดก่อตั้งสมาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป

นายพลชาร์ลส์ เดอ โกล (General Charles de Gaulle)

เอกสารอ้างอิง

- Philip Kramer, Steven (1994), "DOES FRANCE STILL COUNT?", The Washington Papers, Washington D.C., The Centre for Strategic and International Studies.
- Weber, Douglas (1999), "THE FRANCO-GERMAN RELATIONSHIP IN THE EUROPEAN UNION", London, Routledge.
- Dreyfus, Francois-Georges, Morizet, Jacques and Peyrard, Max (1993), "FRANCE AND EC MEMBERSHIP EVALUATED", London, Pinter Publishers Ltd. and New York, St. Martin's Press.
- Safran, William (1991), "THE FRENCH POLITY", London, Longman Publishing Group.
- W. Urwin, Derek (1997), A POLITICAL HISTORY OF WESTERN EUROPE, since 1945", Essex, Addison Wesley Longman Limited.
- T. Griffiths, Richard (2002), "THE ORIGINS AND DEVELOPMENT OF THE EUROPEAN UNION, power-point presentations", Bangkok, MAEUS Chulalongkorn University.
- Sakwa, Richard and Stevens, Anne (2000), "CONTEMPORARY EUROPE", London, Macmillan Press Ltd.
- www.mef.qc.ca/charles_de_gaulle.htm
- www.e-scoala.ro/euro/acceleration.html
- www.worldpress.org
- www.rferl.org
- www.euobserver.com
- slate.msn.com
- www.ce-review.org
- www.iht.com
- www.afp.com
- www.guardian.co.uk
- www.cbsnews.org

บทบาทของประเทศฝรั่งเศสในสหภาพยุโรป

www.wsws.org
www.news.telegraph.co.uk
www.albayan.co.ae
www.clari.net
www.news.bcc.co.uk
www.timesonline.co.uk
English.peopledaily.com.cn

•

Author: Philippe De Lombaerde
Research Fellow
United Nations University – Comparative Regional
Integration Studies (UNU-CRIS)
Bruges, Belgium

บทคัดย่อ

ข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและเม็กซิโก:

การกำหนดยุทธศาสตร์และหลักเกณฑ์

โดย ฟิลิปเปอ เดอ ลงแบร์เดอ

ในบทความนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์องค์ประกอบทางเศรษฐกิจในข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและเม็กซิโกซึ่งทำขึ้นในปี ค.ศ. 2002 โดยให้ภาพรวมของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสหภาพยุโรปและเม็กซิโก อธิบายเนื้อหาหลักของข้อตกลงโดยเน้นที่เรื่องหลักเกณฑ์ และเสนอข้อวิเคราะห์หลากหลายในประเด็นข้อตกลงดังกล่าวจากแง่มุมทางการเมืองและเศรษฐกิจ

The EU-Mexico Free Trade Agreement: Strategic and Regulatory Issues

Philippe De Lombaerde*

Introduction

In today's world economy, a complex system of regional trade and integration agreements is operating. The system does not consist only of a set of (traditional) bilateral, regional and multilateral agreements, but is further complicated by the fact that overlapping agreements exist and that inter-regional agreements are being signed. In this short article the interesting case of the recent EU-Mexico Agreements will be presented and analysed. These agreements are important, not just because the two economically most important regions of the world are involved, but also because of the strategic position of Mexico and the asymmetric character of the agreement, being signed between one NAFTA member and the EU as a whole.

After a short review of the history of economic diplomacy between Mexico and the EU, I will evaluate the contents of the agreement and sketch some of the political economy aspects of it.

* Research Fellow, United Nations University – Comparative Regional Integration Studies (UNU-CRIS), Bruges. E-mail: pdelombaerde@cris.unu.edu

1. Economic Diplomacy Between Mexico and the EU: Short Overview

The official relations between Mexico and the European Economic Community (EEC) started as soon as 1957, but were formalised with the opening of the Mexican Mission to the EEC in 1960.¹ This coincided with an attempt to diversify Mexico's external relations under the Government of president Adolfo López Mateos.² In the mid-seventies the EEC signed a Framework Agreement with Mexico (1975), but also with Argentina, Brazil and Paraguay in order to diversify its relations with Latin America. In 1987, an agreement was reached on mutual trade in textiles, through an exchange of diplomatic notes. This agreement was signed in the framework of the GATT negotiations on import quotas for Mexican textiles in the European market.

In 1989, a permanent representative of the European Commission, with the rank of Ambassador, was posted in Mexico.

The Framework Agreement of 1975 has been substituted by a new Framework Agreement for Cooperation in 1991. At that moment it was considered as one of the most advanced of its kind (Fernández, 2003:2).

In 1995 a Framework Agreement was signed between Mexico and the European Investment Bank and a Joint Solemn Declaration is signed by the EU and Mexico, expressing the political will of both parties to start consultations and procedures for the signing of a new political, commercial, economic and cooperation agreement.

¹ Only in 1989, a Delegation of the European Commission is formally established in Mexico.

² This section is largely based on Fernández (2003).

The EU-Mexico Free Trade Agreement:
Strategic and Regulatory Issues

This was followed in 1997 by the signature of four agreements:
(i) interim agreement on trade and trade related issues
(in preparation of the FTA), and which is enforced in 1998,
(ii) agreement on economic association, political consultation and
cooperation, (iii) agreement on mutual recognition and protection
of original names of liquors, (iv) cooperation agreement for the
control of trade in chemicals for drugs production.

Mexico became the first Latin American country with observer
status in the Council of Europe in 1999.³

The Mexico-EU Free Trade Zone came into effect on July 1st and
the Agreement on Economic Association, Political Consultation
and Cooperation on October 1st of the year 2000. This was
followed by the first session of the Joint Mexico-EU Council and
of the Joint Mexico-EU Committee (which is the technical arm of
the Council) in 2001. In the same year, the Joint Council decision
2/2001 on services, intellectual property, capital flows and
international payments became effective.

In 2002, the I Summit between Mexico and the EU was held in
Madrid. This Summit was created as a political monitoring and
prospective instrument. A framework agreement was signed on
financial and technical aid, judicial cooperation was activated, and
sectoral negotiations on science and technology were launched.
The first Mexico-EU civil society forum was also celebrated.

The II Summit was held in Guadalajara in 2004. The Agreement
for Scientific and Technological Cooperation was signed in the

³ The Mexican Congress obtains observer status in the Parliamentary Assembly of the
Council of Europe as of the same year.

same year, and the European Commission and Mexico agreed on a co-financed project to facilitate and support the implementation of the EU-Mexico FTA.

2. EU-Mexico Free Trade Agreement and Regulation: A Comparative Technical Perspective

Looking at the agreements reached between Mexico and the EU that came into force in 2000, one observes obvious differences in approach, compared to NAFTA. Whereas NAFTA goes further as far as trade liberalisation is concerned, the EU-Mexico agreements are broader, incorporating also political cooperation. We will first evaluate the trade and trade related issues, before addressing political issues in the following section.

Compared to NAFTA, trade in manufactures is significantly liberalised but the agreement does not cover all sectors and implementation is slower, important agricultural sectors (cereals, milk and dairy products, and meat) are excluded, trade in services still needs to be negotiated, and the environment and social protection are not dealt with. However, in spite of all this, the EU-Mexico FTA covered 95% of total current trade and 62% of agricultural products (Sampson, 2003), which is quite considerable.

A recent research project compared the EU-Mexico Free Trade Zone with five other agreements and tried to answer the following questions: “First, what is the impact of regional agreements in those non-border areas of regulation that have most recently become the subject of trade agreements? Second, how do the approaches to regulatory barriers differ between regions, and in particular, is there a form of “regulatory regionalism” where

different approaches compete? Finally, are regional trade agreements competing with or complementing multilateral attempts to remove regulatory barriers to trade?" (Sampson, 2003).⁴

The methodology employed involved the consideration of a number of "new" regulatory issues in regional trade agreements, such as services, investment, competition, public procurement, technical barriers to trade, and sanitary and phytosanitary measures. In addition a model for the analysis was proposed, consisting of impact areas for each issue (i.e. non-discrimination, transparency, due process, promotion of institutional infrastructure, approximation or compatibility, mutual recognition, regulatory discretion, effective reviews and remedies, and promotion of competitive markets), and a typology to classify the different clauses of the agreements according to their degree of compatibility with multilateral (WTO) rules (WTO-plus, WTO-plus or WTO-consistent) (Woolcock, 2002).

In Table 3, a synthesis of the findings are presented.⁵ The EU-Mexico Agreement was found to be WTO-plus in services, broadly in line with the Government Procurement Agreement of the WTO, WTO consistent in TBT and SPS provisions, WTO-plus in procedural provisions. As far as investment is concerned, the parties only reiterated their international commitments.⁶ The general conclusion of the comparative study was that the

⁴ The results are published by United Nations University Press (Sampson and Woolcock, 2003).

⁵ For further details on the EU-Mexico FTA, see Reiter (2002).

⁶ Compared to other countries, Mexico has signed few BITs (Lizarazo, 1997). Rather it has preferred to include investment provisions in trade agreements. NAFTA, the G-3 agreement, and the bilateral free trade agreements with Bolivia and Costa Rica all contain investment provisions (SICE; Anzola, 1997). In 1997 a BIT was signed between Mexico and Argentina.

NAFTA and EU regulatory models are to a large extent convergent (Sampson and Woolcock, 2003). According to the authors, the signature of the cross-regional EU-Mexico Agreement precisely illustrated that there were no insurmountable problems in order to accommodate the NAFTA approach in public procurement and services. This is obviously related to the existence of the WTO and OECD frameworks.⁷

Table 1: WTO Compatibility of Regulatory Issues in the EU-Mexico FTZ Agreement: a Comparison

	EU-Mexico	Euro-Med (Tunisia)	EU-Poland	NAFTA	Chile-Canada	CER
Services	WTO-plus. All 4 modes of delivery are included for all sectors. The only exceptions are audio-visual, air transport and maritime cabotage.	In line with GATS.	WTO-plus	WTO-plus	WTO-plus (NAFTA model, but excludes financial services)	WTO-plus (mutual recognition)
Investment	Continued use of BITs (no substantive provisions)	Continued use of BITs (no substantive provisions)	WTO-plus (standstill on any new restrictions)	WTO-plus	WTO-plus (NAFTA model)	(no provisions)
TBT	WTO consistent	WTO-plus	WTO-plus	WTO compatible	(no provisions)	WTO-plus (mutual recognition)
SPS	WTO consistent	WTO-plus	WTO-plus	WTO-plus	(no provisions)	WTO-plus
Public procurement	WTO-plus*		WTO-plus	WTO-plus*	(no provisions)	WTO-plus
Competition		WTO-plus				WTO-plus (common policy)

* EU-Mexico Agreement and NAFTA are broadly in line with the WTO GPA, but they are WTO-plus in the sense that Mexico is not a party to the plurilateral WTO GPA.

Sources: Reiter (2002), Woolcock (2002a), Sampson (2003).

⁷ Mexico acceded to the OECD in 1994.

EU-Mexico Free Trade Agreement and Strategy: a Political Economy Perspective

According to analysts, the agreements between Mexico and the EU that came into effect in the year 2000, can be considered as the most important Mexican diplomatic success during President Zedillo's six year period in power (1994-2000) (Sberro, 2001:213).⁸ For Mexico and some of its economic sectors or states, there is a clear interest in diversifying their economic relations and opening European and other markets.⁹ In 2000, only about 7% of Mexican exports were sold in the EU, contrasting with more than 80% corresponding to NAFTA.

These efforts fitted in a more general strategy from the side of Mexico to diversify its economic relations. Mexico was also seeking and concluded agreements with Latin American countries (Costa Rica, Bolivia, Chile, and with Colombia and Venezuela in the framework of the Group of Three¹⁰), the Caribbean (Association of Caribbean States - ACS¹¹), EFTA¹² and with the Asia-Pacific region (APEC¹³) (tables 2 and 3). It is also considering arrangements with countries in East and Southeast Asia. In the case of the bilateral agreements with Latin American

⁸ For an appreciation of EU-Mexican relations under president Salinas, see for example, Sberro (2001:215-217).

⁹ See, Plan Nacional de Desarrollo 2001-2006

[<http://www.pnd.presidencia.gob.mx/pnd/cfm/index.cfm>]. See also, Rodríguez (2003).

¹⁰ All these agreements date back to 1995. The Group of Three (G-3) free trade agreement was entered on the previously existing mechanism of political concertation which, in turn, substituted the Grupo Contadora. On the G-3, see e.g. Reina et al. (1996).

¹¹ The Association of Caribbean States was created in 1994.

¹² The Free Trade Agreement was signed on Nov. 27th 2000, and entered into force on July 1st 2001 (Norway and Switzerland) and on October 1st 2001 (Iceland).

¹³ APEC was created in 1989; Mexico was formally accepted as a member in 1993.

countries and the G-3, the strong interest in the agreements from the side of the counterparts reflects the tendency of those countries that cannot aspire to be part of NAFTA in the short run, mainly because of a lack of interest from the US, to opt for a strategy of closer relations with Canada or Mexico (Axline, 2002:183-184). The “mosaic” of treaties (Musset, 2001) in which Mexico took part was, although predominantly, not exclusively based on a commercial logic. Mexico’s participation in the Group of Rio¹⁴ and the ACS, for example, reflects also a geo-political interest in contributing to the stability in the region. In any case, it seems that Mexico is playing and will play a crucial role in the determination of the eventual form of regionalism on the American continent.¹⁵

Table 2: Free Trade Agreements signed by Mexico

Parties	Date of signature	Entry into force
NAFTA	August, 1992	Jan. 1, 1994
Colombia – Venezuela (Group of Three)	Sept., 1990	Jan. 1, 1995
Bolivia	Sept. 10, 1994	Jan. 1, 1995
Chile	Oct. 1, 1998	August 1, 1999
Costa Rica	April 5, 1994	Jan. 1, 1995
Parties	Date of signature	Entry into force
EFTA	Nov. 27, 2000	July 1, 2001 (Norway and Switzerland); Oct. 1, 2001(Iceland)
EU	Feb., 1995	July 1, 2000

¹⁴ The Group of Rio was created in 1986.

¹⁵ See also, González and Chabat Madrid (1996).

The EU-Mexico Free Trade Agreement:
Strategic and Regulatory Issues

Israel	April 10, 2000	July 1, 2000
Nicaragua	August, 1992	July 1, 1998
Northern Triangle (Honduras, Guatemala, El Salvador)	June 29, 2000	March 15, 2001 (El Salvador, Guatemala); June 1, 2001 (Honduras)

Source: SICE-OAS Database

Table 3 : E conomic c omplementation and partial scope trade agreements

Parties	Type of agreement	Date of signature	Entry into force
MERCOSUR	Economic Complementation Agreement	July 5, 2002	
Brazil	Economic Complementation Agreement	July 3, 2002	
Panama	Partial-Scope Agreement	May 22, 1985	April 24, 1986
Uruguay	Economic Complementation Agreement	Dec. 29, 1999	March 1, 2001

Source: SICE-OAS Database

The economic rationality of Mexico's efforts of economic diplomacy can be understood with the aid of the so-called hub and spoke model (Wonnacott, 1975; Lipsey, 1990; Wonnacott and Wonnacott, 1996). In the simple hub and spoke model (with one hub), the advantages of the specific network of agreements for the hub can easily be demonstrated. They are related to the asymmetrical system of preferences in favour of the hub, both in terms of the tariff free access to inputs as in terms of the access to export markets, and to the centralising effect on the location of FDI. In a complex hub and spoke model, as the ones presented to analyse scenarios for integration processes in the Americas by Wonnacott and Wonnacott (1996), secondary hubs can also attract part of the (theoretical) benefits of the hub. Strategic maneuvering and negotiation of trade agreements can increase the level of centrality within such a complex system. This is apparently a major driver of Mexican foreign economic policy and is consistent, for example, with the double-track strategy towards the American continent; where Mexico is simultaneously supporting the FTAA project, and actively pursuing new agreements or the deepening of existing agreements on a bilateral and sub-continental basis.

As far as Mexico's European strategy is concerned, it should be added and clarified also that the strategy towards the EU as a whole is complemented with targeted efforts towards the UK, Spain and France. This makes the strategy more sophisticated. It was labelled a strategy of "multilateral bilateralism" by President Fox (Rodríguez, 2003).

Although the economic pillar of the agreements with the EU is thus the most important, the efforts of the Mexican government cannot be seen disconnected from the internal political, social and

economic situation in the country and the government's perceptions of the dynamics of the international system; they cannot be understood in terms of mere commercial calculations. On the one hand, the beginning of the Zedillo government was particularly difficult; it had to face the crisis in the ruling party, the Chiapas rebellion and the profound economic crisis. The signature of a major commercial agreement with the EU fitted in the strategy of the president and the government to improve their image, regain legitimacy and international investor confidence. The opposition parties received the signature of the agreement with almost indifference (PRI) or as a positive evolution given the growing dependence of Mexico vis-à-vis the United States (left-wing parties) (Rodríguez, 2003). On the other hand, the changes taking place in the international system, which was perceived by the government as being in a period of transition, led Mexico to pursue a more active role in international diplomacy and a policy of being present where and when the world order is being shaped.¹⁶ In other words, at the governmental level there was and is a clear and real effort being made to strategically position the country in a number of fora and reap maximum benefits from its participation in the global community and economy.

- The negotiations of the agreements were thus apparently more important for Mexico than what naked trade figures would suggest. That probably weakened Mexico's negotiation position and explains why the EU obtained relatively easily the exclusion of agriculture and certain services, and the inclusion of the democratic clause (Sberro, 2001:217-218). The outcome would probably have been different (more beneficial for Mexico) if the

¹⁶ See e.g. the speech of President Fox delivered before the French National Assembly in November 2002 [<http://www.presidencia.gob.mx/>].

agreement would have been negotiated during the Salinas government.

From a European perspective, there is a strategic interest in having close ties with Mexico because of its membership in NAFTA and its (potential) role in Latin America. Of particular interest for the EU were also the existence of a network of regional trade agreements established by Mexico, which allowed for some degree of indirect access to third markets, the deregulation process taking place in Mexico which offered various opportunities for European companies, and the anticipation of trade diversion effects due to the gap between Mexico's average applied MFN tariff (8.7%) and the preferential tariff (<2%) (Sampson, 2003). It should be acknowledged however, that the fact that the trade liberalisation agreement did not come closer to NAFTA levels was primarily due to European resistance (Sberro, 2001:214). For the Europeans, the political pillar is equally (if not, more) important than the economic pillar of the agreement, and a third pillar (development cooperation) has also been considered as essential. This is related to the presence of center-left and green political parties in the EP and member states' government coalitions, the pressure of European NGOs, etc.

These differences in visions between European and Mexican delegations made the initial talks rather difficult. A consensus was reached, consisting of signing a political framework agreement first (the European priority), but allowing for the immediate start of trade talks (the Mexican priority). Once the parties found a way out to this initial incompatibility of priorities and timing, the negotiations went rather smoothly.

Conclusions and Perspectives

From the previous sections, the importance of the EU-Mexico Free Trade Agreement should be clear. This is the case not only because of the potential impact on trade flows, but also because for at least three other reasons.

First, it illustrates how the NAFTA and EU regulatory models can apparently be bridged without too much problems. Second, the case shows how a country like Mexico can increase its degree of centrality in the world economic system through a planned diplomatic strategy and reap the benefits of it. Third, although the agreement on trade liberalisation has been the most tangible outcome of the recent negotiations between Mexico and the EU, the political dimensions are also very important, especially from a European perspective.

As far as the perspectives for the future are concerned, the position of the European Commission is apparently rather ambiguous as to further liberalising trade with non-EU member states (Sberro, 2001: 215). Since this type of agreements erodes the community preference, the reticent position could well become more prominent with the enlargement of the EU with 10 new members become co-decision makers. In several sectors their companies are (potentially) competing with Mexican and other Latin-American firms, whereas direct trade relations are often marginal.

Another uncertain element in EU-Mexico commercial relations is the linkage between the economy and socio-political context, stressed by the Europeans. Commercial relations might thus catch fall-out effects of the European (paternalistic) appreciation of Mexico's internal or external policies or lack of policies in

different areas (Chiapas, poverty, drugs trade, migration, social rights, regional conflicts in Latin America, terrorism, etc.).

References

- Anzola, Marcela (1997), "Las normas de inversión en el marco de la Comunidad Andina y G-3", in: De Lombaerde, Philippe (ed.), *La inversión extranjera en Colombia. Régimen jurídico y análisis económico*, Universidad Sergio Arboleda, Bogotá, pp. 47-91.
- Axline, Andrew (2002), "La política del regionalismo y las asimetrías: perspectivas para la integración hemisférica en las Américas", in: De Lombaerde, Philippe (ed.), *Integración asimétrica y convergencia económica en las Américas*, Universidad Nacional de Colombia – Antropos, Bogotá, pp. 159-196.
- Fernández, Jorge Cicero (2003), "Cronología de las relaciones México-Europa", paper presented at the *Seminar on Federalism and Relations Between Europe, Mexico and Latin America*, College of Europe, Bruges, Jan. 17.
- González, Guadalupe and Jorge Chabat Madrid (1996), "Mexico's Hemispheric Options in the New World Context", in: Gordon, Mace and Jean-Philippe Thérien (eds), *Foreign Policy and Regionalism in the Americas*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, pp. 39-51.
- Lipsey, Richard G. (1990), "Canada and the Mexico Free Trade Dance: Wallflower or Partner?", *Commentary*, C.D. Howe Institute Toronto, (20).
- Lizarazo Rodríguez, C. Liliana (1997), "Acuerdos bilaterales de promoción y protección a la inversión (APPI)", in: De Lombaerde, Philippe (ed.), *La inversión extranjera en Colombia. Régimen jurídico y análisis económico*, Universidad Sergio Arboleda, Bogotá, pp. 93-150.

- Musset, Alain (2001), "L'intégration américaine: le puzzle des états, la mosaïque des traits", in: Musset, Alain and Victor M. Soria (eds.), *ALENA-MERCOSUR. Enjeux et limites de l'intégration américaine*, INTAM – IHEAL, Paris, pp. 7-24.
- Reina, Mauricio, Sandra Zuluaga and Cristina Gamboa (1996), "El Grupo de los Tres y el Grupo Andino", in: Krugman, Paul et al., *Las Américas: integración económica en perspectiva*, DNP-BID, Bogotá, pp. 169-191.
- Reiter, Joakim (2002), "The EU-Mexico Free Trade Agreement: Assessing the EU Approach to Regulatory Issues", Paper presented at the Conference on Regional Integration and Global Economic Governance: Regulating Integrating Markets, UNU/CRIS – LSE, Bruges, Nov. 22-23.
- Rodríguez, María José (2003), *Relaciones bilaterales México-Unión Europea*, Universidad Autónoma de Barcelona, Barcelona.
- Sampson, Gary (2003), "Introduction and Summary", in: Sampson, Gary P. and Stephen Woolcock (eds.), *Regionalism, Multilateralism and Economic Integration. The Recent Experience*, UNU Press, Tokyo.
- Sampson, Gary and Stephen Woolcock (eds.) (2003), *Regionalism, Multilateralism, and Economic Integration. The Recent Experience*, UNU Press, Tokyo.
- Sberro, Stefan (2001), "Mexique-Europe: Une nouvelle relation stratégique", in: Musset, Alain and Victor M. Soria (eds.), *ALENA-MERCOSUR. Enjeux et limites de l'intégration américaine*, INTAM – IHEAL, Paris, pp. 213-224.
- SICE (1999), *Investment Treaties in the Western Hemisphere: A Compendium*, SICE, Organization of American States, Washington.

- Wonnacott, Ronald J. (1975), "Canada's Future in a World of Trade Blocks: A Proposal", *Canadian Public Policy*, (1).
- Wonnacott, Ronald J. and Paul Wonnacott (1996), "El TLCAN y los acuerdos comerciales en las Américas", in: Krugman, Paul et al., *Las Américas: integración económica en perspectiva*, DNP-BID, Bogotá, pp. 103-136.
- Woolcock, Stephen (2002a), "The Impact of Regional Trade and Integration Agreements. A Synthesis of Findings from Four Case Studies", Background Paper for the Project *Looking at Regional Agreements Afresh*, European Commission – London School of Economics, London.
- Woolcock, Stephen (2002b), "The Role of Regional Agreements in Global Economic Governance: Towards a Research Agenda", Paper presented at the *Conference on Regional Integration and Global Economic Governance: Regulating Integrating Markets*, UNU/CRIS – LSE, Bruges, Nov. 22-23.

ABSTRACT

The Saint James' Way - the First European Cultural Route

by Chotiros Kovithvattanaphong

In 1987 the European Council declared the *Saint James' Way* to be the first European Cultural Route. Considered from the historical, religious, and artistic point of view through the last millennium, the way to Santiago de Compostela, in Spain, indeed represented a type of European spirit towards a cultural unification. Now in the 21st century, this route is still very much alive and taken not only by Europeans but also by travellers from around the world. It remains to be one of the most significant cultural route, a world-heritage route of Europe. This article is an attempt to point out the historical, religious and cultural circumstances, from the 9th century to modern times on, that turned Santiago de Compostela into <the lighthouse of the universe>, the centre from which evolved all other aspects of European societies.

The alleged discovery of Santiago's relics (Saint James in English) during the 9th century in the Spanish province of Galicia, happened at the crucial moment in the history of Spain. The Moor, since the 8th century, had invaded the country and established their caliphate that extended from northern Africa to more than three-fourths of the Iberia peninsula. Their domination would last till the end of the 15th century. The legend of the miraculous apparition of Santiago who fought side by side with the Spaniards against the Moor, in 844 at the battle of Clavijo, came in time to awaken the hope and the spirit of the Christian communities. The Spanish catholic kings instantly proclaimed Santiago the saint patron of Spain and thereafter the Saint was called Santiago- El Matamore (the Moor-slayer). Three churches were promptly built on the spot

where the Saint relics had been found. In 1075, a huge basilica rose from the grounds of Compostela. It was to become the cathedral that enshrines the Holy relics and the destination of all pilgrims.

Through out the Middle Age, the number of pilgrims to Santiago increased unceasingly, in spite of the danger and hardship. From the border at Roncesvalles to Santiago de Compostela (known as *el Camino Francés*) the distance is some 749.2 km. through mountains, gorges, plains, and forests. The first pilgrims were the nobles from Spanish, German or French courts. Very soon however, commoners and indeed all Christians joined in the pilgrimage. The French outnumbered any other nation. As a matter of fact, upon the request from king Sanche III of Navarra, the French Benedictine order from Cluny and, later, from Cîteaux, established the different routes from Europe to Santiago, and organized the pilgrimage, halt after halt, to Compostela. The objective was to protect the pilgrims (from brigands and criminals disguised under the pilgrim-cape), and to offer them food and shelters. Consequently, churches, monasteries, or basilicas, as well as simple shelters and hospices, were built all along the way. In each village, local people would willingly accommodate pilgrims. It was a time when Charity was not only a Christian virtue but, also, a way of living or almost. In 1161 king Fernando II of Leon created a religious-military order, called the "Order of Santiago", to protect those going to Compostela as well as to promote a chivalry able to defy the domination of the Moor. This order developed and acquired important political and economical power.

The popularity of the *Saint James' Way* marked deeply the political, cultural, and economical history of Spain. This in turn

influenced that of other countries. To cite just one instance, churches started to collect and chase after holy relics. France and Spain had a very close relationship. The architecture and works of art in French or Spanish churches and monasteries bear clear witness of their continuous exchanges and cooperation. Romanesque architecture and later Gothic one, may be regarded also as direct consequences of the pilgrimage. One can still admire their splendour all along the way. To name some, from Vézelay, Clermont, Toulouse, Moissac, Arles and Leon, and all the way to Compostela. The exchanges among pilgrims and travellers were quite varied, from faith to business. The route naturally became one of the most important commercial routes in Western Europe. Literature of that period was largely enriched with legends, myths, anecdotes, maps, geographical information, folklore, etc. originating with the Saint James' Way. Today's tourist guide books take their sources from the Pilgrim's guide book of that time. The best known is said to have been compiled by pope Calixtus II. It was copied by many others and became widespread. The pope also institutionalized *Año Santo* (a "Holy Year". If the 25th of July, the day consecrated to Santiago, falls on a Sunday, then the year will be a "Holy Year"). The first Holy Year was in 1112. 2004 is another "Holy Year" and in Spain, mass media all encourage people to take the Route.

The schism within the Christian Church leading to the War of Religion during the 15th century, the impact of navigation and exploration of other parts of the world, and the spirit of Renaissance dramatically slowed down the pilgrimage. The presence of British vessels outside the Spanish coast threatened the religious community at Compostela. It is said that in order to protect the holy relics from the British, the bishop of Santiago de Compostela moved them to a hidden place. The pilgrimage was,

then, interrupted until its rediscovery in 1879. Many Catholics once again resume to take the Route, especially when Rome confirmed the rediscovered relics to be that of the Apostle.

At present, faith, the belief in miracles, religious devotion, may not be as intense as they were during the Middle Age nor constitute the sole motif for many to walk or to simply travel to Santiago. However, those who, today, take this long historical route, will certainly find, if not miracles *per se*, at least some other benefits no less miraculous, such as health, family enjoyment, friendship and human sympathy besides the cultural delight. The Saint James' Way is in every aspect, as it has always been, an intense physical and spiritual adventure. One would not, very likely, come out of the Way *unchanged* !

จาริกสู่ซันติยาโก เด กอมโปสเตลา – เส้นทางวัฒนธรรมอันดับหนึ่งของยุโรป

โชติรส โกวิทวัฒนพงศ์*

บทนำ

ในปีค.ศ. 1987 สภาที่ปรึกษาแห่งสหภาพยุโรปได้ออกประกาศ กำหนดให้เส้นทางจาริกแสวงบุญสู่เมือง ซันติยาโก เด กอมโปสเตลา (Santiago de Compostela) ในประเทศสเปน¹ เป็นเส้นทางวัฒนธรรมอันดับหนึ่งของทวีปยุโรป ในบทเขียนนี้จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาที่นำไปสู่การออกเดินทางจาริกไปเมืองซันติยาโก² ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อยุโรปในด้านศาสนา สังคม การเมือง การค้า ศิลปะและเทคโนโลยีการก่อสร้าง เป็นพฤติกรรมที่สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของยุโรปยุคกลาง และเส้นทางนี้ทวนกลับเข้าสู่ความสนใจของชาวยุโรปตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 21 นี้

* ศาสตราจารย์ ดร.โชติรส โกวิทวัฒนพงศ์ คณะ Intercultural Studies มหาวิทยาลัยเทนรี (Tenri) เมืองนารา ประเทศญี่ปุ่น

¹ ดูรายละเอียดและภาพประกอบต่างๆได้ในอินเทอร์เน็ตที่

<http://thai-eu-cultures.com/Compostela/ElCamino.html>

² ในบทนี้ ใช้คำ “ซันติยาโก” เมื่อหมายถึงอัครทูตยาโกบี และ คำ “ซันติยาโกฯ” เพื่อย่อชื่อเต็มของเมือง “ซันติยาโก เด กอมโปสเตลา” ที่อยู่ในประเทศสเปน ซันติยาโกเป็นชื่อเมืองหรือชื่อวัดเป็นจำนวนมากทั้งในสเปนและในประเทศลาตินอเมริกานี้ที่ใช้ภาษาสเปน และอ่านออกเสียงเหมือนกัน

ใครคือซันติยาโก และทำไมต้องไปสเปน

ซันติยาโก หรือนักบุญยาโกบี เป็นนามของอัครทูตคนหนึ่งในสิบสองคนของพระเยซู ชื่อในภาษาละตินคือ Jacobi (ในกรณีนี้คือ Jacobi Majoris ในภาษาละติน ผู้เป็นคนร่างใหญ่และมีอาวุโสสูง) ตำนานเล่าไว้ว่า เป็นคนซึ่งซัง โมโท ร้าย ได้สมญาว่า “ลูกสายฟ้าผ่า” อัครทูตผู้นี้เป็นหนึ่งในอัครทูตสามคนผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกับพระเยซูเป็นพิเศษ (เคียงข้างอัครทูตปิเยโตรและอัครทูตจอห์นจึงปรากฏบันทึกไว้ในศาสนศิลป์แบบต่างๆ ที่เล่าถึงชีวิตของพระเยซู เมื่อพระเยซูสิ้นชีวิตลงแล้ว เหล่าอัครทูตต่างแยกย้ายไปเผยแพร่วางศาสนาตามที่ต่างๆ ซันติยาโกได้เดินทางจากกาลิเล (Galilee) ในปาเลสไตน์ไปประเทศสเปน เขาจึงเป็นอัครทูตผู้จาริกทางไกลคนแรก ไปตามชุมชนต่างๆ ตลอดเวลา 7 ปี ก็ไม่อาจเอาชนะใจผู้คนในสเปนยุคนั้นได้ จึงกลับไปยังเมืองเยรูซาเล็มแดนศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวคริสต์ ตอนนั้นจักรวรรดิโรมันอยู่ใต้อำนาจของเฮโรด อากริปปา (Herode Agrippa, 10 - 44 AD.) ผู้สั่งให้กวาดล้างพวกที่นับถือพระเยซูคริสต์และโดยเฉพาะให้ตามล่าตัวอัครทูตยาโกบีกับอัครทูตปิเยโตร ยาโกบีถูกทหารโรมันจับและฟันด้วยขวานที่ศีรษะสิ้นชีวิต (ราวปี ค.ศ. 41 - 44) ส่วนปิเยโตรถูกจับขังคุกและต่อมาก็ถูกตรึงบนไม้กางเขนโดยเอาศีรษะลงเท้าขึ้น สานุศิษย์ของอัครทูตยาโกบีต้องพากันหนีออกจากเมืองเยรูซาเล็ม ได้นำศพของอัครทูตออกมาด้วย พากันลงเรือออกสู่ทะเล เรือล่องลอยไปเจ็ดวันและไปเทียบฝั่งที่กาลิเซีย (Galicia) ประเทศสเปน บนฝั่งเดียวกับที่อัครทูตเคยไปขึ้นเมื่อไปเผยแพร่วางศาสนา เหล่าสานุศิษย์จึงฝังศพของอัครทูตไว้ในบริเวณนั้น

ประเทศสเปนตอนนั้นตกอยู่ใต้อิทธิพลของชนต่างชาติ ชาวเยอรมันจากทางเหนือของฝรั่งเศสเข้ารุกรานตอนบนของคาบสมุทรไอบีเรียตั้งแต่ปีค.ศ. 840 จนถึงกลางศตวรรษที่เก้า ชาวอาหรับมัวร์ (Moor)³ ที่อพยพมาจากเอเชียตะวันออกเฉียงตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 แผ่แสนยานุภาพไปเหนือดินแดน ตั้งแต่ตอนเหนือของทวีปแอฟริกาจนถึงตอนบนของคาบสมุทรไอบีเรีย ชนผิวขาวที่ไม่ใช่อาหรับรวมกันอยู่ในแคว้นอัสตูเรีย (Asturia) และแคว้นนาวาร์รา (Navarra) ได้พรมแดนฝรั่งเศส-สเปนในปัจจุบัน เทื่อนั้นขึ้นไปถึงจักรวรรดิของกาโรลุส มกนุส (Carolus Magnus) ที่ครอบครองเกือบทั่วทวีปยุโรปทั้งตะวันตกและตะวันออก ในบริบทของการตั้งตัวเพื่อความอยู่รอดนี้ ผู้คนลี้ภัยคริสตชนโดยสิ้นเชิง จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 9 ดำเนินแล้ว มีดาวสุกสว่างดวงหนึ่งปรากฏเหนือบริเวณหลุมศพของซันติยาโก ชาวบ้านมาบอกเจ้าอาวาสวัดอีเรีย ฟลาเวีย (Iria Flavia, ชื่อเตโดโดมีโร - Teodomiro) ผู้พาชาวคริสต์ไปดูบริเวณนั้นและขุดพบโลงศพหินอ่อนและสรีระกระดูกของอัครทูต ทันทีที่รู้ข่าว พระเจ้าอัลฟงโซที่สอง (Alfonso II, ค.ศ. 759 - 842) แห่งแคว้นอัสตูเรีย สั่งให้สร้างวัดสามแห่ง ณ บริเวณนั้น และตั้งแต่ปีค.ศ. 1075 วิหารที่จะกลายเป็นโบสถ์ซันติยาโก เด กมโปสเตลาที่รู้จัก

³ จักรวรรดิของกาลีฟแห่งเมืองกอร์โดบา (Cordoba) เข้าครองสเปนตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 จะเจริญรุ่งเรืองต่อไปถึงศตวรรษที่ 10 – 11 แล้วจึงเป็นจักรวรรดิของอาหรับอัลโมราวิด (Almoravide) และอาหรับอัลโมฮาดิซ (Almohades) รวมทั้งของกาลีฟแห่งเมืองกรานาดา (Granada) ติดต่อกันไปจนถึงปลายศตวรรษที่ 15 เมื่อเมืองกรานาดาตกอยู่ในมือของกษัตริย์คาทอลิกในปีค.ศ. 1492 สเปนจึงรวมเป็นประเทศหนึ่งเดียว ประกาศให้คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และยังขับไล่ทั้งพวกอาหรับและชาวยิว (ที่ไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา) ออกจากประเทศทั้งหมด รวมเอกภาพของประเทศได้สำเร็จตั้งแต่นั้นมา

กันในปัจจุบัน โพล์ขึ้นเด่นสง่างามที่เมืองกมโปสเตลา⁴ เพราะเป็นที่ประดิษฐาน
สารริกธาตุของนักบุญ

การค้นพบสารริกธาตุของซันติยาโก ตรงกับสมัยที่คาบสมุทรไอบีเรีย
ระส่ำระสายไปทุกหัวระแหง เป็นยุคที่ชาวคริสต์ชาวอาหรับต่อสู้กันไม่ได้หยุด
นอกเหนือไปจากการชิงดีชิงเด่นระหว่างชาวคริสต์กันเองในแคว้นอัสตูเรีย แคว้น
เลออน(León) กับแคว้นอัลอันดาลูซ (Al-Andalus) อัลฟงโซที่สองเป็นกษัตริย์
นักรบผู้เก่งกล้า สามารถเอาชนะพวกอาหรับในสงครามที่ โอวีเยโด(Oviedo) อยู่
ทางเหนือใกล้ชายฝั่งทะเล)และทำให้พวกอาหรับถอยออกไป ขยายแคว้น
เลออนออกไปกว้าง พระองค์ยังทรงเป็นผู้ริเริ่มให้สร้างปราสาทและป้อมปราการ
ตามพรมแดน จัดระบบการเรียนการฝึกนักบวช ทรงเป็นแรงกระตุ้นให้พัฒนา
ศิลปะวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ปัญญาชนของประเทศ รวมทั้งผูกสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด
กับราชสำนักของกาโรลุซ⁵ สภาพแวดล้อมสังคมแบบใหม่ดังกล่าวยิ่งทำให้การ

⁴ ชื่อเมืองกมโปสเตลา มาจากคำละตินสองคำที่มีความหมายว่า พุ่มรอบกว้าง บวกกับ ดวงดาว
(campus + stela) จึงโยงไปถึงการค้นพบสารริกธาตุจากการปรากฏของดวงดาวเหนือพุ่ม

⁵ กาโรลุซคือ Carolus Magnus ในภาษาละตินหมายถึง Charles the Great, หรือ Karl der
Grosse ในภาษาเยอรมัน, หรือ Charlemagne ในภาษาฝรั่งเศส มีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 742 -
814 ชื่อเขาต่อมาใช้เป็นชื่อเรียกราชวงศ์ที่สองของฝรั่งเศส ว่าราชวงศ์กาโรแล็งเจียงส์
(Carolingiens) กษัตริย์ราชวงศ์นี้ครองดินแดนเยอรมนีจนถึงปี ค.ศ. 911 และครองฝรั่งเศสจน
ถึงปี ค.ศ. 987 ในปี ค.ศ. 778 พวกวิสโกเนส (Vascones) ผู้อาศัยอยู่ในดินแดนตอนเหนือของ
คาบสมุทรไอบีเรีย ได้เข้าโจมตีทหารกองหลังของกาโรลุซที่ช่องเขาแถบเมืองรอนเซวาลเลซ
(Roncesvalles เมืองสเปนที่ติดพรมแดนฝรั่งเศสในปัจจุบัน) โรลันด์ (Roland) ทลานชายของ
จักรพรรดิเสียชีวิตที่นั่น เหตุการณ์นี้ได้มาเป็นเนื้อหาของวรรณกรรมเรื่อง “บทเพลงของโรลันด์”
(Chanson de Roland) วรรณกรรมชิ้นเอกของยุคกลาง โดยที่ชาววิสโกเนสกลายเป็นพวกอาหรับ

ค้นพบสาริธาตุของชันติยาโกเป็นเหมือนมงกุฎามมหัศจรรย์ประดับแผ่นดิน โดยเฉพาะในปีค.ศ. 844 เมื่อชาวสเปนรวมตัวกันต่อสู้กับพวกอาหรับที่เมือง *กลาวิโ* (Clavijo) มีอัศวินขี่ม้าขาวมือถือธงสีขาวมีรูปกากบาทสีแดง และในอีกมือหนึ่งถือดาบกวัดไกวเข้ามาร่วกลุ่มชาวสเปน ไล่ต่อสู้ฟาดฟันชาวมัวร์จนมีชัยชนะ ชาวสเปนเห็นและจำอัศวินทูตยาโกได้ ตั้งแต่นั้นอัศวินทูตยาโกจะเป็นชันติยาโก “ผู้ฆ่าชาวมัวร์” (Matamore) เป็นนักบุญอุปถัมภ์ของประเทศสเปน ชันติยาโกเป็นสัญลักษณ์ที่วิเศษสุดของผู้พิทักษ์ “สเปน-คริสต์” เป็นผู้นำของจิตวิญญาณ เป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้แย่งชิงดินแดนคืน(จากพวกอาหรับ) หรือที่เรียกกันว่า *เรงกีซตา* (Reconquista) ของสเปน *เรงกีซตา* ในที่สุดคือการต่อสู้ระหว่างไม้กางเขนกับพระจันทร์เสี้ยว ของพระคริสต์กับพระมะหะหมัด โดยปริยายสงครามครูเสดจึงเป็นผลสืบเนื่องจากการค้นพบสาริธาตุของชันติยาโกด้วยในแง่ที่เป็นเหตุการณ์ที่มาก่อห้วงจิตสำนึกของคริสต์ศาสนาให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีกในหมู่ชาวยุโรป

การจาริกแสวงบุญเริ่มขึ้นเมื่อไร มีจุดมุ่งหมายอะไร

ในประวัติของคริสต์จักร หลังจากที่พระเยซูสิ้นชีพลง เหล่าอัศวินทูตออกเดินทางเพื่อเผยแพร่ศาสนา ในยุคนั้นจักรวรรดิโรมันยังไม่ยอมรับคริสต์ศาสนา ทั้งยังมีความเชื่อนอกกรีตแบบอื่นๆที่แข่งกันและจ้องทำลายกัน ชาวคริสต์ยุคแรกจึง

ซารัสซิน (Saracen) แทนจักรพรรดิคาโรลในฐานที่เป็นจักรพรรดิแห่งโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ด้วย ถือว่าพระองค์ทรงเป็นผู้พิทักษ์คริสต์ศาสนา จึงพร้อมที่จะช่วยกำจัดพวกอาหรับ บันทึกสำคัญชิ้นแรกสุดที่ยืนยันการเดินทางจาริกแสวงบุญไปชันติยาโกฯ คือ เทรียญกระชาปในสมัยของจักรพรรดิคาโรลลุส มกนุส

มักพบกันลับ ๆ ในถ้ำในภูเขาเป็นต้น ความจริงเป็นอย่างนี้มาตั้งแต่ยุคแคมบริกเก่าแล้ว เพราะฉะนั้นสาวกส่วนใหญ่จึงจบชีวิตลงด้วยการถูกฆ่าตายสังเวทความเชื่อ เพราะไม่ยอมกลับใจกลับไปรวมกลุ่มผู้ไม่ใช่ชาวคริสต์ คริสต์ศาสนาสันนิษฐานว่าผู้ที่เสียชีวิตแบบนี้เป็นนักบุญ และจะขึ้นสวรรค์ไปอยู่เคียงข้างพระผู้เป็นเจ้า ครัทธออันแก่กล้าของเหล่าอัครทูตผู้ไม่กลัวตาย ปลุกเร้าจิตสำนึกของประชาชนและทำให้มีผู้หันมานับถือคริสต์ศาสนามากขึ้น ๆ ตามลำดับ และอยากไปยังสถานที่ที่พระเยซูเคยใช้ชีวิตในแคว้นปาเลสไตน์ อันถือเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่นั้นมา โดยเฉพาะอยากไปดูที่ที่เคยเป็นสุสานของพระเยซูก่อนที่จะฟื้นคืนชีพและกลับขึ้นสวรรค์ รวมทั้งไปลงแช่ตัวในแม่น้ำจอร์แดนที่ที่จอห์นแบพไทสต์รดน้ำให้พระเยซูและรู้ตระหนักว่าพระองค์ไม่มีบาปกำเนิดหรือบาปใดๆ ติดตัว ชาวคริสต์เริ่มออกเดินทางจาริกสู่เยรูซาเล็ม เส้นทางนี้ถือว่าสำคัญและมีความหมายต่อชาวคริสต์เป็นอันดับหนึ่ง เมืองเยรูซาเล็มเป็นเหมือนคำสัญญาของพระผู้เป็นเจ้าต่อชาวคริสต์ว่ามีเยรูซาเล็มในสวรรค์จริง ๆ ชาวคริสต์ที่ดีจะได้ไปอยู่อย่างอบอุ่นใจไว้ทุกชีวิตนั้น

ต่อมาเมื่ออัครทูตปิเยโตรสิ้นชีพลงที่กรุงโรม ทำให้ชาวคริสต์เดินทางไปสู่กรุงโรมอีกสายหนึ่ง ถือเป็นเส้นทางสำคัญรองลงมา เพราะพระเยซูตรัสไว้ว่า “ปิเยโตรเป็นหินและบนหินนี้ เราจะสร้างวัดของเรา” ปิเยโตรจึงมีหน้าที่วางรากฐานคริสต์ศาสนาให้มั่นคง ชื่อมหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ที่วาติกัน (กรุงโรม) จึงเน้นว่าสร้างอุทิศให้อัครทูตปิเยโตร ที่นั่นมีสุสานของนักบุญปิเยโตรผู้นำคริสต์ศาสนาตาม

พระประสงค์ของพระเยซูคริสต์ และเป็นที่ตั้งของศูนย์คริสตจักรตั้งแต่นั้นมา⁶ เส้นทางสองสายดังกล่าวไม่ว่าจะไปจากที่ใดในยุโรปตะวันตก เป็นเส้นทางที่ไกลและเสี่ยงอันตรายมาก ตลอดศตวรรษที่ 10 ยังมีภัยจากการตกเป็นเหยื่อของกองโจรอาหรับที่เริ่มมีอำนาจแผ่เหนือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ในที่สุดผู้ที่จาริกไปถึงเยรูซาเล็มจริงๆ มีจำนวนน้อยมาก ผู้ที่จาริกลงไปในคาบสมุทรอิตาลีจนถึงกรุงโรมก็เช่นกัน เพราะฉะนั้นเมื่อมีประกาศค้นพบสาริวิธาตุของอัครทูตยาโกบีที่สเปน ผู้คนจึงแห่กันไปที่นั่น และกลายเป็นเส้นทางจาริกที่แท้จริงสำหรับชาวยุโรปที่ผนึกจิตสำนึกของความเป็นชาวคริสต์ เป็นปฏิบัติกับอิสลามตั้งแต่นั้นมา

เหตุผลที่ทำให้คนออกจาริกแสวงบุญย่อมแตกต่างกันไปในส่วนลึกของแต่ละคน โดยทั่วไปคนจำนวนมากจาริกไปเพื่อขอปาฏิหาริย์ ขออะไรบางอย่างกับนักบุญ การจาริกเป็นกลวิธีการเมืองแบบหนึ่งด้วยเช่นกัน กษัตริย์หรือเจ้าชาย จักรพรรดิหรือสันตะปาปา มักจะยึดสันติยาโกเป็นที่พึ่งและจาริกไปขอความคุ้มครอง กษัตริย์สเปนยึดสันติยาโก “ผู้ฆ่าชาวมอร์” เป็นที่พึ่งเมื่อนำกองทหารออกต่อสู้กับพวกอาหรับเป็นต้น

การจาริกแสวงบุญที่แท้จริง คือการไปยังสถานที่ “ศักดิ์สิทธิ์” ด้วยจิตสำนึกของผู้รู้ผิดว่ามีบาป มีต้นหาประเภทต่างๆ จาริกไปสารภาพผิดต่อสันติยาโก และด้วยจิตตั้งมั่นในกุศลกรรม พร้อมด้วยจิตศรัทธาต่อสาริวิธาตุ ต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น ยิ่งถ้าไปคนเดียวแบบผู้ถือพรต หรือทำทุกกรรียาลงโทษตนเองไปด้วย

⁶ นอกจากแพงกรุงโรมยังมีมหาวิหารซันปาโล ฟุเอรี เล มูรา (San Paolo fuori le Mura) ที่สร้างอุทิศแด่อัครทูตเปาโล ณบริเวณที่อัครทูตถูกประหารเสียชีวิตลง ทั้งปิเยโตรและเปาโลเป็นเสมือนสองเสาหลักของคริสต์ศาสนา

เช่นเดินจาริกไปด้วยเท้าเปล่าตลอดทาง หรือเดินด้วยเท้าจากนอกปริมณฑลวัดไป
ถึงหน้าแท่นบูชา ก็ยิ่งเหมือนล้างบาปจากตัวให้หมดจดมากขึ้นและเพิ่มบุญแก่ตน
ด้วย ผู้เดินทางเสี่ยงภัยอันตรายทุกประเภท ทั้งครอบครัว ผลจากความสุ
สบาย ละถิ่นฐานไปยังที่ที่ตนยังไม่รู้จัก ใช้เวลานานเท่าไรก็จะมุ่งไป มีผู้เจ็บไข้ได้
ป่วยกลางทางจนล้มตายไปก็มากมาย หรือไปถึงเห็นรูปปั้นซันติยาโกแล้วสิ้นใจก็มี
การไปด้วยจิตสำนึกแบบนี้จะได้บุญมาก นอกจากเป็นการชำระจิตใจให้สะอาด
บริสุทธิ์แล้ว เมื่อตายก็มีโอกาสไปสวรรค์มากกว่าคนอื่น และเมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็อาจ
สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา ผู้เดินทางจาริกที่แท้จริง จึงเหมือนเดินตามรอยเท้าของ
พระคริสต์ เพื่อชำระจิตใจตนเองให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยความหวังว่าพระคริสต์จะไถ่
บาปให้ และเมื่อตายก็จะไปสวรรค์

ดังกล่าวแล้วว่า เส้นทางจาริกสู่ซันติยาโกกระตุ้นจิตสำนึกของการกู้ดิน
แดนคืนจากพวกอาหรับมัวร์ จิตสำนึกนี้จะทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อชาวมุสลิมเผ่าเซล
จุส (Seljuks) จากตุรกีเข้ายึดเมืองเยรูซาเล็มในปีค.ศ. 1076 ชาวคริสต์จึงลุกฮือ
เกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์รุนแรงที่สถานศักดิ์สิทธิ์ในแดนปาเลสไตน์ถูกยึดครอง
เป็นการเหยียดหยามกันเป็นที่สุด จนทำให้มีการเชิญชวนชาวคริสต์จากทุกมุมใน
ยุโรปให้ร่วมเดินทางไปกู้ดินแดนศักดิ์สิทธิ์คืน สงครามครูเสดในแง่หนึ่งจึงเป็นผลที่
สืบเนื่องจากการจาริกไปซันติยาโก ฯ

การจาริกแสวงบุญตามชนบทคริสต์ ไม่เหมือนการจาริกในศาสนาอื่นเช่น
อิสลาม เพราะเป็นพฤติกรรมที่ผู้จาริกตัดสินใจทำเอง ไม่ใช่ข้อบังคับของศาสนา
เขาเองเป็นผู้กำหนดสถานที่ที่เขาจะจาริกไป เป็นผู้กำหนดเวลาที่จะไป ชาวมุสลิม
เดินทางจาริกไปเมกกะนั้น เป็นข้อบังคับหนึ่งข้อในหลักอิสลามห้าหลัก ผู้ไม่ทำไม่มี

หวังได้เข้าไปอยู่ในแดนสวรรค์ของอัลลาห์ ชาวคริสต์ที่ออกจาริกแสวงบุญ เพื่อความหวังจะได้ไปสวรรค์ก็จริง แต่ผู้ไม่เคยจาริกไปไหนเลยก็มีโอกาสไปสวรรค์เท่ากัน ประตูดวงสวรรค์ในคติคริสต์เปิดรับคนดีคนที่เชื่อในพระเจ้าเสมอ รวมทั้งคนที่กลับใจแม้ในนาทีสุดท้ายก่อนตายก็ยังมีโอกาสอีก

จิตวิญญาณที่แท้จริงของการจาริกแสวงบุญ คือส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณอันไร้ที่สิ้นสุดของจักรวาล หัวใจของการจาริกแสวงบุญ คือการแสวงหาพระเจ้า การสักการะพระแม่มาเรียหรือนักบุญผู้ใดก็ตามในที่สุด คือการบูชาพระผู้เป็นเจ้า บูชาความไร้มิติ ความเมตตาการุณย์ที่ไม่มีขอบเขตของพระองค์ เช่นนี้ ตั้งแต่ยุคกลางชาวคริสต์กราบไหว้บูชาชันดียาโกและพระแม่มาเรียควบคู่กันไปบนเส้นทางสู่เมืองชันดียาโก ฯ ปาฏิหาริย์ใด คือ ปาฏิหาริย์ของพระผู้เป็นเจ้า

ใครบ้างที่ออกเดินทางจาริกไปถึงชันดียาโก

มีเอกสารลายลักษณ์บ่งเล่าถึงการเดินทางจาริกแสวงบุญของบุคคลสำคัญๆ แห่งยุค หลักฐานฝรั่งเศสระบุว่า เจ้าอาวาสแห่งเมืองบูย (Puy) ชื่อ โกเดสคัลก (Godescalc) เป็นนักจาริกคนแรกที่เดินทางสู่เมืองชันดียาโกฯ ในปี ค.ศ. 951 ตามด้วยพระสังฆราชเมืองแร็งส์ (Reims) ในปี ค.ศ. 1125 เคาน์เตส มาติลด์ (Matilde) พระมเหสีของพระเจ้าเฮนรีที่ห้าจักรพรรดิเยอรมัน เสด็จไปเมื่อพระสวามีสิ้นพระชนม์ลง กิโยมที่สิบดยุคแห่งอากีแตน (Guillaume X, duc d'Aquitaine) เสด็จไปและสิ้นพระชนม์หน้าแท่นบูชาที่ชันดียาโกฯ ในวันศุกร์ก่อนวันอีสเตอร์ปี ค.ศ. 1137 ในปี ค.ศ. 1154 พระเจ้าหลุยส์ที่เจ็ดเสด็จไปและต่อมาในวันที่ 21 เมษายนปี ค.ศ. 1211 พระเจ้าอัลฟงโซที่เก้าแห่งเลออน

(Alfonso IX) เสด็จไปประกอบพิธีสถาปนาโบสถ์ซันติยาโกอย่างเป็นทางการ และพระองค์จะกลับไปซันติยาโกอีกในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันในฐานะผู้จาริกที่แท้จริง เชื่อกันว่านักบุญฟรานซิสแห่งอัสซีซี ก็จาริกจากอิตาลีไปยังสเปน ระหว่างปี ค.ศ. 1213 จนถึงปลายปี ค.ศ. 1215

นั่นคือ การจาริกเริ่มขึ้นในหมู่ชนชั้นสูง เพราะศรัทธาที่มีต่ออัศวินนักบุญ ในฐานะที่พวกเขาเป็นเจ้าของดินแดนและต้องการขับไล่ชนต่างชาติต่างศาสนาออกไปให้พ้นสเปน ต่อมาไม่ช้าแพร่สู่ทุกชั้นในสังคม ชาวฝรั่งเศสเริ่มจาริกไปสเปนตั้งแต่ศตวรรษที่สิบ อันเป็นผลโดยตรงจากการแลกเปลี่ยนไปมาหาสู่ระหว่างราชสำนักของสองประเทศ ฝรั่งเศสยังให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ชาวคริสต์ในสเปน เช่นกรณีต่อสู้กับพวกอาหรับ องค์การศาสนาฝรั่งเศสเข้าร่วมในการปฏิรูปคริสต์ศาสนาในสเปน

ดังกล่าวแล้วว่าการจาริกที่จะได้บุญมากคือไปคนเดียวและเดินเท้าไป แต่เนื่องจากมีภัยอันตรายแบบต่างๆมาก ความเหนียวยังกดทับความรู้สึกของผู้จาริกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวันในจิตสำนึก ทำให้ในที่สุดมีการยอมรับการจาริกเป็นกลุ่ม แต่ยังไม่นิยมให้ผู้จาริกนำสัตว์ไปเป็นพาหนะ เช่น ม้า ลาหรือล่อ เพราะทำลายความสงบของจิตใจได้ เนื่องจากต้องคอยกังวลดูแลเอาใจใส่สัตว์เหล่านั้น อีกประการหนึ่ง เมื่อมีการบริหารเส้นทางจาริกสู่ซันติยาโกฯ ด้วยการปักเครื่องหมายชี้บอกทางเป็นระยะๆในเวลาต่อมา ทำให้ผู้คนจาริกไปบนเส้นทางเดียวกัน จึงไปพบกันและร่วมทางกันไป ผู้ใดดีกว่าเพราะมาจากตระกูลสูงหรือร่ำรวยกว่าอาจนำบริวารไปรับใช้ด้วย (ซึ่งอาจได้บุญน้อยลง) และบริวารเหล่านั้นก็เท่ากับจาริกแสวงบุญไปด้วย

ผู้จาริกส่วนใหญ่เป็นสามัญชนไปจากทุกแห่ง ไม่มีชื่อเสียงเรียงนาม (สมัยนั้นชนชั้นสูงเท่านั้นที่มีชื่อมีนามสกุล) รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เสียงดัง วุ่นวายและทะเลาะเบาะแว้งกันเสมอ ถึงกับเลือดตกยางออกก็มีบ่อยๆระหว่างเดินทางหรือแม้ภายในวัดเองเพื่อชิงที่ที่ใกล้แท่นบูชาที่สุด ใกล้สุสานของชันติยาโกมากที่สุด ในศตวรรษที่ 15 มีอัศวินเข้าไปสมทบ เอกสารฝรั่งเศสกล่าวไว้ว่า อัศวินใจดีก็ดักพวกนี้สนใจที่จะประลองกำลังแบบอัศวิน (ซึ่งม้าพุ่งหลาวสู้กับศัตรู) มากกว่าจะมีจิตสำนึกของผู้จาริกจริงๆ และหากผู้ใดพูดฟังไม่ถูกเขาก็ทำสับแบบอัศวิน นอกจากนี้ก็มีผู้จาริกที่ไปแทนคนหนึ่งเช่นกรณีที่เป็นความปรารถนาของผู้ตาย หรือกรณีที่ตนเองไปไม่ได้ด้วยเหตุผลประการใดประการหนึ่ง แล้วส่งสมาชิกครอบครัวคนหนึ่งไปแทน หรือจ้างคนไปแทนก็มี ประเภทสุดท้ายคือพวกที่แอบแฝงตนภายในชุดจาริก ไปกับผู้จาริกอื่นๆบนเส้นทางเดียวกัน พอได้โอกาสเหมาะก็ขโมย ปล้นหรือริบทรัพย์สินเงินทองของพวกเขา ที่เป็นกองโจรสุมหัวซ่อนตัวตามป่าและออกปล้นฆ่าผู้จาริกก็มีมาก นอกจากชาวสเปนและชาวฝรั่งเศสที่ไปทางบก ยังมีผู้จาริกจากอังกฤษ อิตาลี ยุโรปตอนบน (The Flemish) จากเยอรมนี ลงเรือไปขึ้นฝั่งสเปนที่เมืองโกรุญา (La Coruña) แล้วจึงเดินเท้าต่อไป⁷

⁷ ไม่ว่าจะไปทางบกหรือทางเรือ อันตรายมากเท่ากัน มีเอกสารบันทึกของชาวเยอรมันระบุว่าชากลับจากชันติยาโกฯ เลียบฝั่งประเทศฝรั่งเศสไปใกล้บริเวณช่องแคบอังกฤษ ถูกโจรสลัดอังกฤษเข้าโจมตียึดเรือและปล่อยให้ทุกคนลอยคอเอาตัวรอดเอง

ในยุคกลางนั้น กลุ่มใหญ่และมีอิทธิพลพอสมควรมีเพียงไม่กี่ประเทศคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี และสเปน นอกนั้นเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในอาณาจักรของประเทศเหล่านี้

สิ่งที่น่าทึ่งคือ การจาริกในยุคกลางนั้นไม่มีกฎระเบียบใด ๆ เลย ทั้ง ๆ ที่เมื่อไปถึงจุดหมายปลายทางที่ซันติยาโกฯจะมีพิธีสักการะบูชาอย่างเป็นทางการก็จะลักษณะที่เพียบด้วยความขลังและนัยความหมายสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาก แต่ระหว่างทางผู้จาริกเป็นอิสระทุกประการ เขาเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าจะไปทางไหน จะเดินต่อหรือจะหยุด ฯลฯ

ผู้จาริกสู่ซันติยาโกฯ⁸ น่าทึ่งผิดไปจากคนอื่น ๆ วิธีการแต่งตัว ดังเห็นได้ในศิลปะยุคกลาง จะเป็นเครื่องหมายบอกให้คนอื่น ๆ รู้และทำให้เขามีสิทธิ์หวังความเอื้อเฟื้อจากผู้มีจิตศรัทธา เขาจะห่มด้วยเสื้อคลุมตัวยาวกรอมเท้า มีหมวกคลุมศีรษะที่เย็บติดกับเสื้อคลุมเลย มีหมวกทรงกลมปีกกว้างเพิ่มอีกใบ ขอบข้างหน้าพับขึ้นเพื่อมองอะไรได้ชัดเจน มีสายเชือกเส้นเล็กๆที่ตรึงไว้สองข้างหมวกและผู้สวมจะมาผูกหรือคล้องใต้คางกันไม่ให้หมวกหลุดปลิวไป ไม้เท้า (จากกิ่งไม้เนื้อแน่น) ยาวพอที่จะช่วยยันตัวในภูมิประเทศแบบต่าง ๆ ทั้งยังอาจเป็นอาวุธป้องกันตัว ใช้ไล่พวกสุนัขหรือหมาป่าระหว่างทางด้วย ไม้เท้านี้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ดั้งเดิมที่สุดของผู้จาริก นอกจากนี้ยังมียามหรือกระเป๋านั่งสะพายไหล่สำหรับสิ่งจำเป็นอื่น ๆ มีลูกน้ำเต้าสำหรับบรรจุน้ำดื่ม ผูกติดเชือกที่เอว สวมรองเท้าสานหรือหุ้มเส้นแบบรองเท้าบู๊ตหนัง มีเปลือกหอยเชลล์สัญลักษณ์ของผู้จาริกประดับบนเสื้อ

⁸ ผู้จาริกสู่ซันติยาโกฯ มีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า <jacquot , jacquet , jacquaire > ดังปรากฏในเอกสารฝรั่งเศส คำเหล่านี้สร้างจากชื่ออัครทูตยาโกบี ที่ใช้คำฝรั่งเศสว่า Jacques ส่วนผู้จาริกปลอมพวกทุจริตทั้งหลายจะใช้คำว่า <coquillards> แทนโดยสร้างจากคำที่แปลว่าหอย (coquille)

คลุม บนหมวก หรือห้อยติดปลายไม้เท้าเป็นต้น⁹ นี่คือการละเอียดยของเครื่องแต่งกายของผู้จาริกที่แท้จริง แต่งกายสมณะ ไม่มีอะไรติดตัวนอกจากสิ่งจำเป็นจริงๆ เท่านั้น สามสิ่งที่สำคัญที่สุดและให้ความหมายสัญลักษณ์ว่า “เปลือกหอยแห่งสันติภาพ ไม้เท้าแห่งความหวัง และลูกน้ำเต้าแห่งพรจากสวรรค์”¹⁰

ในสมัยนั้น ผู้ประสงค์จะจาริกไปชันติยาโก ๗ จะไปวัดให้พระประกอบพิธีให้ในวันเดินทาง เขานำสรรพสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นไปที่วัด สารภาพบาปก่อนแล้วพระทำมิสซาให้ แล้วจะปลุกเสกสัมภาระทั้งหมดพร้อมกับย้ำความหวังว่าตลอดเส้นทางผู้จาริกเหมือนกำลังทำทุกรกิริยาชดใช้บาปที่เคยทำมา กลายเป็นคนบริสุทธิ์เมื่อไปอยู่เบื้องหน้าสุสานอันศักดิ์สิทธิ์ (การปลุกเสกสัมภาระของผู้จาริกจะเป็นแบบนี้เหมือนกันหมดไม่ว่าจะจาริกไปไหน) จบแล้วผู้จาริกรับสัมภาระทั้งหมดและออกเดินทาง

ตามขนบในสมัยกลางนั้น สิ่งที่ผู้จาริกจะทำเมื่อออกเดินทาง คือขึ้นไปบนเนินเขาเหนือเมืองท่า (Cize) ลูกเขาลงหันหน้าไปทางเมืองชันติยาโกและสวดมนต์ แล้วปักไม้กางเขนลงบริเวณนั้น ประการต่อมาคือการนำก้อนหิน (หินประเภทหนึ่งที่มีกลิ่นเหม็นมาก สีขาว ๆ) ก้อนหนึ่งจากภูเขาสเอบริโอ เมืองกัซตาโงลา

⁹ เปลือกหอยเป็นสัญลักษณ์ของความรักมาแต่โบราณกาล คนนำมาประดับกายเพื่อป้องกันตนจากคาถาของพวกแม่มดหมอผี ไว้กันเคราะห์และป้องกันการติดเชื้อ ปกติเก็บมาจากชายฝั่งทะเล ในภาษาฝรั่งเศส คำที่ใช้เรียกหอยเชลล์ คือ โกกีย แซ็งจาร์ค (coquille saint Jacques) ที่มีชื่อนักบุญรวมอยู่ด้วย. ต่อมาเปลือกหอยกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้จาริกทุกคน ไม่ว่าจะจาริกไป

ชันติยาโกหรือไปจุดหมายปลายทางอื่น

¹⁰ แนนอนในสมัยนี้ ผู้จาริกฯ มักแบกเป้ขึ้นหลังไปด้วย และมีขวดน้ำพลาสติกแทนลูกน้ำเต้า หนุ่มๆ จาริกไปด้วยจักรยานก็มี

(Cebreiro, Castagnola) ไปถึงเมืองซันติยาโกฯ (ถ้าหินก้อนใหญ่มาก ก็อาจบรรทุกรถเทียมม้าหรือลาไปได้) ที่ผู้จาริกจะนำไปบูชานักบุญ พร้อมสมบัติอื่น ๆ ที่เขาตั้งใจนำไปเป็นเครื่องบูชาตามจิตศรัทธาของเขา ประการสุดท้าย คือเมื่อขึ้นไปถึงภูเขาเมนเต เดล โกโซ (Monte del Gozo) ที่อยู่ห่างจากเมืองซันติยาโกฯ ห้ากิโลเมตร จากจุดนั้นเขาจะมองเห็นโบสถ์ซันติยาโกฯ ที่เหมือน “ประภาคารแห่งจักรวาล” โผล่ออกจากสายฝนปรอย ๆ (มีฝนตกปรอย ๆ เป็นประจำที่เมืองซันติยาโกฯ) ความทุกข์ล้าเคียดบวกความยินดีที่ดันดันไปถึงจนได้ ทำให้เขาล้มตัวลงคุกเข่าบนดิน เปล่งเสียงร้องเรียกนักบุญด้วยความตื่นเต้นที่สุดว่า “ซันติยาโก!” ก่อนที่จะเข้าสู่เมืองซันติยาโกฯ ผู้จาริกต้องชำระล้างตัวให้สะอาดบริสุทธิ์ สวมเสื้อผ้าใหม่เตรียมตัวไป “พบ” นักบุญ เพื่อการชำระล้างจิตวิญญาณ หลังพิธีศาสนาในวัด ผู้จาริกจะไปรับใบรับรองได้จากโบสถ์ซันติยาโกฯ ยืนยันการไปถึงที่นั่นและเป็นสัญลักษณ์บอกว่าเขาได้บำเพ็ญทุกรกิริยาล้างบาปของเขาแล้ว ¹¹

บนเส้นทางสู่เมืองซันติยาโกฯ

ข้อน่าสังเกตประการหนึ่งในการเดินทางจาริกของชาวคริสต์ คือระยะเวลาการจาริกแสวงบุญของชาวคริสต์กระทำเมื่อไรก็ได้ตามความสะดวกใจของผู้จาริกแต่ละคน จะใช้เวลานานมากน้อยก็ไม่มีอะไรจำกัด การไปเร็วไปช้าขึ้นอยู่กับความ

¹¹ ในปัจจุบันนี้ ผู้จาริกแสวงบุญสู่ซันติยาโกฯ ที่แท้จริง (มีมโนสำนึกในคริสต์ศาสนา) จะไปขอใบหนังสือจาริกบุญฉบับทางการได้ และไปรับการประทับตราจากโบสถ์หรือวิหารแต่ละแห่งที่ไปถึงบนเส้นทางสู่ซันติยาโกฯ และเมื่อแสดงเส้นทางเดินที่ผ่านมาแล้วต่อกรรมการเลขานุการแห่งโบสถ์ซันติยาโก เด กัมโปสเตลา (el secretario capitular de la Iglesia Compostelana) ก็จะได้ใบประกาศนียบัตรระบุชื่อผู้จาริกฯ และมีลายเซ็นรับรองจากท่าน

ทนทานของร่างกาย เป็นคนแข็งแรงบึกบึนหรือผอมแห้ง มีผู้จาริกวัยชรา ผู้เจ็บป่วย และแม้แต่คนพิการก็ออกเดินทางจาริกไปด้วยความหวังจะหายเจ็บป่วยและแข็งแรงกลับบ้าน หากมีสุขภาพแข็งแรงดีทุกประการ ก็ยังต้องเผชิญภัยจากสัตว์ป่า เช่นสุนัขจิ้งจอก มีปัญหาการกินอยู่ระหว่างทางในสภาพอากาศแบบต่างๆ ความเหนื่อยเพลีย ความเจ็บป่วย ลักษณะยากง่ายของภูมิประเทศที่เดินไป และปัจจัยแวดล้อมแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เสมอบนเส้นทาง เป็นสาเหตุที่ทำให้การเดินทางช้ามากช้าน้อย หรือทำให้หยุดชะงักเลย

เอกสารภาพวาดหรือภาพจาริกต่างๆ ที่ตกทอดมา แสดงให้เห็นว่า ภายในกลุ่มผู้จาริกมีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อกันเท่าที่จะทำได้ แม้ว่าเอกสารบางชิ้นกล่าวไว้ในทำนองว่า การแย่งชิงอาหารและที่ซุกหัวนอนแต่ละวันเป็นทั้งความทุกข์ทรมานและวีรกรรมแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตามประสบการณ์จากการจาริกและมีชีวิตรอดกลับถึงบ้านยังเป็นแรงบันดาลใจให้หลายคนรวมตัวกันเป็นชมรมการกุศลแบบฉันทะที่ฉันทะน้อย คอยให้ความช่วยเหลือผู้จาริกรุ่นหลังตามวัดที่อยู่บนเส้นทาง จัดหาอาหารเลี้ยงดูและจัดหาที่หลบนอนให้ ชมรมการกุศลแบบนี้ตั้งขึ้นเป็นดอกเห็ดโดยเฉพาะในฝรั่งเศสตั้งแต่ต้นยุคกลาง ไม่เฉพาะบนเส้นทางสู่สันติยาโกเท่านั้น ยังขยายต่อไปทุกเส้นทางด้วย และพัฒนาขึ้นเป็นโรงเตี๊ยมที่ผู้ไปพักต้องเสียค่ากินค่านอนตามยุคสมัย มีปรากฏในอนุทินผู้จาริกคนหนึ่งว่าถูกขูดรีดอย่างไม่เป็นธรรมเกิดอาชีวะใหม่หลายอาชีวะขึ้น เช่นถิ่นไหนมีแม่น้ำที่ผู้จาริกต้องข้ามเพราะไม่มีทางอื่นให้เลือก จะมีผู้นำเรือแพไปจอดคอย เพื่อรับจ้างพาข้าม นี่ก็เป็นอีกโอกาสหนึ่งสำหรับเรียกเก็บเงินจากผู้จาริก มากน้อยแล้วแต่ระดับคุณธรรมของผู้พาข้าม การเดินทางจาริกจึงมีอันตรายที่เป็นอุปสรรคหลายแบบ ถึงกับถูกกองโจรบุกเข้า

ปล้นทรัพย์แล้วฆ่าทิ้งก็มี การไปเป็นกลุ่มบางที่ก็ช่วยสร้างบรรยากาศของการเดินทาง การพูดคุยช่วยเหลือกัน สวดมนต์ด้วยกัน พึงกำลังใจของแต่ละคนไปถึงปลายทาง และในยามทุกข์ยามทิวการสวดมนต์อ่อนน้อมพระเจ้าก็เป็นสิ่งปลอบใจสิ่งเดียว

เมื่อผู้จาริกไปถึงหมู่บ้านใด ชาวบ้านเห็นจะรับไว้ เลี้ยงอาหารและจัดที่พักให้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้จาริกกลายเป็นหน้าที่หนึ่งของชาวคริสต์ที่ดี ในนามของพระเจ้า ผู้จาริกมีสิทธิไปเคาะประตูบ้านของใครก็ได้ น้อยคนที่จะกล้าปฏิเสธไม่รับเขาไว้ เพราะมีปรากฏเล่าไว้เช่นกันว่าผู้ที่ไม่เหลียวแลช่วยเหลือผู้จาริก ต้องประสบเคราะห์กรรม เหมือนรับโทษทัณฑ์จากพระเจ้า พระเยซูเคยสอนไว้ว่า “ใครที่ต้อนรับเจ้า (ชาวคริสต์) ต้อนรับเรา” องค์การศาสนาจึงพยายามปลูกฝังการให้ทานไว้ในจิตใจของชาวคริสต์¹² แต่โดยทั่วไปผู้จาริกจะไปเคาะประตูวัดอารามก่อนที่อื่น โดยเฉพาะตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 - 10 เมื่อสำนักภิกษุจากฝรั่งเศสไปช่วยจัดบริหารเส้นทางให้แก่องค์การศาสนาในสเปน ได้ประกันแก่ผู้จาริกว่าทุกคนจะมีที่พักและอาหารไปตลอดเส้นทาง นอกจากวัดอารามแล้วยังมีนักบวชผู้ถือพรตที่อยู่นบนเส้นทาง จะร่วมกันอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้จาริก ด้วยการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำส่วนที่น้ำไหลเชี่ยวบ้าง สร้างอาคารหลบลมหลบฝนบนเส้นทางที่รวมแทนภูเขาภายในที่พักให้ด้วย ในกรณีที่ผู้จาริกล้มป่วย ก็มีบาทหลวงหรือแม่ชีช่วยรักษาพยาบาล ในยุคกลางกลุ่มนักบวชดังกล่าวที่มีชื่อเสียงรู้จักกันดีมีสามกลุ่มที่เมือง

¹² ส่วนผู้ที่มีเงินก็อาจเลือกไปพักตามโรงแรมหรือโรงแรม. สถานที่เหล่านี้มักมีชื่อเสียงไม่ดีนัก เช่นเรียกเก็บเงินมากเกินไป อาหารไม่มีคุณภาพ ไวน์ไม่ดี และยังรวมถึงการเสนอสาวใช้ให้ไปเป็นเพื่อนนอนของผู้จาริกทุกๆที่ผ่านไป

บูร์โกซ (Burgos) กัลซาดา (Calzada) และออร์เตกา (Ortega) แต่ละกลุ่มมีพระผู้นำที่ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นนักบุญเป็นกลจักรสำคัญ ซึ่งคณะต่างๆ ก็เข้าช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด มีการปราบพื้นที่ ถากถางทำเส้นทาง สร้างสะพาน บ้านพัก สร้างวัดเล็กๆ และสถานพยาบาลหรือที่พักพิงสำหรับผู้จาริก สถานพักกลางทางสามแห่งนี้เป็นพยานที่ดีที่สุดของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และจิตศรัทธาของชาวคริสต์ เป็น “โรงพยาบาลมหัศจรรย์สามแห่งของโลก” และเป็นตัวอย่างการจัดตั้งสถานพยาบาลแบบเดียวกันทั่วไปในยุโรปตั้งแต่นั้นมา

ต้นศตวรรษที่ 11 พระเจ้าซันเชสที่สาม (Sanche III, ค.ศ. 1000 - 1035) แห่งแคว้นนาวาร์ร มีนโยบายการเมืองแนวใหม่ที่จะให้ “สเปน-คริสต์” เป็นนาวาล่องของยุโรป นโยบายการเมืองนี้สืบต่อไปตลอดทั้งศตวรรษ มีผลต่อการสร้างปรับปรุงวัดวาอารามทุกแห่งเพื่อให้สอดคล้องกับประเพณีการเดินทางจาริกที่ขยายสู่ทุกชนชาติในยุโรป พระองค์ได้ขอให้อารามนักบวชของฝรั่งเศส จากสำนักเบเนดิกตินที่กลูนี (Cluny) และต่อมาจากอารามสำนักซีโตส์ (Cîteaux) ให้ไปเป็นผู้บริหารและกำหนดกระบวนการจาริกแสวงบุญสู่เมืองสันติโยโกฯ นักบวชเบเนดิกตินได้จัดระบบการเดินทางเป็นเครือข่ายจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งไว้อย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ทำให้การเดินทางไปสะดวกและง่ายขึ้นมาก มีกลุ่มบาทหลวงอัศวิน ¹³ ของสเปนจัดองค์กรคอยช่วยเหลือ เช่น ให้ยืมเงินค่าใช้จ่าย

¹³ กลุ่มบาทหลวงอัศวินหรือนักบวชทหารกลุ่มแรกมีชื่อว่า *Templars* (Ordre de Templiers in French) หรือ The Poor Knights of Christ and of the Temple of Solomon ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1120 เพื่อคุ้มครองผู้จาริกสู่เยรูซาเล็ม จะมีกลุ่มนักบวชทหารแบบนี้คณะต่างๆ ผู้มีอำนาจมากและพัฒนาเป็นสถาบันนานาชาติที่ร่ำรวยทั้งทรัพย์สินและที่ดิน เพราะได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในยุโรป

สำหรับการเดินทางจาริกไปยังชันติยาโก ฯ คอยระวังดูแลความปลอดภัยบนเส้นทาง ตามจุดต่างๆมีหลักหินจำหลักสัญลักษณ์เปลือกหอย ชีบอกทิศทางไว้เป็นระยะๆ¹⁴ นอกจากนี้ยังมีศูนย์พยาบาล ที่พักแรมตามอารามนักบวชของเหล่า “บราเดอร์ผู้พยาบาล” (Frères Hospitaliers) ที่คอยช่วยบรรเทาความเจ็บป่วยระหว่างเดินทางอีกด้วย

คติอัศวินก็พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วตามภาพลักษณ์ของชันติยาโก โดยเฉพาะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 เมื่อพระเจ้าแฟรนซิสโกที่สอง แห่งเลออน (Fernando II de León, ค.ศ. 1157 - 1188) ทรงสถาปนากลุ่มอัศวินชันติยาโก ขึ้นในปี ค.ศ. 1161 กลุ่มนักบวชทหารนี้จะคอยป้องกันผู้จาริกและจะเป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้ขับไล่พวกอาหรับ¹⁵ ด้วย กลุ่มอัศวินชันติยาโกจะมีอำนาจมากทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

เมื่อกำหนดเส้นทางจาริกและมีแผนที่แน่นอนตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 11 ผู้จาริกจากที่ต่าง ๆ จะพบกันบนเส้นทาง พุดคุยทักทายปราศรัยกัน และเล่าประสบการณ์สู่กันฟัง กระตุ้นให้มีการเขียนการบันทึกไว้ เช่นนี้ สถานที่ต่างๆบนเส้นทางสู่ชันติยาโกฯ จึงเป็นแหล่งกำเนิดของวรรณกรรมหลายรูปแบบ ทั้งตำนาน อัดชีวประวัติของนักบุญ ชีวิตนักบุญ บันทึกความทรงจำ และยังมีแผนที่ ผังเมือง อธิบายภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ขนบธรรมเนียม

¹⁴ ปัจจุบันยังมีแผ่นป้ายพร้อมสัญลักษณ์สิบสองดาวของสหภาพยุโรปปักไว้ตามทางด้วย ระบุว่าเส้นทางวัฒนธรรมยุโรปดังนี้ Camino de Santiago - Itinerario Cultural Europeo

¹⁵ โดยเฉพาะกษัตริย์มัวร์ที่ชื่ออัลมันซอร์ - Al-Mansour ผู้บังอาจไปรุกรานถึงเมืองชันติยาโก และทำลายวิหารที่สร้างในปี ค.ศ. 899 รวมทั้งอาคารสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ อย่างไรก็ดีก็มีการสร้างวิหารใหม่ขึ้นแทนทันที

นิยมพื้นบ้านและชาวเมืองในแต่ละถิ่น เล่มที่เป็นเอกลักษณ์ของยุคสมัยนั้น คือ หนังสือนำทางผู้จาริก ที่มีผู้เขียนออกมาเผยแพร่เป็นจำนวนมาก หนังสือเหล่านี้เป็นคู่มือที่ช่วยให้ผู้จาริกเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง เล่มสำคัญที่สุดที่รวบรวมข้อมูลไว้อย่างละเอียดคือเล่มที่ชื่อว่าลิเบร ซานติ ยาโกบี (Liber Sancti Jacobi แปลว่า หนังสือนักบุญยาโกบี) ที่ผู้แต่งอุทิศแด่ นักบุญโดยตรง เล่มนี้ยังรู้จักกันในนามว่า โกเด็กส กาลิกซ์ตินุส (Codex Calixtinus) ตามนามของสันตะปาปากาลิกซ์ตัสที่สองที่เข้าใจกันว่าเป็นผู้รวบรวมข้อมูลทั้งหมด ต่อมาเมื่อบาทหลวงหลายคนคัดลอกไปเผยแพร่สู่ชาวยุโรปอื่น ๆ สันตะปาปากาลิกซ์ตัสที่สองยังเป็นผู้สถาปนาปีศักดิ์สิทธิ์ (Año Santo) โดยให้ยึดหลักว่าปีใดที่วันที่ 25 กรกฎาคม (ซึ่งเป็นวันนักบุญสันติยาโก) ตรงกับวันอาทิตย์ ปีนั้นให้ถือว่าเป็นปีศักดิ์สิทธิ์ ปีศักดิ์สิทธิ์ปีแรกคือปีค.ศ. 1112 หนังสือนำทางเล่มนี้ยังน่าสนใจยิ่งในฐานะวรรณกรรมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะและการอ่านภาพลักษณะศาสนาของยุคกลางอีกด้วย รวมทั้งเป็นแบบฉบับของหนังสือนำเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ที่จะมีตาม ๆ กันมาในศตวรรษหลัง ๆ จนถึงปัจจุบัน

จากหนังสือนำทางผู้จาริกดังกล่าว ทำให้เราทราบว่าเส้นทางจาริกจากฝรั่งเศสสู่เมืองสันติยาโกฯสี่เส้นทางด้วยกัน¹⁶ และจะไปรวมกันที่เมืองปูเอนเต ลา เรอีนา (Puente la Reina) ที่อยู่ห่างจากพรมแดนประเทศสเปน 66.1 กม. และจากตรงนั้นไป จะเป็นเส้นทางที่เรียกกันว่า เอล กามิโน

¹⁶ ชาวเยอรมันจะเดินทางจากเมืองอาเคิน (Aachen) หรือเมืองโคโลญ (Köln) เข้าปารีสก่อนแล้วจึงตามเส้นทางในฝรั่งเศสลงสเปน

ฟรันเธซ (El camino francés ในความหมายว่า เส้นทางฝรั่งเศส เพราะจำนวนชาวฝรั่งเศสที่เดินทางจาริกมีมากกว่าชนชาติอื่น) ห่างจากเมืองซันติยาโกฯ ประมาณ 683.1 กม. ยังมีอีกเส้นทางหนึ่งที่เรียบชายฝั่งทะเลตอนเหนือของคาบสมุทรไอบีเรีย เมื่อมีเส้นทางเจาะจงลงในแผนที่ ผู้คนจำนวนมากใช้เส้นทางที่แนะนำไว้ จนยากที่จะเจาะจงได้ว่ามีผู้จาริกจริง ๆ ก็คน และโอกาสที่ผู้จาริกจะไปเจอเพื่อนเดินทางก็มีมากขึ้น แผนผังเส้นทางจาริกในปัจจุบันยังคงเป็นเส้นทางเดียวกันนี้ (โปรดดูภาพประกอบตอนท้ายบท) ภายในสเปนเองก็มีหลายเส้นทางจากทางใต้ขึ้นไปทางเมืองเซโกเบีย (Segovia) – บัลยาโดลิด (Valladolid) – เลออน (León) – ซันติยาโกฯ หรือไปทางเมือง ซาลามังกา (Salamanca) – ซาโมรา (Zamora) – เลออน – ซันติยาโกฯ หรือจากทางตะวันออกก็มักจะไปที่เมืองมาดริดก่อนเป็นต้น เส้นทางจากใต้สำคัญและน่าสนใจมากเส้นทางหนึ่งเพราะเป็นเส้นทางวัฒนธรรมอาหรับผสมปนเปไปกับวัฒนธรรมคริสต์ (มีชื่อเรียกเป็นพิเศษว่า กามิโน โมซาราเบ “Camino Mozárabe”)

สรุปได้ว่า ศตวรรษที่ 13 - 15 โดยเฉพาะเป็นยุครุ่งเรืองของการจาริกแสวงบุญ แต่ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 16 เป็นต้นไป เกิดความลังเลใจในสังคมที่เสื่อมศรัทธาในสำนักสันตะปาปาที่กรุงโรมที่สนใจหาเงินสร้างวิหารเซนต์ปีเตอร์มากกว่าการพัฒนาจิตสำนึกและคุณธรรมศาสนา ความเสื่อมขององค์การศาสนาที่กรุงโรมทำให้เกิดการแตกแยกอย่างรุนแรงในหมู่ชาวคริสต์ จนนำไปสู่สงครามศาสนาแตกแยกเป็นฝ่ายคาทอลิกกับฝ่ายโปรเตสแตนต์¹⁷ นอกจากนี้การเดินเรือทะเลสู่

¹⁷ โปรดดูรายละเอียดได้ในอินเทอร์เน็ตที่

<http://thai-eu-cultures.com/MySite2/NatureMorte/ReligiousBackground.html>

ภูมิภาคใหม่ ๆ ในโลกสร้างเส้นทางเศรษฐกิจเส้นทางใหม่ ๆ การค้าทางทะเลนำเข้าสินค้าแปลกใหม่ทั้งพริกไทยและพืชผลไม้แปลกๆที่ชาวยุโรปไม่เคยเห็นมาก่อน ประเทศสเปนจึงรุ่งเรืองและร่ำรวยขึ้นมากในศตวรรษที่ 15 - 16 ศตวรรษที่ 17 จะเป็นศตวรรษของฮอลแลนด์และอังกฤษ อังกฤษจะขยายอาณาภาพขึ้นเป็นเจ้าทะเลด้วยการแผ่อาณานิคมออกไปทุกมุมโลก ปัญญาชนในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของยุโรปยุคใหม่ ลับสนและเริ่มวิพากษ์วิจารณ์ความหลงมกยในสารีริกธาตุ (ไม่ใช่เฉพาะเจาะจงที่สันติยาโกเท่านั้น) ในค่านิยมแบบเก่าๆและค้นหาจุดยืนใหม่สำหรับมนุษยชาติ ยุโรปเข้าสู่ยุคเรอเนสซองส์ ที่จะทำให้การจาริกแสวงบุญหยุดชะงักลงไปจนถึงศตวรรษที่ 19

เล่ากันว่าในปี ค.ศ. 1589 เมื่อกองทัพเรืออังกฤษไปตั้งอยู่นอกฝั่งประเทศสเปน เจ้าอาวาสเมืองสันติยาโกฯ ตระหนักภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ได้นำสารีริกธาตุของอัครทูตไปซ่อนไว้อย่างมิดชิดโดยไม่บอกใคร เท่ากับยุติการเดินทางสู่สันติยาโกฯ โดยปริยาย ในปี ค.ศ. 1879 มีการขุดพบสารีริกธาตุที่ซ่อนไว้นั้น สำนักสันตะปาปาที่กรุงโรมก็ยอมรับเป็นทางการว่า คือสารีริกธาตุของอัครทูตที่เคยเป็นที่เคารพสักการะในยุคกลาง การค้นพบนี้จึงปะทุขึ้นเป็นจิตศรัทธามั่นคงอีกครั้งหนึ่งในคริสต์จักร

ความเจริญที่พัฒนาตามมา

เส้นทางบกลุ่มเมืองสันติยาโกฯ สำหรับชาวยุโรปอื่น ๆ จำต้องผ่านเข้าไปในประเทศฝรั่งเศสก่อน นี่เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มีการสร้างและ

พัฒนาสถาปัตยกรรมอย่างรวดเร็วยิ่ง สถาปัตยกรรมโรมันเนสก์ที่พัฒนาขึ้นเป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากการจาริกแสวงบุญ การก่อสร้างวัดอารามหรือวิหารจะเริ่มขึ้นทั่วไปในยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1075 เป็นต้นไป ฝรั่งเศสเป็นประเทศผู้นำและผู้พัฒนาเทคนิคการก่อสร้างแบบใหม่ๆ โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมกอธิค¹⁸ เส้นทางภายในฝรั่งเศส มีหลายเส้นทางแล้วแต่จะเริ่มจากเมืองใดเป็นการส่วนตัว แต่ตามชนบทที่นิยมกันโดยเฉพาะตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 - 13 เป็นต้นไป เมื่อโบสถ์โรมันเนสก์และกอธิคโผล่ขึ้นในฝรั่งเศสอย่างไม่หยุดยั้ง ผู้จาริกจะแวะเข้าสักการะตามวัดและโบสถ์ใหญ่ ๆ เหล่านั้นด้วย โดยเฉพาะผู้ที่จาริกลงไปจากทางเหนือ ต้องแวะปารีส แซ็งต์เดอนีส (Saint-Denis) ชาร์เตรอส์ (Chartres) ล็อง (Laon) อาเมียงส์ (Amiens) เวสเลย์ (Vézelay) ตูร์ (Tours) ปัวติเยร์ (Poitiers) บอร์โดซ์ (Bordeaux) ตูลูซ (Toulouse) กงคส์ (Conques) มัวซัค (Moissac) มงต์เปลิเยร์ (Montpellier) เป็นต้น วัดและโบสถ์ตั้งแต่เมืองปัวติเยร์ลงไปทางใต้ของประเทศฝรั่งเศส เป็นพยานที่วิเศษที่สุดที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและการติดต่อแลกเปลี่ยนกับการสืบทอดเทคนิคระหว่างสเปนกับฝรั่งเศส ศิลปะและสถาปัตยกรรมจึงพัฒนาและสืบทอดไปบนเส้น

¹⁸ ผู้ศึกษาเกี่ยวกับยุคสร้างโบสถ์ของฝรั่งเศสกล่าวสรุปไว้ว่า ในช่วงสามศตวรรษตั้งแต่ปี ค.ศ. 1050 ถึงปี 1350 ประเทศฝรั่งเศสได้สะสมที่ดินจำนวนหลายล้านตันมาใช้ในการสร้างโบสถ์ 80 โบสถ์ วัดใหญ่ ๆ อีก 500 วัด และวัดเล็ก ๆ ตามหมู่บ้านอีกหมื่นกว่าวัด จำนวนที่ดินทั้งหมดที่ฝรั่งเศสใช้ภายในสามศตวรรษดังกล่าวรวมกันแล้วมากกว่าจำนวนที่ดินที่ประเทศอิตาลีโบราณใช้ไปในการสร้างปิรามิด ในประวัติศาสตร์ของอิตาลีไม่ว่าจะยุคไหน โปรดอ่านรายละเอียดได้ใน โซติรัส โกวิทวัฒนพงศ์ วิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมในยุโรปยุคกลาง ใน วารสารประวัติศาสตร์ พ.ศ. 2544 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หน้า 37 - 67

ทางสู่สันติยาโก ๗ จาริกแบบและเอกลักษณ์เด่น ๆ ให้ปรากฏเป็นหลักฐานของวัฒนธรรมยุคนี้ที่ยังเห็นได้เด่นชัดแม้วันเวลาจะผ่านไปแล้วเกือบพันปี¹⁹

ความเจริญที่มีขึ้นได้เพราะมีสิ่งดึงดูดใจ คือสารริกธาตุแบบใดแบบหนึ่ง (ซึ่งอาจเป็นได้ตั้งแต่กระดูกส่วนใดส่วนหนึ่ง หรืออวัยวะชิ้นใดชิ้นหนึ่ง แม้แต่เส้นผม และยักรวมไปถึงชิ้นส่วนจากเสื้อผ้าของนักบุญหรือเครื่องใช้ของนักบุญ ยิ่งถ้าเกี่ยวกับพระเยซูคริสต์โดยตรงด้วยแล้ว สิ่งนั้นจะยิ่งมีค่าสุดประมาณได้ เช่น ชิ้นส่วนจากไม้กางเขนของพระองค์ จากผ้าที่เคยห่มกาย จากรองเท้าแตะ จากอุ้งในคอกสัตว์ที่เคยนอน ฯลฯ) ที่เก็บไว้ในภาชนะบรรจุที่ทำด้วยเงินหรือทองประดับด้วยเพชรนิลจินดา สารริกธาตุคือตัวปัจจัยที่สร้างชื่อเสียงให้แก่วัด ที่ทำให้วัดนั้นมีเงินทองเหลือไหลไป เพราะผู้จาริกนำไปสักการะและถวายเกิดเกียรติพระผู้เป็นเจ้า เพราะฉะนั้นปีแล้วปีเล่าแทนบูชาเอกที่ประดิษฐานของสารริกธาตุจึงเต็มไปด้วยสมบัติล้ำค่า²⁰ กลายเป็นที่รวมเนรมิตศิลป์แบบต่างๆ การมีสารริกธาตุ จึงเป็นวิธี

¹⁹ เป็นที่น่าสังเกตว่า เงินธนบัตรของสหภาพยุโรปที่เหมือนกันสำหรับทุกประเทศในเครือ ด้านหน้าจะเป็นรูปลักษณะของสถาปัตยกรรม เป็นหน้าต่างหรือประตู มีทั้งหมดเจ็ดแบบ เป็นแบบที่พัฒนาตามยุคสมัยจากยุคกลางถึงปัจจุบัน เพื่อสื่อการเปิดออกสู่โลกภายนอก (หรือเปิดรับ) ด้านหลังจะมีแผนที่ยุโรป (ที่ไม่แบ่งพรมแดน) มีรูปดาวหลายดวง (ถ้าไม่มีทั้งหมด 12 ดวงแทนสิบสองประเทศแรกเริ่ม) และมีแบบสถาปัตยกรรมเช่นกันเช่นสะพานหรือสิ่งก่อสร้างที่เชื่อมต่อกันเป็นแนวยาว เพื่อสื่อการเชื่อมโยง เอกลักษณ์ที่สหภาพยุโรปเลือกแสดงบนธนบัตร ยืนยันความจริงที่ว่าสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่รวมเอกภาพของยุโรปเพราะการสืบทอด ไปบนเส้นทางจาริกแสวงบุญ ไปบนเส้นทางค้าขาย ศิลปะเป็นเอกลักษณ์ร่วมกันของสหภาพยุโรปมากกว่าสิ่งใด

²⁰ ความร่ำรวยแบบนี้เองที่ทำให้เกิดการแข่งขันสะสมสารริกธาตุกันขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 10 เป็นต้นมา และทำให้ทุกประเทศหรือทุกชุมชน เกิดความสนใจในการสร้างสรรค์เส้นทางจาริกมายังชุมชนของตนบ้าง เพราะที่ได้มีผู้จาริกไปมาก วัดหรือวิหารนั้นจะได้รับการบริจาคเป็นสมบัติมากมายทุกรูปแบบจาก

หาเงินเข้าสู่อารามนักบวช ทั้งยังเป็นข้ออ้างสำหรับการออกไปเรียไโรเงินเพื่อมาสร้างหรือบูรณะวัด การออกเดินทางของเหล่านักบวชหรือบาทหลวงเพื่อการนี้ ก็มีส่วนกระตุ้นให้ผู้คนออกจาริกแสวงบุญเช่นกัน ผู้บริจาคเงินจำนวนมากยังอาจได้อภิลิขิตด้วยเช่นเมื่อตายญาติสามารถนำศพเข้าไปฝังใต้พื้นโบสถ์เป็นต้น เท่ากับฝากฝังวิญญาณกับนักบุญ (กรณีอย่างนี้เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 แล้ว)

โบสถ์ต้องปรับพื้นที่ใหม่เพื่อรองรับผู้คนจำนวนมากได้ในแต่ละครั้ง โดยเฉพาะในวันฉลองนักบุญประจำโบสถ์ เกิดความจำเป็นในการจัดเส้นทางเดินภายในวัด ควบคู่กับการป้องกันการลักขโมยสารริกธาตุหรือสมบัติอื่นของวัด ยังมีสมบัติมากขึ้นเพียงใด ยิ่งต้องมีระบบการบริหารสมบัติเงินทองเหล่านั้นให้รัดกุมอีกประการหนึ่ง สมบัติเหล่านี้สร้างความกังวลแก่คณะนักบวชมากด้วยเช่นกันที่ต้องป้องกันดูแล ในที่สุดทำให้ต้องสร้างประตูเหล็กตัดปิดบริเวณศักดิ์สิทธิ์ สร้างตุ๊กตะกรงหรือตุ๊กเหล็กเก็บสมบัติอย่างแน่นหนา รวมทั้งจัดแบ่งสิ่งของเงินทองที่ได้จากการบริจาค สำหรับเก็บ สำหรับแลกเปลี่ยนเงินตราหรือวัสดุก่อสร้าง ฯลฯ จะเห็นว่า การจาริกแสวงบุญเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับวิวัฒนาการของแบบศิลปะและสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมโรมันเนสก์จึงพัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสม อำนวยให้มี

ผู้จาริก เงินทองหลั่งไหลเข้าเมืองนั้น จึงทำให้เกิดการพัฒนาเมืองเพื่ออำนวยความสะดวก การกิน การอยู่ และที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือการพยาบาลเยียวยา เส้นทางจาริกคือเส้นทางพัฒนาการด้านสุขอนามัยและการรักษาพยาบาลตลอดจนการเรียนรู้โรคภัยไข้เจ็บแบบต่างๆ ด้วย ฯลฯ เช่นนี้เองที่ยังผลให้มีการค้นพบสารริกธาตุมากขึ้นๆตลอดยุคกลาง เปิดเป็นเส้นทางใหม่ๆหลายเส้นทางทีเดียว ในที่สุดดูเหมือนว่าทุกประเทศจะมีสารริกธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์ ดึงดูดให้คนเดินทางไปสักการะ กลายเป็นวิถีชีวิต วิถีสังคม กลไกเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดแบบหนึ่งในทุกประเทศ ทุกรูปแบบความเชื่อ ตั้งแต่บัดนั้นจนถึงทุกวันนี้

การเดินทางออกคนละทาง และทำให้ผู้คนจำนวนมากสามารถเข้าไปใกล้บริเวณศักดิ์สิทธิ์ได้โดยไม่หลุมพื่นวุ่นวายเกินไป

สถาปัตยกรรมที่พัฒนาขึ้นใหม่ต้องเน้นความสำคัญของสารวิริกธาตุด้วย เนมิตศิลป์มีส่วนสร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์และภาชนะบรรจุสารวิริกธาตุ มีรูปแบบหลากหลายตั้งแต่แบบกล่องสี่เหลี่ยม แบบกระปุก แบบอาคารสถาปัตยกรรมเช่น วิหารหรือโดมขนาดเล็กที่สามารถวางตั้งบนแท่นบูชาเอกได้ รวมทั้งทำเป็นรูปมือหรือรูปลักษณะของส่วนของร่างกาย ที่กลายเป็นลักษณะเด่นที่สุดของยุคกลาง คือการหล่อทองเป็นรูปปั้นครึ่งตัวของนักบุญที่บรรจุสารวิริกธาตุไว้ภายใน ตั้งวางบนฐานสูงหรือบนเสา บางทีก็ตั้งบนแท่นบูชาเลยเช่นที่โบสถ์สันติยาโกฯ นอกจากนี้ยังมีพวกเครื่องเงินเครื่องทองที่ใช้ในพิธีเช่นถ้วยบรรจุเหล้าองุ่น หรือถาดใส่ขนมก้อนกลม (แทนขนมปัง) กระถางรูป เชิงเทียน ไม้เท้าของเจ้าอาวาส เครื่องประดับรวมทั้งเครื่องแต่งกายพระราชอาคันตุกะ ก็เป็นงานศิลป์ล้ำค่าเช่นกัน สรรพสิ่งเหล่านี้จำหลักนูนอย่างงดงามเป็นฉากเหตุการณ์ในชีวิตพระเยซูเป็นส่วนใหญ่ (อาจมีฉากชีวิตของนักบุญแทรกด้วย) และประดับตกแต่งด้วยเพชรนิลจินดา ความจำเป็นในการมีสรรพสิ่งดังกล่าวเพื่อเสริมหน้าตาของวัดและตริ่งความรู้สึกของเหล่าผู้จาริกเมื่อไปเห็นถึงที่ ทำให้อาชีพช่างเงินช่างทอง²¹ พัฒนาอย่างรวดเร็วล่วงหน้าประติมากรรม(อีกประการหนึ่งการเนรมิตรูปปั้นประดับด้านหน้าโบสถ์นั้นต้องใช้เวลานานกว่า) ประติมากรรมรูปปั้นขนาดใหญ่เริ่มขึ้นปลายศตวรรษที่ 11 เท่านั้น และได้แบบจากสิ่งประดิษฐ์ของช่างเงินช่างทองนั่นเอง

²¹ รวมทั้งช่างทองคำ ช่างปักผ้า และการทำพรมประดับเป็นเรื่องราวในศาสนา

การจำหลักบนหินห้าวัว (capital หรือส่วนบนของเสาประดับปลารอยต่อของเสาหรือกำแพงอีกระดับหนึ่ง) เป็นรูปลักษณะสัตว์และพืชพันธุ์แบบต่าง ๆ ก็เป็นเอกลักษณ์ใหม่ที่พัฒนาขึ้นเกือบพร้อมกันที่เมืองตูลูซและเมืองเล-อน (ที่วัดซันอิซิโดโร - San Isidoro ในเมืองเล-อน) ต่อมาปรากฏการจำหลักหน้าบันบนประตูด้านหน้าของโบสถ์ ที่เริ่มในเวลาไล่เรี่ยกันทั้งที่ตูลูซ ซันติยาโกฯ และเมืองเล-อน เนรมิตมิติใหม่ของศาสนาด้วยการเสนอโลกทัศน์ทางเทวศาสตร์ให้ปรากฏชัดเจนตั้งแต่หน้าโบสถ์เลย ซึ่งหลักศาสนาแก่ผู้จาริกทั้งหลาย ประติมากรรมหน้าบันนี้ (ที่จะสืบต่อไปในโบสถ์วิหารอื่น ๆ) ถ่ายทอดจากบทอาโกลิปลส์ของอัครทูตจอห์น เป็นสำคัญและจากคัมภีร์ของแมทธิวด้วยบ้าง คือเป็นภาพในสวรรค์มีพระคริสต์นั่งเป็นประธานตรงกลาง มีอัครทูตสี่คนล้อมรอบข้าง และมีผู้เฒ่าสวมมงกุฎยี่สิบสี่คนนั่งรอบๆ เหยยหน้าขึ้นขึ้นชมพระบารมีของพระองค์ ศิลปะยุคกอธิคเพิ่มเทวทูตจำนวนหนึ่งผู้ถือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตายของพระเยซูเช่นไม้กางเขน ตะปู ทอก ฯลฯ เพิ่มภาพอัครเทวทูตไมเคิลกำลังซึ่งวิญญาณคนตายในวันพิพากษาสุดท้าย มีเทวทูตพาววิญญาณดีไปสู่สวรรค์และยักษ์มารกำลังแยกเขี้ยวกลืนกินพวกบาปหนาทั้งหลายเป็นต้น ประติมากรรมบนหน้าบันนี้เหมือนจะเตือนใจทุกคนว่า “เจ้าผู้มีบาป ถ้าเจ้ายังฝืนไม่ยอมกลับใจ ก็จงรู้ไว้เถิดว่าจะถูกพิพากษาโทษอย่างหนัก” โบสถ์บางแห่งจารึกคำพูดทำนองนี้ไว้บนหินตรงหน้าบันนั้นด้วยเลย ศิลปะโรมันเนสก์เสนอทั้งหลักสำคัญหัวใจของลัทธิ และวิธีการจัดระเบียบของโลก ส่วนประติมากรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจาริกโดยตรง จะเป็นภาพลักษณ์ของอัศวินนักบุญผู้ขับไล่ซาฟีนพวกศัตรู

หัวโบสถ์คือหัวใจของโบสถ์ เป็นที่ประกอบพิธี จึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นก่อนส่วนอื่น ๆ การตั้งสารีริกธาตุบนแท่นบูชา ทำให้มีการยกแท่นบูชาตรงหัวโบสถ์ให้สูงขึ้นเพื่อให้ทุกคนจะได้เห็นถนัดตาจากทุกมุม แท่นบูชาจะพัฒนาขึ้นใหม่ มีการสร้างแท่นบูชาสำหรับประกอบพิธีอีกแท่นหนึ่งที่อยู่ต่ำลงไปจากแท่นบูชาเอก (ซึ่งในที่สุดเป็นที่ประดิษฐานของสิ่งมีค่าต่าง ๆ เท่านั้น) ที่มักจะติดกับกำแพงตรงหัวโบสถ์เลย มีสิ่งก่อสร้างเป็นฉากแผ่นใหญ่ตั้งสูงขึ้น บางทีเกือบจรดเพดาน ฉากตั้งนี้ในวัดยุคก่อน ๆ จะเป็นแผ่นไม้หรือหินแผ่นสูงมาก (Retable) ตอนบนเป็นสามเหลี่ยม มนรี หรือเป็นครึ่งวงกลม มีจิตรกรรมหรือประติมากรรมจำหลักนูน ตอนพระเยซูถูกตรึงบนไม้กางเขนอยู่ตรงกลางแผ่นเป็นส่วนใหญ่ มีเหตุการณ์สำคัญอื่น ๆ ขนาบสองข้าง โด่บูชาที่ใช้ประกอบพิธีจริง ๆ จะมีด้านบนเรียบ ไม่มีสิ่งประดับอะไร นอกจากผ้าสีขาวปู มีที่วางคัมภีร์ขนาดเล็กและเตี้ย มีเชิงเทียนสองข้าง อาจมีดอกไม้จัดประดับ ด้านหน้าของโด่บูชาที่แท่นที่พิเศษ ถ้าเป็นแผ่นหินก็มักจารึกภาพบุคคลสำคัญ ๆ ของศาสนา เช่น พระเยซู พระแม่มารีย์ หรืออัครทูตสี่คนผู้แต่งพระคัมภีร์เป็นต้น ถ้าเป็นแผ่นโลหะมีค่าอื่น ๆ ก็มักประดับด้วยหินพลอยมีค่าต่าง ๆ การมีโด่บูชาประกอบพิธีจริง ๆ จึงเป็นสิ่งที่เสริมเติมขึ้นใหม่ในยุคแห่งการจาริกแสวงบุญนี้

ได้หัวโบสถ์ลงไปชั้นล่าง (ส่วนที่เรียกว่า crypt) ปกติจะเป็นที่ประดิษฐานหีบศพของนักบุญหรือสารีริกธาตุ (หากวัดใดมีสารีริกธาตุเช่นเป็นร่างทั้งร่างของนักบุญ ก็จะแบ่งส่วนหนึ่งไว้บนแท่นบูชาและร่างส่วนใหญ่จะประดิษฐานไว้ในบริเวณนี้ เช่นกรณีของโบสถ์สันติยาโกฯ) ทางขึ้นลงจะแยกกันคนละทางเพื่อให้การเดินทางไม่ติดขัด ทำให้ทุกคนสามารถเข้าไปแตะหีบศพหรือบนสิ่งที่บรรจุสารีริกธาตุ แล้วรับน้ำ

มนต์จากบาทหลวง (ทำให้มีการสร้างแอ่งน้ำเล็กในบริเวณนี้) บางแห่งก็มีการเจาะเป็นช่องโปร่งจากชั้นบนลงไปยังชั้นล่าง เพื่อให้คนสามารถมองเห็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากชั้นบนด้วย การขยายโบสถ์หรือวิหารให้มีทางเดินสองข้างลำตัวโบสถ์ และรอบ ๆ หัวโบสถ์หลังแท่นบูชาใหญ่ก็เช่นกัน เป็นการจัดวิธีการเข้าไปสักการะให้เป็นทางเข้าทางออกคนละทาง เพื่อให้การเดินภายในของผู้คนเป็นไปอย่างราบรื่นและเรียบร้อย ทั้งยังรักษาบรรยากาศแห่งความขลังไว้ได้ภายในโบสถ์ และทำให้ทุกคนพอใจ

ในหนังสือนำทางผู้จาริกมีระบุเกี่ยวกับเปลือกหอยเชลล์ที่กลายเป็นสิ่งประดับประจำตัวผู้จาริกนั้น มีขายในเมืองซันติยาโกฯ บนลานข้างโบสถ์ พ่อค้าผู้นำมาขายจากชายฝั่งทะเล ต้องทำสัญญากับฝ่ายบริหารศาสนาประจำเมืองจึงสามารถนำมาขายได้ โดยมีสันตะปาปาคอยควบคุมการจัดหาและการขายอย่างถูกต้องแห่งเดียวที่เมืองซันติยาโกฯเท่านั้น ผู้จาริกดึงดูดใจพ่อค้าหลายประเภท ไม่เพียงแต่การขายเปลือกหอยเชลล์ ยังขายอย่างอื่นด้วยเช่น เสื้อคลุมแบบเสื้อจาริก (เพื่อใส่กลับ) หมวก ไม้เท้า และสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่ผู้จาริกย่อมนึกอยากได้เป็นของที่ระลึกจากเมืองซันติยาโกฯ ในศตวรรษที่ 11 เส้นทางสู่ซันติยาโกฯจึงเป็นเส้นทางการค้าขายแลกเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดในภาคเหนือของประเทศสเปน รวมทั้งกลายเป็นที่รวมคนอาชีพต่าง ๆ และโดยเฉพาะช่างเงินช่างทอง นายช่างจำหลักหิน ช่างจำหลักไม้ จิตรกร ช่างปูน ช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างทอ ฯลฯ ประชาชนเพิ่มขึ้น ๆ จนแออัดฯลฯ เมืองซันติยาโกฯจึงขยายออกเพื่อรองรับชาวเมืองเองและผู้จาริก อาคารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัด อารามหรือวิหาร รวมทั้งร้านค้า ที่พักอาศัย ทุกอย่างพัฒนาโดยรอบสุสานของซันติยาโกฯทั้งสิ้น

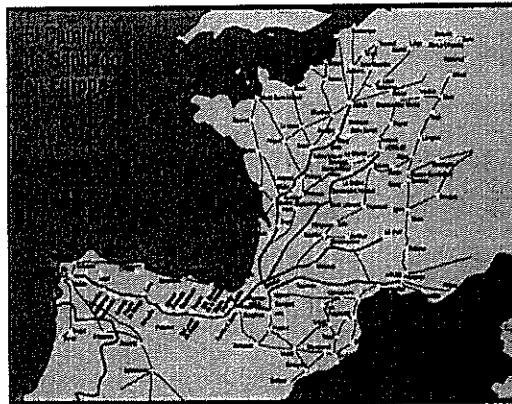
บทสรุป

ปี ค.ศ. 2004 เป็นปีศักดิ์สิทธิ์อีกปีหนึ่ง สื่อมวลชนทุกสาขาลงข่าว ชักชวนให้ออกเดินทางไปสู่สันติยาโกตามสำนวนภาษาสเปนที่เขียนไว้ทั่วไปว่า “ปีนี้เดินทางไปสันติยาโกฯ กันเถอะ” (Este año, hacemos camino!) รัฐบาลสเปนได้ฟื้นฟูส่งเสริมการเดินทางสู่สันติยาโกฯ ให้เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนาที่สำคัญยิ่งกิจกรรมหนึ่งของประเทศ พิมพ์หนังสือคู่มือผู้จาริกฯ (Guía del peregrino) แจกฟรีและไปรษณีย์ได้จากสำนักส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดใหญ่ ๆ และตามวัดโบสถ์หรือวิหารบนเส้นทางจาริกฯ รวมทั้งหนังสือว่าด้วยศิลปะการเดินเท้าจาริกแสวงบุญ (El arte de las peregrinaciones) สหภาพยุโรปยังไม่ลืมความหลังและความหวังที่เคยประทุขึ้นในจิตใจของคนยุโรปตลอดศตวรรษที่ผ่านมา จึงเห็นความสำคัญของเส้นทางนี้

ในปัจจุบันที่ทุกชาติหันมาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลพลอยได้อย่างหนึ่งคือการกระตุ้นให้คนออกไปสู่ธรรมชาติมากขึ้น คนหันมาสนใจและหากิจกรรมต่าง ๆ ทำในธรรมชาติรอบข้างในวันหยุด แทนการอยู่ภายในบ้านในตึกหรือในเมือง ผู้คนยังตระหนักถึงปัญหาอันหลากหลายของสุขภาพที่สืบเนื่องจากการครองชีวิตสมัยใหม่ แพทย์ทุกแขนงก็เตือนให้พยายามออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ คนเริ่มออกเดินและขยับเดินกันมากขึ้น การเดินทางไปสู่สันติยาโกฯ จึงเหมาะด้วยประการทั้งปวง เพราะเส้นทางสะดวกและปลอดภัยไม่เหมือนสมัยก่อน ผู้เดินทางยุคนี้อาจไม่มีจิตสำนึกถึงบุญบาปอย่างจริงจังแบบในสมัยก่อน หรือมีจิตเชื่อมั่นในปาฏิหาริย์ของนักบุญ แต่การมีความตั้งใจพยายามเดินไปเรื่อยๆ เป็นปาฏิหาริย์ที่เพียงพอแล้วในตัวเอง

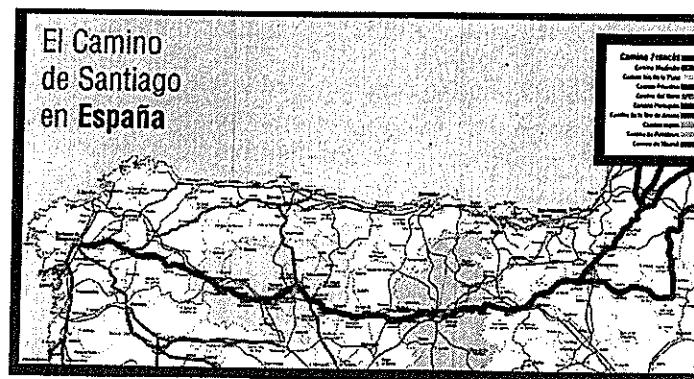
วารสารยุโรปศึกษา

เส้นทางสู่ชัตติยาโกฯ เป็นเส้นทางเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เคย
รวมจิตสำนึกของบรรพบุรุษ ของชาติและของยุโรป เป็นวิถีแห่งการผนึกพลังกาย
และใจ ทั้งยังเป็นวิถีกระชับความสัมพันธ์ในหมู่ผู้ร่วมทางสู่ความเป็นมิตรไปชั่ว
กาลนาน

ภาพที่ 1 แผนผังแสดงเส้นทางเดินจากฝรั่งเศส
สู่เมืองชัตติยาโก เด กัมโปเตลา ในประเทศสเปน

จาริกสู่ซันติยาโก เด กมโปสเตลา — เส้นทางวัฒนธรรมอันดับหนึ่งของยุโรป

ภาพที่ 2 แผนที่รายละเอียดเมืองต่าง ๆ บนเส้นทางจาริก
จากพรมแดนสเปนถึงเมืองซันติยาโก

•

วารสารยุโรปศึกษา

บรรณานุกรมข้อมูล

- Barral I Altet, Xavier. *Compostelle - le grand chemin*. Paris : Gallimard, 1993.
- Focillon, Henri. Art d'Occident.
Tome 1 - *le Moyen Age roman*. 1947.
Tome 2 - *le Moyen Age Gothique*. Paris, Armand Colin. 1947.
L'Art des sculpteurs romans. Paris, 1932.
- Pirenne H., Cohen G. et Focillon H. *La Civilisation occidentale au Moyen Age du XI au milieu du XV*. Tome VIII de l' Histoire du Moyen Age, dans l'Histoire générale. Dirigée par G.Glotz. Paris, 1933.
- Rahlves, Friedrich. *Catedrales y monasterios de España*. Traducccion de José-Miguel Velloso. Barcelona, Editorial Juventud, S.A., 1965.
- Reseña Histórica del Pórtico de la Gloria de la S.A.M.I. Catedral de Santiago*, por D.B.C.F.A. Santiago : Establecimiento Tipográfico de Manuel Mirás y Alvarez, 1870.

Curriculum Vitae

Name: Chotiros KOVITHVATTANAPHONG

Education:

- 1971. Bachelor degree of Arts, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- 1973. Licence-ès-lettres de linguistique, Université de Besançon, France.
- 1974. Maitrise de linguistique, Université de Paris III, France.
- 1980. Doctorat du 3e cycle de Linguistique-Phonétique, Université de Paris III, France.

Profession:

- * 1980-1995 Full time instructor at the College of Oriental Studies, Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, South Korea. Last ranking: Professor.
 - * 1996 till now: Full time professor at the Faculty of International Culture Studies, Tenri University, Nara, Japan. Now ranking: Professor.
-

Researches on European studies:

1. เข้าใจโบสถ์ฝรั่ง - ศาสนศิลป์ยุคกลางในยุโรป. Odean Printing House, 1995.
2. จาก<น้ำ>สู่การปฏิวัติฝรั่งเศส. วารสารประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปี 2542 หน้า 12 - 23.
3. บทบาทของน้ำในคตินิคริสต์ศาสนา: จากการล้างบาปสู่การดื่มไวน์. วารสารประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปี 2543/2000. หน้า 29 - 54.
4. พันหนึ่งทิวา - ฉบับภาษาฝรั่งเศส. วารสารภาษาและหนังสือ. ปีที่ 31 พ.ศ. 2543, หน้า 46 - 65.
5. ไวน์ส้มพันธ์. วารสารสมาคมครูฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย. ปีที่ 22 กรกฎาคม - ธันวาคม 2543, หน้า 21 - 30.
6. ยุโรปยังจำได้. วารสารศิลปวัฒนธรรม. ฉบับที่ 9 ปีที่ 21 กรกฎาคม 2543, หน้า 115 - 120.
7. วิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมศิลปะในยุโรปยุคกลาง (ศตวรรษที่ 10 - 15). วารสารประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปี 2544/2001, หน้า 37 - 67.
8. วงจรแห่งกาลเวลา - ปฏิทินยุโรปแบบแรกๆ. วารสารสถาบันยุโรปศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2546, หน้า 140 - 169.
9. ถนนสยาม (ในประเทศฝรั่งเศส). วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ 38 ฉบับที่ 3, กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2544, หน้า 50 - 53.
10. วัฒนธรรมไวน์. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เมษายน 2546.

จาริกสู่ซันติยาโก เด กมโปซเตลา — เส้นทางวัฒนธรรมอันดับหนึ่งของยุโรป

11. จิตรกรรมชีวิตหนึ่งในความโกลาหลของยุโรปสมัยใหม่ . วารสารประวัติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปี 2546/2003, หน้า 46 - 112.
12. บทเขียนต่าง ๆ ที่ปรากฏในเว็บไซต์ <http://thai-eu-cultures.com>

•

รายการอ้างอิงของบทความ

“รุ่งอรุณกระแสน้ำใหม่ด้านทุนนิยมโลกประเด็นท้าทายขบวนการเอ็นจีโอไทย” *

ใจ อึ้งภากรณ์**

หนังสือและบทความอ้างอิง

ภาษาไทย

จตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร. (2542) พลวัตองค์กรพัฒนาเอกชนไทย. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), “เอ็นจีโอ 2000” *เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน)* 11.

จอห์น อึ้งภากรณ์ และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2542) การปรับขบวนของเอ็นจีโอไทย ในช่วง “รอยต่อ” แห่งยุคสมัย. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), “เอ็นจีโอ 2000” *เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน)* 11.

ใจ อึ้งภากรณ์, สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ และคณะ. (2544) “อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง.” คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519.

* บทความนี้ตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2545 โดยยังขาดรายการหนังสืออ้างอิง จึงได้เพิ่มเติมในวารสารฉบับนี้ คณะบรรณาธิการต้องขอภัยผู้เขียนและผู้อ่านทุกท่านมา ณ ที่นี้ และบทความนี้จะตีพิมพ์ซ้ำในหนังสือใหม่ของ *กลุ่มประชาธิปไตยแรงงาน* เรื่องบรรพบุรุษนักสังคมนิยมไทยและการต่อสู้ยุคปัจจุบัน

** รองศาสตราจารย์ใจ อึ้งภากรณ์ ภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารยุโรปศึกษา

ใจ อึ้งภากรณ์. (2545) “โคกนาฏกรรมถึงลีกการเมือง การปฏิรูปการเมืองไทยในเงา 6 ตุลา 19.” วารสารสังคมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กำลังพิมพ์).

ใจ อึ้งภากรณ์และคณะ. (2545) “อะไรระลัทธิมาร์คส์ เล่ม 2.” สำนักพิมพ์ ประชาธิปไตยแรงงาน.

ชัยยศ จิรพฤกษ์ภิญโญ. (2542) TNC และ N.G.O. ในเวทีผลประโยชน์ทรัพยากร ชีวภาพ ยุทธศาสตร์การรุกรานและตั้งรับ. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), “เอ็นจีโอ 2000” เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 11.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541) “ประชากรกับการเปลี่ยนแปลง.” สถาบันนโยบาย ศึกษา.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540) “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่, ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ.” มหาวิทยาลัยเกริก.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ). (2542) “เอ็นจีโอ 2000” เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 11.

เดช พุ่มคชา. (2542) บทบาทและอนาคตขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), “เอ็นจีโอ 2000” เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 11.

บำรุง บุญปัญญา. (2545) “ปฏิวัดความคิดสู่ยุทธศาสตร์ใหม่ภายใต้ภัย โลกาวัดณ์.” เอกสารชุดที่ 7 ประกอบการประชุมใหญ่ประจำปี กป. อพช. อีสาน 4-5 มิ.ย. 2545.

รายการอ้างอิง: รุ่งอรุณกระแสนใหม่ต้นทุนนิยมโลกประเด็นท้าทาย
ขบวนการเอ็นจีโอไทย

- ประเวศ วะสี. (2541) “ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคมทั้งหมดร่วมกัน.” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ราณี หัสสรังษี. (2542) บทบาทองค์การพัฒนาเอกชนกับประชาสังคมในช่วงการเปลี่ยนแปลง. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), “เอ็นจีโอ 2000” *เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 11*.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และสุรพล มุลละดา. (2544) “จากรากหญ้าถึงขอบฟ้า อดีต ปัจจุบันและอนาคตขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย.” สำนักพิมพ์คบไฟ.
- สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. (2545) “การสร้างประชาสังคมโดยรัฐ: การปรับตัวของรัฐไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาคปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544.
- เสกสรร ประเสริฐกุล. (2537) พัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในประเทศไทย. ใน “วิพากษ์สังคมไทย.” สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- อเนก นาคะบุตร. (2540) องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน ภาพรวม ความร่วมมือในทศวรรษหน้า. ใน “ทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชน 2540.” คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนาและมูลนิธิเทคพัฒนา.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2536) “มือบมือถือ.” สำนักพิมพ์มติชน.
- อัมพร แก้วหนู. (2542) องค์กรพัฒนาเอกชนได้ในปี 2000. ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), “เอ็นจีโอ 2000” *เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 11*.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ). (2543) “พลวัตของชุมชนในการจัดการ
ทรัพยากร – สถานการณ์ในประเทศไทย.” สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.

English

Bangkok Post 10/3/2002. “Activist urges PM to apologise over
probe”.

Birchall, I. H. (1974) *Workers against the monolith. Communist
Parties since 1943*. Pluto Press, London.

Bircham, E. & Charlton, J. (eds.) (2001) *Anti-Capitalism. A guide
to the movement*. Bookmarks, London.

Blakey, C.D. (2001) *To what extent does the continued growth of
S.U.D. reflect the resurgence of the Left radicalism in
France?* M.A. Thesis, Oxford Brookes University, U.K.

Callinicos, A. (1991) *The Revenge of History. Marxism and the
Eastern European revolutions*. Polity Press, Cambridge,
UK.

Clarke, Gerard. (1998) *The Politics of N.G.O.s in South-East Asia.
Participation and protest in the Philippines*. Routledge,
London, New York.

Cliff, Tony. (1974) *State Capitalism in Russia*. Pluto Press,
London. ภาษาไทยดูใจ อังภากรณ์ (2542) “อะไรนะลัทธิมาร์กซ์ เล่ม1.”
สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน, หน้า 155.

Cohen, J. L. & Arato, A. (1997) *Civil Society and political theory*.
M.I.T. Press, U.S.A.

Connors, M. K. (1999) Political reform and the state in Thailand.
Journal of Contemporary Asia, 29 (2), 202-225.

Dahl, R. (1963) *Modern Political Analysis*. Prentice-Hall, U.S.A.

- Deakin, Nicholas. (1987) *The Politics of Welfare*. Methuen & Co, London.
- Ferguson, I., Lavalette, M. & Mooney, G. (2002) *Rethinking welfare. A critical perspective*. SAGE publications, London.
- Ford, Michele. (2000) *Challenges to N.G.O.'s domination of the Indonesian labour movement during the Habibie interregnum*. Draft paper presented at ASAA conference July 2000, Melbourne.
- Forgacs, D. (ed.) (1999) *The Antonio Gramsci reader. Selected writings 1916-1935*. Lawrence & Wishart, London. ภาษาไทย
ดู ใจ อึ้งภากรณ์และคณะ. (2545) “อะไรนะลัทธิมาร์กซ์ เล่ม 2.” สำนัก
พิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน หน้า 212.
- Harman, C. (1988) *The Fire Last Time: 1968 and after*. Bookmarks, London.
- Hewison, K. (1996) Emerging social forces in Thailand. New political and economic roles. In: Robison, R. & Goodman, D. S. G. (eds), *The new rich in Asia*. Routledge, UK.
- Huntington, S. (1968) *Political Order in Changing Societies*. Yale University Press, U.S.A.
- Kanokrat Lertchoosakul. (2002) *Conceptualising the roles and limitations of N.G.O.s in the anti-Pak Mun dam movement*. Draft paper presented at 8th Thai Studies Conference, Nakorn Panom, January 2002.
- Keane, J. (1998) *Civil Society. Old images, new vision*. Polity Press, Cambridge, U.K.
- Klein, Naomi. (1999) *No Logo*. Picador, U.S.A.
- Klein, Naomi. (2002) Revolt of the wronged. *Guardian Weekly* U.K., April 4-10, page 11.
- Lowe, R. (1999) *The Welfare State in Britain since 1945*. McMillan, U.K.

- Luxemburg, Rosa. (1906/1986) *The mass strike*. Bookmarks, London. ภาษาไทยดู ใจ อึ้งภากรณ์และคณะ. (2545) “อะไรนะลัทธิ มาร์คส์ เล่ม 2.” สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน, หน้า 58.
- Marx, K. (1847/1995) *The poverty of Philosophy*. Prometheus Books, New York.
- Moody, K. (1997) *Workers in a lean world*. Verso, London.
- Neal, J. (2000) *The American war. Vietnam 1960-1973*. Bookmarks, London.
- Petras, James. (1999) N.G.O.s: In the service of imperialism. *Journal of Contemporary Asia* 29 (4), 429-178.
- Pye, L. (1990) Political science and the crisis of authoritarianism. *American Political Science Review*, 84 (1), 3-19.
- Rees, J. (1998) *The Algebra of Revolution. The dialectic and the classical Marxist tradition*. Routledge, London & New York.
- Rigg, J. (2001) *Southeast Asia. Human landscape of modernization and development*. Routledge, London & New York.
- Robison, R. & Goodman, D. S. G. (1996) (eds.) *The New Rich in Asia*. Routledge, UK.
- Rodan, Garry. (1997) Civil society and other political possibilities in Southeast Asia. *Journal of Contemporary Asia* 27 (2), 156-178.
- Tan, K.P.A.S. (2001) Civic society and the new economy in patriarchal Singapore: Emasculating the political, feminizing the public. *Crossroads* 15(2), 95-122.
- Tarrow, S. (1999) *Power in movement. Social movements and contentious politics*. Cambridge University Press, U.K.
- Touraine, A. (2001) Translated by Macey, D. *Beyond Neoliberalism*. Polity Press, Cambridge, U.K.

รายการอ้างอิง: รุ่งอรุณกระแสนใหม่ต้านทุนนิยมโลกประเด็นท้าทาย
ขบวนการเอ็นจีโอไทย

- Trotsky, L. (1921/1983) "The relationship between economic crises, booms and strikes." *International Socialist Journal* No. 20, 132-140. Published by the Socialist Workers Party, U.K. ภาษาไทยดูใจ อังภากรณ์และคณะ. (2545) "อะไรนะลัทธิมาร์คส์ เล่ม 2." สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน, หน้า 69.
- Ungpakorn, J. G. (1997) *The Struggle for Democracy and Social Justice in Thailand*. Arom Pongpangan Foundation, Bangkok. ภาษาไทยดูใจ อังภากรณ์ และคณะ. (2543) "การเมืองไทยในทัศนะลัทธิมาร์คส์." สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.
- Ungpakorn, J. G. (2001) "The political economy of class struggle in modern Thailand." *Historical Materialism* No.8, 153-184. ภาษาไทยดูใจ อังภากรณ์ และคณะ (2543) "การเมืองไทยในทัศนะลัทธิมาร์คส์." สำนักพิมพ์ประชาธิปไตยแรงงาน.
- Ungpakorn, J. G. (2002) "From Tragedy to Comedy: Political Reform in Thailand." *Journal of Contemporary Asia* 32 (2), 191-205. ภาษาไทยดูใจ อังภากรณ์. (2545) "โศกนาฏกรรมถึงลิเกการเมือง การปฏิรูปการเมืองไทยในเงา 6 ตุลา 19." *วารสารสังคมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (กำลังพิมพ์).
- Webster, C. (1998) *The National Health Service. A Political History*. Oxford University Press, U.K.

เจ้าของ	ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ดร.พรสรรค์ วัฒนางกูร
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	อริคม แสงไชย ปรียาภา เต็มเจริญ

ISSN 0858-7795

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.กมลชัย รัตนสกววงศ์	รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทิชย์ โสติดิพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นฤมิตร สอดสุข	อาจารย์ ดร.ชโยดม สรรพศรี
อาจารย์หนึ่งฤดี โลหะผล	•

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์	รองศาสตราจารย์ ประทุมพร วัชรเสถียร
รองศาสตราจารย์ วิมลวรรณ ภัทโรดม	

สถานที่พิมพ์	โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
--------------	-----------------------------------

จัดจำหน่าย	ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
------------	-----------------------------------

สำนักงาน	ชั้น 3 อาคารวิทยพัฒนา ห้อง 302 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทร. 0-2218-3922-3 โทรสาร. 0-2215-3580 อีเมล: ces@chula.ac.th เว็บไซต์: http://ces.chula.ac.th
----------	--

Owner Centre for European Studies
Chulalongkorn University

Editor Professor Dr. phil Pornsan Watananguhn

Assistant Editor Athikhom Saengchai Preeyapa Temcharoen

ISSN 0858-7795

Editorial Board

Associate Professor Dr. Kamolchai Rattanasakalwong
Associate Professor Dr. Chakrit Chumwattana
Associate Professor Dr. Chaiyan Chaiyaporn
Assistant Professor Dr. Chantich Sotthibandhu
Assistant Professor Narumit Sodsuk
Dr. Chayodom Sabhasri
Ms. Nungrudee Lohapon

Advisors

Associate Professor Dr. Suthiphand Chirathivat
Associate Professor Prathoomporn Vajrasthira
Associate Professor Vimolvann Phatharodom

Printing Chulalongkorn University Printing House

Distributor Chulalongkorn Book Centre

Office 3rd Floor, Vidyabhathana Building
Chulalongkorn University
Phya Thai Road, Patumwan
Bangkok 10330
Tel. 0-2218-3922-3
Fax. 0-2215-3580
e-mail: ces@chula.ac.th
<http://ces.chula.ac.th>

การส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา

ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความหรืองานวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารยุโรปศึกษา สามารถส่งต้นฉบับบทความเกี่ยวกับยุโรปในสาขาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ความยาว 10-20 หน้ากระดาษ A4 และ บทความย่อความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บรรจุ ในแผ่นดิสก์เกตซึ่งใช้โปรแกรม Microsoft Word พร้อมทั้งส่งประวัติการศึกษา การทำงานและตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันมาที่

อาจารย์สุวัฒน์ ไทราชัยกุล

บรรณาธิการและรองผู้อำนวยการฝ่ายสิ่งพิมพ์และการศึกษา

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชั้น 3 อาคารวิทย์พัฒนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พญาไท กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0 2218 3922-3

โทรสาร. 0 2215 3580

หรือที่ ces@chula.ac.th

**Article to be published
in the Journal of European Studies**

Shall you be interested to have your article or research paper focusing on European Studies in the field of History, Culture, Economics, Law, and Political Science, published in Journal of European Studies, Chulalongkorn University, please send your work and C.V. in the diskette form written in Microsoft Word to the address given below. Please make sure that your article or research paper included its one page long abstract is about 15-20 A4 pages long.

Surat Horachaikul
Editor and Deputy Director of Publication and
Educational Affairs
Centre for European Studies
3rd Floor, Vidyabathna Bldg.
Chulalongkorn University
Phya Thai Road, Bangkok, 10330
Tel: 0 2218 3922-3
Fax: 0 2215 3580
E-mail: ces@chula.ac.th

**Subscription Form for
Journal of European Studies
Centre for European Studies at Chulalongkorn University**

Name (Mr./Mrs./Ms.)
Company Name
Address
.....
Tel. No. Fax No.

I subscribe to the Journal of European Studies for

- () 1 year 180 baht for Vol. 12 2004 (bi-annually)
() 2 years 340 baht for Vol. 12 & 13, 2004 - 2005

Cost of Postage* excluded (Asia: 4\$, Europe: 5\$, America: 7\$, Australia: 5\$)

Payment

- () I would like to pay by cash in person.
() I enclose a money order for 180 Baht (Hundred and Eighty).
() I enclose a money order for 340 Baht (Three Hundred and Forty)
 pay to the order of "**Centre for European Studies at
Chulalongkorn University**" via Chulalongkorn University Post Office

Signature Date/...../.....